

Sociologiuddannelsen – 10. Semester

Speciale:

”Hvorfor er du ikke sådan?”

Et speciale omhandlende hvorfor og hvorledes opfattelsen af en gruppe mennesker – i dette tilfælde herboende grønlandere – skaber en stigmatiserende relation, og hvordan dette opleves og håndteres i interaktioner af de herboende grønlandere, som ikke passer til det stigmatiserede billede.

Antal sider: 94

Antal ord: 34.813

Studienummer: 2004-2579

Vejleder: Michael Hviid Jacobsen

Udarbejdet af:

Aya Mortag Freund

ENGLISH SUMMARY

This dissertation revolves around the theme of social deviance and stigma, focusing on Greenlandic people who live in Denmark and the stigma they meet in their everyday life. I focus on the integrated and well-established Greenlanders and not on the socially vulnerable, because I have the hypothesis that well-established Greenlanders are met with the same stigma as the socially vulnerable because of their shared ethnicity and visibility in the public room even though they don't match the criteria of the vulnerable.

I therefore, first of all, examine how relations between groups can evolve and create a distinction between us and them, in this case focusing on the stigmatized relationship between Danes and Greenlanders in general residing in Denmark, and its effect on interactions between these two groups. The second part of my research question is then focused on how these Greenlanders, who live what you would call a 'normal life' by Danish terms; are met with stigma in their everyday life. My center of attention is on their reaction to these meetings with negative stigma and most important, how they cope with it afterwards.

These two research questions will be examined from an adaptive point of view, as I find myself inspired from elements of relevant theory which all relate to the themes in the questions; us/them, stigmatization and coping strategies. These theoretical themes will be the foundation of the dissertation and will, furthermore, be the base of the empirical data collection.

The empirical part of the research is done by carrying out seven qualitative interviews with well-established and integrated Greenlanders who live in Denmark. Through the interviews I seek to get answers to specific fields about the informant's everyday life in Denmark, and further how they have experienced and coped with stigma. With reference to my theoretical themes they are to support the questions in the interviews which mean that I consider the theoretical themes as guides for the research, and therefore, give me the opportunity to compare theory and the empirical data in the analysis.

The analysis is founded in the two research questions on how stigmatized relations are created between two groups and how well-established and integrated Greenlanders experience and cope with interactions, influenced by stigma. The analysis will provide me with a picture of how stigma influences everyday life and how it affects the group in question, combining theory and

data throughout the analysis. Thus I will be able to create different types of coping strategies as the analysis reveals the difference in handling stigma in interactions.

In the end of this dissertation I intend to unravel the power of stigmatization between groups and how the stigmatized live with or fight against the determining categories which they meet in their everyday life even though the group in question doesn't apply to the stigmatizing categories.

ENGLISH SUMMARY	2
INDLEDNING	6
DEL 1 – PROBLEMFELT.....	7
1.1 Fordomme, uvidenhed og den velkendte fremmede.....	7
1.1.1 Problemstilling.....	10
1.2 Operationalisering	10
1.2.1 Teoretisk operationalisering	11
1.2.2 Empirisk operationalisering	11
1.3 Konstruktionen af grønlanderen	12
DEL 2 - METODOLOGI	17
2.1 At kombinere teori og empiri	17
2.2 Hverdagen som sociologisk omdrejningspunkt	18
2.2.1 Videnskabsteori.....	19
DEL 3 – TEORI	22
3.1 Konstruktionen af det uønskede.....	22
3.1.1 Fra "os og dem" til "Established and Outsiders"	22
3.1.2 Rent og urent.....	26
3.1.3 Not me – The other is to blame	28
3.2 Stigmatisering i mødet.....	30
3.2.1 Ansigt til ansigt - relationer.....	31
3.2.2 Stigma	33
3.3 Passing og håndtering.....	36
3.3.1 Passing	36
3.3.2 Passing i det flydende moderne	37
3.3.3 At cope når identiteten trues.....	38
3.4 De orienterende begreber set i forhold til problemstillingen	43

DEL 4 – DET KVALITATIVE, DET NARRATIVE OG DET SENSITIVE.....	46
4.1 Det kvalitative interview	46
4.1.1 Den narrative livshistorie.....	47
4.1.2 Den videnskabelige treenighed.....	48
4.1.3 Præsentation af informanter.....	49
4.2 Sensitivitet og etik	52
4.3 Optakt til analysen	54
DEL 5 – ANALYSE.....	56
5.1 Den stigmatiserende relation	56
5.2 Hvor og hvordan opleves stigma?.....	61
5.2.1 De almene møder med stigma.....	61
5.2.2 De konkrete møder med stigma.....	66
5.2.3 At afvige fra den stigmatiserede forståelse.....	74
5.3 Hvordan håndteres mødet med stigma.....	80
5.3.1 Den usynlige.....	80
5.3.2 Den tilpassede.....	82
5.3.3 Ambassadøren	83
DEL 6 – KONKLUSION.....	87
LITTERATURLISTE	89
BILAG	93
Bilag 1 Interviewguide.....	93
Bilag 2 Transskriberinger af interviews	94

INDLEDNING

"Vi ser ikke først og dernæst definerer, vi definerer og dernæst ser vi...

Vi har fået berettet om verden, allerede før vi ser den. Vi forestiller os de fleste ting, før vi oplever dem. Og disse forudfattede opfattelser styrer på grundlæggende vis hele vores perceptionsproces. De konstruerer visse genstande som velkendte eller fremmedartede og betonere forskelle, således at det relativt velkendte forekommer særdeles velkendt og det forholdsvis fremmedartede fremstår som totalt fremmed" (Lippmann i Schur 1971:40).

Måden, hvorpå vi som mennesker interagerer med andre, hænger sammen med, hvordan vi gennem erfaringer skaber kategorier og typer til at placere andre under, for derved at kunne fatte hvem, eller hvad vi møder i vores hverdag. Disse kategoriseringer kan både være positive og negative, men uanset hvilken vil de hjælpe os til at indgå i eller undgå interaktioner med det menneske vi står over for. Fordomme er en stor del af sådanne kategorier, eftersom det indre advarselssystem herigennem tydeliggør, hvem der kan være en trussel mod den orden som det enkelte menneske indgår i, og skal bevares intakt. Det er sådanne fordomme, der bliver til stigmatiseringer af bestemte mennesker, typer, kulturer, racer etc., og det er denne negative opfattelse af den Anden som jeg ønsker at udfordre i mit speciale. Kategoriseringer medfører efter min mening bestemte forventninger til adfærden, hvorfor der gennem de negative kategorier forventes en afvigende adfærd. Men hvad nu hvis den, som man tillægger stigmaet, ikke passer til denne negative kategorisering? Hvad nu hvis man oplever at blive mødt med stigma uden at leve op til de kriterier, som gør at man "burde" blive stigmatiseret? Hvad nu hvis stigma tillægges ens person grundet ydre omstændigheder så som kultur, udseende etc.? Dette er nogle af de elementer, som vil blive undersøgt og udfordret i specialet grundet et fokus på stigma og på håndteringen af mødet med disse negative kategoriseringer.

God fornøjelse!

DEL 1 – PROBLEMFELT

I denne del vil konteksten for specialet blive fremstillet, hvilket gøres ved først at understrege interessen for emnet i forhold til fordomme og uvidenhed. Dette leder frem til problemstillingen for specialet, der efterfølgende operationaliseres for at tydeliggøre det, som skal undersøges og analyseres. Afslutningsvis fokuseres der som forlængelse af og kontekst for problemstillingen på konstruktionen af den grønlandske person ud fra anvendelsen af postkoloniale teorier.

1.1 Fordomme, uvidenhed og den velkendte fremmede

Fordomme opstår af uvidenhed og antipati skrev den amerikanske psykolog Gordon W. Allport i den efterhånden klassiske bog *The Nature of Prejudice* fra 1954 (Allport 1954:6ff). Med dette var han med til at sætte fokus på, hvorledes mennesker behandler hinanden i en verden, som på den ene side var præget af utrolig fremgang, og på den anden stadig levede i skyggen af 2. Verdenskrig.

Allport mener, at individer altid søger at opdele andre mennesker i kategorier for at kunne fatte verden og ikke blive fanget af dens kompleksitet (Allport 1954:9). Det er en proces, som foregår konstant, idet den senmoderne verden består af mennesker, som gennem interaktioner får de enkelte samfund til at fungere. Til dette anvendes kategorier og typificeringer, som allerede er kendte for os, eftersom de ifølge Allport nedarves og overleveres fra person til person, hvorfor de i sidste ende bliver indlejret i det pågældende samfund (Dovidio m.fl. 2005:8f). En del af disse kategorier rummer fordomme og stereotyper om andre grupper, og ifølge Allport er racemæssige forskelle ofte grundlaget for disse, idet forskellen eks. hudfarve er letgenkendelig (Dovidio m.fl. 2005:5f).

Konstruktionen af negative og fordomsfulde kategorier har efter Allports mening den funktion, at individet bevarer magt, status og kontrol ved at nedvurdere den Anden, hvilket bygger på manglende viden og indlevelse (Dovidio m.fl. 2005:5ff). Et klassisk eksempel kan være, hvorledes den tyske statsmagt med Hitler i front søgte at kategorisere alle, der ikke passede til forståelsen om den ariske race, som forkerte, hvilket i sidste ende førte til folkemord på bestemte grupper. Dette er et groft eksempel, men det er ikke desto mindre et af verdens bedste

– eller værste – til at tydeliggøre, hvorledes menneskeskabte kategorier kan etablere en opfattelse af det gode og det dårlige. Det interessante er selvfølgelig også, hvordan processen kan vende, idet tyskerne i efterkrigstiden og mange år frem blev kategoriseret som de forkerte.

Forskellen fra Allports tid og til nu er, at verden ikke står i skyggen af en verdenskrig, men derimod på tærskelen til et ultramoderne globalt samfund, som forener Danmark med Europa og resten af verden. De globale muligheder sprænger de danske rammer, og man ser en øget multikulturalisme både i og udenfor Danmark. Jeg vil dog påstå, at uvidenhed og antipati er lige så gældende i dag, som de var på Allports tid. Ligesom fordomsfulde kategorier overleveres og indlejres i mennesket og sproget, så følger den samme generalisering og uvidenhed med. I det senmoderne samfund ses der eksempelvis skævt på bestemte etniske grupper, på trods af at den globale verden fordrer et bredere samarbejde med andre kulturer. Dette kan skyldes, at fordomme kommer viden i forkøbet, hvis man udvikler Allports teori. Vi interagerer nemlig stadigvæk – det kan vi ikke undgå for at opretholde samfundet. Men hvorledes spiller fordomsfulde konstruktioner omkring en gruppe egentlig ind på disse interaktioner? Og hvad med uvidenheden? Er det virkeligt et element, som stadig kan gøre sig gældende i dette informationssamfund, hvor seks bogstaver [google] kan tilvejebringe flere tusinde kilder om et bestemt emne? Hvad, hvis den gruppe man har fordomme for og er uvidende om, lever side om side med en selv? Er det stadig de gældende og generaliserende fordomme, som kommer frem i lyset i mødet mellem *rigtig* og *forkert*?

Dette er nogle af de ting, som jeg ønsker at undersøge i mit speciale, hvorfor jeg sætter fokus på, hvorledes fordomme om en gruppe påvirker interaktioner mellem mennesker. Jeg ønsker at se på herboende grønlandere, idet denne gruppe helt grundlæggende er en del af det danske samfund, hvorfor vi interagerer side om side (Togeby 2002:9). Alligevel synes forholdet mellem danskere og grønlandere at være præget af uvidenhed, kategorier og fordomme – som om den grønlandske etnicitet kommer i vejen grundet positionen som socialt marginaliseret. Jeg mener, at man kan betegne grønlænderen som *den velkendte fremmede*, eftersom de har været en del af Danmark i 300 år¹ – først som koloni, senere som amt og nu med fuldbyr-det selvstyre men med en økonomisk livline (Andersen 2008:13). Teoretisk set burde de derfor være en integreret del af det danske samfund, men alligevel synes grænsedragningen mellem os og dem at trives i bedste velgående – mon dette skyldes uvidenhed eller fordomme, som Allport fremhæver, eller måske magt? Den for nylig afdøde sociolog Lise Togeby lavede i 2002 en magtudredning over grønlænderes medborgerskab i Danmark. I denne skriver hun:

¹ Inklusiv en kortvarig kolonisering fra Norge før Danmark.

"For det første ved vi ikke, hvor mange grønlændere, der er bor i Danmark², og for det andet har vi ingen systematisk viden om grønlændernes sociale og økonomiske forhold, og endelig ved vi for det tredje ikke noget om, i hvilket omfang grønlænderne er medinddraget i beslutninger, der vedrører deres liv i Danmark" (Togeby 2002:9).

Alligevel synes mange i det danske samfund at have en distinkt mening om det grønlandske folk. Min egen opfattelse stammer fra en temauge i folkeskolen, hvor vi hørte fortællinger om sælfangere, kamikker, tupilakker og perlesyning. Det var fortællinger fra en svunden verden, og det billede, som senere supplerede det svundne og romantiske, var den socialt udsatte grønlænder på værtshuset eller bænken. Min egen opfattelse var hermed skabt med hjælp fra andres konstruktioner og det, som var synligt i gadebilledet. Min viden var ikke stor nok til at bløde op for fordommene, men det har ændret sig med tiden. Dette er en af grundene til jeg ønsker at se på, hvordan den stereotype og fordomsfulde opfattelse af grønlændere egentlig erfares og påvirker grønlændere i mødet mellem den danske og den grønlandske person.

Den sidste årsag til interessen for emnet er opstået på baggrund af samarbejde med en herboende grønlandsk kvinde under mit praktikforløb i foråret 2008 ved Aalborg kommune; *Brobyggersekskabet – De Udstødte*. Hun fortalte, hvordan hun på trods af uddannelse, arbejde, mand og børn, det man vil definere som velfungerende, alligevel en gang imellem støder på fordomme om hendes baggrund, mere præcist stereotypen; *den fulde grønlænder*. Historien, som vakte min interesse, omhandlede et lægebesøg, hvor hun under rutinetjekket blev spurgt om, hvorvidt de skulle tjekke hende levertal [mellem linjerne; fordi hun jo var grønlænder]. Her tydeliggøres, hvordan fordomme om den grønlandske person pludselig ændrer mødet, og hvorledes det sker i ganske almindelige hverdagssituationer. Den grønlandske kvinde forventer en bestemt adfærd fra lægen – en professionalisme, grundet de erfaringer hun har med hverdagsopfattelse af lægen. Men lægens fordomme styrer interaktionen, eftersom fokus flyttes fra det egentlige formål – hendes fysiske tilstand, og til hendes grønlandske baggrunds betydning for hendes fysiske tilstand. Begges viden bygger på generaliseringer og forventninger til hinanden, men hvor det ene er en positiv forventning til lægen som professionel ekspert, så er den anden det negative billede af, at alle grønlændere har misbrugsproblemer. Idet dette italesættes, så er jeg af den opfattelse, at begges forventninger til hinanden smuldrer. Lægen opfattes måske ikke længere som professionel, men nærmere som subjektiv og fordomsfuld,

² Ifølge den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget (DNAG) er der i alt 18.563 grønlændere i Danmark, og kønsfordelingen er således, at 10.318 er kvinder, og de resterende 8.245 er mænd. Ud af den samlede mængde er 2.168 bosat i Nordjyllands Amt, hvilket betyder at denne del af landet har den tredje største koncentration af folk med grønlandsk herkomst, kun overgået af Århus og Københavns Amt (DNAG 2007:6ff). Antallet afhænger dog af definitionen af, hvad en grønlænder er.

og den grønlandske kvinde opfattes som afviger af den forventede norm, eftersom hun "er lige som os" – altså velfungerende.

Der ligger mange aspekter i denne oplevelse, men er ikke den førnævnte kvindes historie, jeg søger at fortælle. Jeg vil i stedet give et billede af, hvordan en i samfundet accepteret forståelse af en bestemt gruppe giver anledning til at inddrage alle, som kan tilhører denne gruppe, under betegnelsen *minority of the worst* (Elias og Scotson 1994:102). Jeg ønsker derfor at fokusere på, hvordan en bestemt fordom for eller stereotyp opfattelse af det menneske, man står over for, kommer til syne, og vigtigst af alt hvordan den person, som konfronteres med fordommen, påvirkes og håndterer denne erfaring.

1.1.1 Problemstilling

Min hensigt med specialet er derfor at belyse, hvorledes konstruktionen af den grønlandske Anden har skabt en negativ stereotyp forståelse af den grønlandske person. Dette er ud fra, hvorledes konstruktionen mellem *os* og *dem* har skabt en kulturel andethed, og derved har stigmatiseret den grønlandske Anden. Dette kombineres med fortællinger om situationelle oplevelser, hvori det etnicitetsbestemte stigma har fået indflydelse på interaktionen og oplevelsen. Dette skal endvidere bruges til belyse, hvorledes man som grønlænder i Danmark påvirkes af og reagerer på dette gruppestigma. Min problemformulering, der består af to dele, lyder som følger:

1. Hvorfor og hvorledes skaber opfattelsen af en gruppe mennesker – i dette tilfælde herboende grønlændere – en stigmatiserende relation?
2. Hvordan opleves og håndteres dette i interaktioner af de herboende grønlændere, som ikke passer til det stigmatiserede billede?

Hvorledes dette vil blive undersøgt, samt hvilke teoretiske og metodiske retninger, som skal anvendes dertil, beskrives i det nedenstående.

1.2 Operationalisering

Jeg har valgt at tage udgangspunkt i herboende og ressourcestærke/velfungerende grønlændere, eftersom jeg finder, at denne gruppe ofte kommer til at ligge under for eller forsvinder i en negativ stereotyp forståelse af det grønlandske folk. Dette kan skyldes, at fokus både i medierne og i forskningen ofte kommer til at ligge på de socialt udsatte, hvorved en evt. stereo-

typi reproducere uden hensyn til de af grønlandsk herkomst, som ikke passer til denne forståelse. Det er derfor efter min mening relevant at undersøge, hvordan den velfungerende og forholdsvis usynlige del af den herboende grønlandske befolkning egentlig erfarer og håndterer situationer, hvor den negative stereotype tillægges dem.

1.2.1 Teoretisk operationalisering

Den første del af problemstillingen; *hvorfor og hvorledes skaber opfattelsen af en gruppe mennesker – i dette tilfælde herboende grønlændere – en stigmatiserende relation?* undersøges primært ud fra tre teorier, som alle omhandler, hvorledes konstruktionen *os og dem* skabes, og hvordan der stigmatiseres mellem grupper. Grundet en adaptiv tilgang³ bliver den i specialet anvendte teori understøttet i analysen af den indsamlede empiri, idet der inddrages citater og meninger fra interviewene. Gennem teorierne skabes en forståelse af årsagen til de eventuelt stigmatiserende relationer, som er mellem danskere og grønlændere, hvorfor jeg gennem undersøgelsen af problemstillingens første del får fokuseret på, hvordan en gruppe kollektivt gøres mindre værd end en anden.

Herefter tages det teoretiske fokus på gruppestigma ned på individniveau for at tydeliggøre, hvorledes stigma påvirker relationer mellem individer, samt hvordan den stigmatiserede agerer i forbindelse med at være ansigt til ansigt med fordommene. Dette teoretiske fokus skal bruges til at beskrive den anden del af problemstillingen; *hvordan opleves og håndteres dette i interaktioner af de herboende grønlændere, som ikke passer til det stigmatiserede billede?* Teorierne omhandler mødet mellem normal og stigmatiseret, og hvordan der i interaktionen opstår afstand mellem disse pga. stigmatisering. Dette leder over til de sidste teorier, som omhandler, hvorledes man som stigmatiseret erfarer og håndterer dette møde. Hertil anvendes teorier om passing og coping i forbindelse med truede identiteter, hvorfor der i afsnittet fokuseres på håndtering af stigma. De i specialet anvendte teorier fungerer alle som inspiration, hvorfor bestemte interessebegreber skal anses som fundament for den empiriske del af undersøgelsen.

1.2.2 Empirisk operationalisering

Problemstillingen vil endvidere blive undersøgt via semistrukturerede kvalitative interviews med herboende ressourcestærke grønlændere, og en mere dybdegående beskrivelse af dette vil fremstå i del 4 om kvalitativ metode. Som nævnt i det ovenstående anvendes teorierne som

³ Det adaptive udgangspunkt vil blive uddybet i afsnit 2.1, men jeg finder det vigtig for forståelsen at nævne det her.

inspiration til empiriindsamlingen, og spørgeguiden er udformet således, at de teoretiske elementer, som understøtter problemstillingens nøgleord; *stigma, relationer, oplevelser* og *håndtering*, inddrages. Problemstillingen bliver derfor i analysen holdt op mod både den indsamlede empiri og den underliggende teori, hvorfor den samlede analyse af hele problemstillingen blive nuanceret gennem vekselvirkningen mellem teori og empiri

I det efterfølgende afsnit, som afslutter del 1, fokuseres der på konstruktionen af diskurser omkring grønlandere, hvilket er et element fra min 9. semesters opgave, som jeg har fundet relevant at inddrage (Freund 2008). Afsnittet er en komprimering af teorier indenfor den postkoloniale tradition, hvilke jeg her vil anvende til at belyse, hvorledes man i Danmark har konstrueret en bestemt forståelse af den grønlandske person. Dette afsnit bør opfattes som en generel introduktion til de diskursive opfattelser af grønlandere, som jeg finder gældende i det danske samfund. Dette skal endvidere forstås som et udgangspunkt for det stigma som min teori tager afsæt i, idet de identitetskonstruktioner, som fremsættes i det efterfølgende afsnit, bør opfattes som grundlæggende for undersøgelsen.

1.3 Konstruktionen af grønlanderen

Min inspiration til at beskrive, hvordan vi som danskere har konstrueret grønlandere, har jeg fået via postkoloniale teorier. Efter min mening giver denne teoretiske retning et dækkende og til tider åbenbarende billede af, hvorledes der ud fra den danske opfattelse af den grønlandske person er blevet skabt diskurser omkring denne. Jeg har endvidere fundet anvendelsen af denne retning relevant grundet dét faktum, at Grønland har været dansk koloni og underlagt et dansk styre i omkring 250 år, hvis perioden op til hjemmestyrets opståen inkluderes. Mere præcist har jeg taget udgangspunkt i den amerikansk-palæstinensiske litteraturprofessor Edward W. Said og hans bog *Orientalisme* fra 1977 og i den indiske litteraturprofessor Gayatri Chakravorty Spivak og hendes essay *The Rani of Sirmur* fra 1985.

Ifølge Said har Vestens fremstillinger af Orienten skabt en bestemt forståelse af den del af verden, og har tilvejebragt en omsluttende teori og metode, hvori denne forståelse reproduceres kaldet *orientalismen* (Said 2002:25ff). Igennem denne er der blevet konstrueret en diskurs omkring Orienten, hvilken reproducere i både den litterære og akademiske verden. Orientalismen udspringer med andre ord af Vestens konstruktioner, og Sids pointe er, at den grundlæggende er opstået ud fra Vestens egne interesser og magt. Said fremhæver, at magtforholdet mellem Vesten og Orienten kommer til syne her, idet den europæiske kultur øgede sin egen styrke og identitet ved gennem orientalismen at beskrive og derved konstruere Orienten

som den Anden – som den kulturelle modsætning (Said 2002:29ff). Said henviser her til den italienske filosof Antonio Gramsci, og hans begreb *hegemoni* i det vestlige industrielle samfund (Said 2002:33). Ved at der i orientalismen konstrueres en diskurs om Orienten som den Anden understøttes det kulturelle herredømme gennem ophøjelsen af de vestlige idealer som "os" – de rigtige. Derved opstod en fælles forståelse af Orienten som en tilbagestående civilisation, eftersom referencepunktet var det hegemoniske Europa. Dette er ifølge Said opstået gennem et samspil mellem politiske, videnskabelige og romantiske forfattere, og orientalismen bliver med andre ord i sin anvendelse som teori og metode Vestens måde at dominere Orienten på, idet diskursen er fundamental i forhold til at beskrive og fortælle om Orienten (Said 2002:41). Med andre ord er dette ifølge Said den måde, hvorpå Vesten mere eller mindre påtvungen gjorde den orientalske verden orientalsk.

Spivak beskæftiger sig ligesom Said med subjektpositionen den Anden, og skabelsen af denne kaldes i hendes terminologi *Othering*. Hun fokuserer dog mere på breve og rapporter, som blev skrevet af britiske kolonister i Inden og formidlet tilbage til England. Dengang var dette vidnesbyrd på de fremskridt og udfordringer kolonimagten stødte på, men for hende viser dette netop, hvordan konstruktionen af Indien skete. Endvidere synes det ifølge Spivak at konkretisere, hvordan magtforholdet mellem England og Indien blev cementeret gennem overleverede ord og sætninger. Hun beskriver dette således:

"He [kolonisten] is actually engaged in consolidating the self of Europe by obliging the native to cathect the space of the Other on his home ground. He is worlding their own world, which is far from mere uninscribed earth, anew, by obliging them to domesticate the alien as Master"
(Spivak 1985:253)

I citatet belyser Spivak den samme proces som Said, idet kolonimagten styrker sin egen position ved at definere det koloniserede land som den Anden og som underlegen. Hun tilføjer endvidere endnu en dimension ved at fremhæve, hvorledes kolonisten "gør en verden" ud af den Andens verden. Med dette menes, at idet kolonisten er en fysisk del af og samtidig beskriver denne fremmede verden efterlades de indfødte med intet andet valg end at overgive sig til kolonimagten og underligge sig rollen som den Anden (Spivak 1985:253f). Modsat Said tydeliggør hun relevansen af kolonistens fysiske tilstedeværelse i det koloniserede land, men mener dog også at det, som italesættes, er med til at implementere magtforholdet mellem dominerede og dominerende. Begge teorier beskriver derfor på hver deres måde, hvordan den magthavende konstruerer en bestemt opfattelse af den underlagte, hvorved denne Anden konstrueres.

Men hvordan hænger dette sammen med konstruktionen af det grønlandske, når ovenstående beskæftiger sig med den mystiske Orient og det britiske imperium i 1800 tallet? Ligheden er, at danskeren som koloniherre synes at have anvendt samme metoder til at konstruere Grønland og det grønlandske folk. Lill Rastad Bjørst, Cand. mag. i kultur og formidling, samt bachelor i Eskimologi og Arktisk Studier, har analyseret dette i bogen *En anden verden* fra 2008. Hendes udgangspunkt for bogen er, at mennesket forsøger at forstå verden, og derfor skabes generaliseringer og stereotypier om denne, hvilket i hendes tilfælde koncentrerer sig om konstruktionen af Grønland og det arktiske folk (Bjørst 2008:15). Dette kan man for så vidt også sige er egenskaber som både Spivak og Said tillægger kolonisterne i hans søgen efter at beskrive og udforske orienten, hvorved sammenhængen mellem den klassiske postkolonialisme og Bjørst tydeliggøres.

Som nævnt tidligere har Grønland været koloniseret de sidste cirka 300 år, så muligheden for det grønlandske folk selv at forfatte den grønlandske historie har ifølge Bjørst ikke været til stede (Bjørst 2008:7ff). Hun beskriver, hvordan danske forskere og opdagelsesrejsende har anvendt Grønland til at afspejle dét som Danmark ikke er; et koldt, mystisk og fascinerende land med mennesker, der lever i pagt med naturen på en måde, som ikke er set før. Derigennem er Grønland blevet gjort til den Anden i forhold til Danmark (Bjørst 2008:9). Endvidere har disse beskrivelser skabt den forståelse, at der hviler en særlig åndelighed og gådefuldhed over landet og kulturen, hvilket har bidraget til det romantiske billede af en kultur bestående af fangere og fangerkoner, som lever i symbiose med naturen i en tidløs verden (Bjørst 2008:9). De bliver herved billedet på en verden, som er den komplette modsætning til det danske samfunds konstante udvikling (Bjørst 2008:15). Dette er, hvis man kan sige det så simpelt, det grundlæggende element i konstruktionen af den grønlandske Anden, nemlig diskursen om *den ægte vilde* – et romantisk billede af inuitten, der lever i pagt med naturen og åndeligheden.

På den anden side er der skabt diskursen om *den fordrukne grønlænder*, hvilken ifølge Bjørst opstår i kølvandet på den modernisering, der skete i Grønland efter 1953. I den forbindelse skulle det grønlandske nedtones og give plads til en fordansknings-proces af både land og indbyggere (Bjørst 2008:17). Der skete derfor en ændring i den måde, hvorpå både grønlændere og danskere opfattede den grønlandske identitet, hvilken synes at have tilknytning til en begyndende problemfyldt samfundsudvikling. Herved blev vejen banet for, hvad Bjørst kalder myten om, at den gennemgribende modernisering tvang den grønlandske person væk fra naturen og destruerede den kulturelle essens, hvorfor misbrug, incest og forfald er blevet resultatet (Bjørst 2008:19f). Denne mytologiske forklaring har opnået en så almen gyldig accept, at den nu reproduceres i både det danske og grønlandske samfund. Den grønlandske identitet

opfattes derfor som kulturelt rodløst, da moderniseringen har fordærvet det ægte Grønlands mystik og ånd, og har erstattet det med en moderne version, som blot skaber konflikter. Historier om det grønlandske folk har ifølge Bjørst nemlig også været præget af billeder af den halv-civiliserede og dovne fanger, som har behov for forsøgelse fra andre, hvorved kimen til diskursen om den fordrukne grønlænder er opstået (Bjørst 2008:20). Billedet er dog blevet nuanceret i takt med, at verden har accepteret forklaringen – eller myten – om, at sociale problemer hos den grønlandske befolkning er en negativ konsekvens af moderniseringen og koloniseringen. Alligevel nævner mange herboende grønlændere i dag, at de bliver set på som sociale tilfælde, der er kommet til Danmark for at få understøttelse (Bjørst 2008:26). Dette skyldes eksempelvis, at den stereotype forståelse af den socialt udsatte grønlænder oftest er det billede, som portrætteres i film og dokumentarer. Bjørst henviser bl.a. til bestselleren *Frk. Smillas fornemmelse for sne* af Peter Høeg fra 1992, hvori de grønlandske personer er forhulede, fortabte og fremmedgjorte (Bjørst 2008:26f). Endvidere så bliver denne stereotype opfattelse også reproducere i det danske sprog og humor. Begreber som *grønlænderstiv*, *den grønlandske ambassade* [”kælenavn” for bodegaer, hvor der kommer mange grønlændere] etc. bruges hyppigt, og er udtryk for en opfattelse af, at alle grønlændere har misbrugsproblemer. Med andre ord så (re)konstrueres opfattelsen af den grønlandske person ud fra den viden man har, hvilket er en viden om noget der var jf. den ægte vilde og som bl.a. reproduceres i skoleregi, eller det synlige billede af den fordrukne grønlænder.

Opsummerende kan man sige, at forståelsen af den grønlandske person og identitet grundlæggende bygger på mytiske og romantiske beretninger om et sne- og isdækket land. Det har været så fjernt fra det kendte danske, at fortællinger fra indlandsisen har fascineret og betaget mange, hvilket har skabt en generel og accepteret forståelse af den grønlandske person som den ægte vilde. I takt med koloniseringen og moderniseringen af landet er der opstået samfundsmæssige problemer, som vi som danskere ikke kan ignorere. Dette har udviklet en opfattelse af den grønlandske person og kultur, som stadig er tættere på naturen og det mystiske end os, men som er revet væk fra sit ægte grundlag, og påtvunget vores moderne verden. Diskurserne om den fordrukne grønlænder og den ægte vilde er hermed konstrueret.

De her omtalte postkoloniale teorier, hvilket jeg mener også omfatter Bjørst, har mødt en del kritik af, at der ikke fokuseres på, hvorledes denne Anden opfatter sig selv i forhold til at blive konstrueret og tildelt subjektpositionen som den Anden. Der mangler den undertrykte *agency*; hvordan der reageres på og derved håndteres at blive italesat som den Anden i forhold til om det blot accepteres, om der udøves modstand, opstår vrede eller tilpasning etc. (Baumann og Gingrich 2004:5+192f+199). Dette inddrager de postkoloniale teorier ikke understreger kritikerne, idet teoriernes fokus er på, hvordan magt og struktur tvinges nedover den under-

lagte i form af diskurser og kategoriseringer. Kritikken lyder derfor på, at de postkoloniale teorier i tydeliggørelsen af den Andens subjektposition selv kommer til at kategorisere, typificere og derved dominere, eftersom selve forskningsobjektet – den underlagte Anden – ikke inddrages.

Jeg anvender de postkoloniale teorier som et element til at tydeliggøre de diskurser, man som grønlænder kan blive mødt med i det danske, men vil inddrage den omtalte Anden for derved at få deres meninger om det at blive konstrueret ud fra negative og fastholdende stereotyper. Herigennem får specialet sin tydelige relevans, idet jeg vil undersøge, hvorvidt man som grønlænder i Danmark oplever de her fremstillede identitetskonstruktioner, der synes at fremstå som stigmatiserende af den grønlandske etnicitet. Ydermere ønsker jeg at analysere, hvordan de velfungerende grønlændere håndterer at blive mødt med denne konstruerede negative opfattelse, hvorved der gives yderligere talerum til den Anden i stedet for blot at fremhæve grønlænderen i subjektpositionen. Det postkoloniale danner derfor grundlaget for de diskurser, der ligger til grund for selve undersøgelsen, men der fokuseres på reaktioner og håndtering af placeringen som den Anden, hvilket de postkoloniale teorier ikke kan tilbyde. I denne forbindelse er det derfor nødvendigt at belyse hverdagens interaktioner, eftersom mødet med og håndtering af positionen som den Anden foregår her. Det hverdagssociologiske perspektiv vil i det følgende afsnit blive uddybet, eftersom dette har betydning for specialets metodologiske afsæt.

DEL 2 - METODOLOGI

I denne del vil der blive fokuseret på den metodologiske tilgang, hvorfor denne er det første som tydeliggøres. Herefter sættes der fokus på det anvendte hverdagssociologiske udgangspunkt, og derefter belyses både det videnskabsteoretiske og det metodiske udtryk, hvilket er med til at afslutte dette afsnit og leder over i teoridelen.

2.1 At kombinere teori og empiri

Jeg vil i specialet lade mig inspirere af allerede eksisterende teorier, og har derfor valgt et metodisk udgangspunkt; *adaptiv teori*, som tilskynder, at man både anvender teori og empiri til at højne forskningen. Ved at tage det bedste fra de to verdener udviskes forskellen mellem det induktive og deduktive, idet de understøtter hinanden for at nå frem til det bedst mulige forskningsresultat (Layder 1998:132ff). Teorien er det element, som både skal inspirere til dataindsamlingen og underbygge det indsamlede data. Empirien skal derimod ikke benyttes til at teste teorien, men skal via vekselvirkningerne give et større udbytte og indblik i den sociale verden og dens individer (Layder 1998:175). Teoretiske begreber er derfor et evigt tilstedeværende element i den adaptive tilgang og derved i specialet. Jeg inkorporerer teorierne ved både at lade mig inspirere af disse, idet jeg anvender relevante begreber som basis for den empiriske undersøgelse, og inddrager dem i analysen for at fremhæve de i empirien fremkomne meninger (Layder 1998:27).

Endvidere fremhæves det i det adaptive, at samfundet, hvilket er forskningsobjektet, består af lag, hvorfor den sociale verden er kompleks (Layder 1998:143). Vekselvirkningerne mellem teori og empiri skal derfor fremhæve både system og livsverden, idet den sociale verden ikke kun udgøres af menneskets subjektive forståelse, erfaring og skabelse af mening, men også og måske mest af alt af de eksisterende systemer i samfundet (Jacobsen 2007:259) Jeg bør derfor se med kritiske øjne på det, som undersøges, idet mennesket til dels selv styrer dets virkelighed, men påvirkes af latente systemer i den sociale verden, som skaber ukontrollerbare retningslinjer. Det er derfor formålet med dette adaptivt inspirerede speciale at beskrive og forklare denne virkelighed ud fra informanternes fortællinger, men med en vis skepsis overfor deres oplevelse af denne.

Teoretisk set fordrer den adaptive tilgang, at man bibeholder en såkaldt *open-ended* afslutning, og fortsætter med at undersøge den givne problemstilling ved at forbedre/udbygge den med mere viden, empiri og teori (Layder 1998:175). Dette er et punkt ved det adaptive, hvorfra jeg afviger lidt i mit speciale, idet jeg ikke opretholder den konstante udbygning af videnscyklussen. Jeg hævder ikke, at jeg fremkommer med endegyldige konklusioner, men jeg søger at finde nogle afsluttende tendenser og typificeringer, hvorfor jeg stadig holder mig indenfor den adaptive grænse.

Opsummerende kan man sige, at jeg anvender den adaptive tilgang med det formål at lade mig inspirere af relevante teorier, og anvender derfor begreber fra disse som orienterende i forhold til både indsamling af empiri og fortløbende i analysen. Endvidere bliver mine interviewpersoners subjektive meninger som et empirisk lag ovenpå den teoretiske bund, hvorved både empiri og teori er med til at undersøge min valgte problemstilling. Herved kommer der fokus på individernes opfattelse af den verden, som omgiver dem – deres livsverden, og det er deres hverdagsrelationer, som skal give dette indblik, hvilket vil blive fremhævet i det nedenstående.

2.2 Hverdagen som sociologisk omdrejningspunkt

Som fortsættelse fra det ovenstående, er jeg af den opfattelse, at for at kunne forstå et individs livsverden ud fra denne problemstilling, må jeg se dette i et hverdagssociologisk perspektiv. Hverdagen fremstår som kontekst for problemstillingen, eftersom den danner rammen om menneskers handlinger og interaktioner. Endvidere inddrages hverdagen for derigennem at anskueliggøre det som de postkoloniale teorier mangler, hvilket er, hvordan den Anden håndterer møder med diskurserne, som foregår på det hverdags-relationelle plan. En mulig definition, eller nærmere en konkretisering af, hvad man sociologisk set fremhæver som hverdagen, kunne være dette:

"Det nærmeste, vi her vil komme en bestemmelse af hverdagslivet, er ved at sige, at det består af den viden og de meningsstrukturer, som mennesker producerer, genskaber og trækker på gennem deres daglige, ofte rutineprægede fælles udvekslinger og aktiviteter. Det er en verden, hvis indhold vi ikke reflekterer over, men tager for givet og ikke stiller spørgsmålstejn ved" (Jacobsen og Kristiansen 2005:12).

Herved fremhæves, at hverdagslivet er den viden og de erfaringer vi som mennesker anvender i vores ageren – og som med det adaptive in mente derfor også betegner den subjektives

livsverden. Det handler om, at mennesker via (re)produktion og overlevering af handling sikrer, at man kan begå sig med sig selv og hinanden i samfundet. Det er med andre ord en form for social orden (Jacobsen og Kristiansen 2005:13). Endvidere er det en proces, som foregår ubevidst for individet, dvs. de hverdagsrelaterede handlinger forekommer mennesket så elementære, at de blot udføres uden nogen form for refleksion over hvorfor og hvordan. Hverdagen er hverdagsagtig. Møder mellem mennesker foregår derfor også på dette ubevidste plan. Man interagerer og samtidig opretholdes den orden, som ligger latent i selve det at mødes. Hverdagslivssociologien har herved tre kendetegn ifølge den amerikanske sociolog Jack D. Douglas:

1. At studere mennesker i deres naturlige omgivelser
2. Tage afsæt i iagttagelsen af mennesker i konkrete, ansigt til ansigt- situationer
3. Analyserer samfundsmedlemmernes egne commonsense-meninger (Jacobsen og Kristiansen 2005:15).

Douglas tager herved udgangspunkt i det mikrosociologiske aspekt ved hverdagslivsforskningen, hvilket jeg også gør i dette speciale, eftersom interaktioner i hverdagen og analysen af disse vil kaste lys over selve interaktionen samt de håndteringsstrategier, der anvendes af de stigmatiserede i mødet med diskurserne. Derfor finder jeg det relevant at fremhæve Douglas kendetegn for denne type forskning, eftersom disse for mig tydeliggør den måde, hvorpå jeg søger at bedrive hverdagslivsforskning af individets livsverden. Udover at lade mig inspirere af hverdagslivssociologien, så finder jeg, at dette har fået betydning for mit videnskabsteoretiske udgangspunkt, hvilket vil blive uddybet i det nedenstående.

2.2.1 Videnskabsteori

Douglas og den hverdagssociologiske tilgang synes at være meget inspireret af den fænomenologiske videnskabsteoretiske tradition, men jeg har fundet, at jeg befinder mig mere indenfor den hermeneutiske retning i hverdagslivssociologien. Dette skyldes nogle grundlæggende elementer ved den fænomenologiske retning som jeg ikke kommer overens med i specialet, hvilket vil blive tydeliggjort i det nedenstående.

Den hermeneutiske videnskabsfilosofi er en fortolkningsvidenskab, hvorved jeg gennem indlevelse i mine interviewpersoner opnår forståelse for og kan fortolke på, hvorledes de erfarer verden. Jeg ønsker at forstå de sociale fænomener som min opgave drejer sig om, og jeg søger dette ved at gå om bag virkeligheden, hvilket sker gennem fortolkning af mine interviewpersoners udsagn og deres mening (Nørreklit og Adolphsen 1996: 34ff+91ff). I modsætning til

dette er den fænomenologiske retning en filosofisk tilgang, hvis principielle mål er at studere menneskelige erfaringer fri fra dagligdags og videnskabelige anskueformer. Bevidstheden og de genstande, der optræder i individets oplevelser, må med andre ord studeres fordomsfrit i bestræbelsen på at beskrive og bestemme deres natur (Zahavi og Overgaard 2005:166ff). Denne fænomenologiske bevidsthedstilgang ønsker jeg ikke at inddrage i specialet, eftersom mit formål er at fortolke de interviewedes udsagn, og derigennem finde frem til meningen med det sagte. Dette kan endvidere jævnføres med den adaptive tilgang, hvor det fremhæves, at man både skal se på individets opfattelse af samfundet samtidig med, at man bidrager med teoretisk viden for netop at kunne rekonstruere individets fortolkninger (Gilje og Grimen 2002:169) Fænomenologien fordrer i stedet, at mening findes gennem menneskets bevidsthed, og ikke ved det et individ tillægger et element gennem tolkning (Jørgensen 2008:241f).

Det er endvidere centralt ved hermeneutikken, at jeg som forsker er i stand til at kunne forklare sammenhængen mellem forskellige fænomener, hvorfor jeg skal tage hensyn til den helhed, hvori meningen eksisterer. Dette er igen et træk ved hermeneutikken – og det adaptive, der ikke deles af den mere fænomenologiske videnskabsteori, som ser bort fra sammenhængen mellem del og helhed (Jørgensen 2008:241f). Min anvendelse af del-helhed foregår ved, at mine interviewpersoners opfattelser af relationer og erfaringer er de dele som gennem analyse og fortolkning er med til at skabe et helhedsbillede af problemstillingen.

Udover tilgangen til informanterne og deres udsagn er det ligeledes vigtigt, at jeg er opmærksom på dét hermeneutikken betegner som *forforståelse*. Igen kan dette sammenholdes med det adaptive, da denne metodiske tilgang fordrer, at man lader sig inspirere af teorier og anden viden. I den hermeneutiske tradition betyder dette, at vi som forskere selv er aktører, som indgår i den virkelighed vi fortolker på, og derfor ikke er uden egen forståelse af virkeligheden. Denne forforståelse er vigtig for overhovedet at kunne opnå en forståelse af det undersøgte, og er sammen med fortolkningen et af de vigtigste elementer i *den hermeneutiske cirkel* (Gilje og Grimen 2002:171ff). Igen kan det fænomenologiske ikke bidrage til dette, idet en sådan forforståelse ikke eksisterer, eftersom fokus er på det indlysende, det bevidste og det væsentlige (Nørreklit og Adolphsen 1996: 91ff). I specialet benyttes derfor den hermeneutiske fortolkningstilgang til at give informanternes udsagn mening og kontekst samtidig med, at jeg som forsker anvender min forforståelse af den helhed, som de fortolkede dele indgår i gennem min viden om problemstillingen, teorier etc.

På trods af at jeg i undersøgelsen har ladet mig inspirere af Douglas' hverdagslivssociologi og dennes fortrinsvise fænomenologiske tilgang til det hverdagsmæssige og derved til min anskuelse af de deltagende interviewpersoner, så benytter jeg hermeneutikken som videnskabsteo-

retisk inspiration til den empiriske undersøgelse. Dette skyldes, at jeg anser denne som bedst anvendelig i forhold til gennem interviewene at opnå en indlevelse i og en viden om, hvorledes man som herboende grønlænder oplever og håndterer relationer, som er præget af stigmatiseringer.

I den næste del af specialet vil de anvendte teorier blive gennemgået, og derved vil de orienterende begreber, som specialets undersøgelser er inspireret af, blive tydeliggjorte.

DEL 3 – TEORI

I denne del vil min anvendte teori blive gennemgået, for derigennem at tydeliggøre de vejledende begreber i specialet. Først fokuseres der på, hvorledes man konstruerer en negativ og stigmatiserende forståelse af den Anden ud fra tre teoretiske skildringer. Derefter ses der mere indgående på ansigt til ansigt relationer mellem mennesker, og hvorledes forventninger, for-
forståelser og lign. spiller ind på mødet mellem to individer. Dette leder videre til opfattelsen af stigma i mødet mellem normal og unormal, og afslutningsvis tydeliggøres det, hvorledes individet håndterer en eventuel trussel mod identiteten vha. teorier, der omhandler passing og coping.

3.1 Konstruktionen af det uønskede

I første afsnit vil det ud fra tre teoretiske synspunkter blive tydeliggjort, hvorledes distinktion mellem "os og dem" benyttes i grupperelationer. Det første er gennem anvendelsen af den tysk-britiske sociolog Norbert Elias, og hans studie af byen Winston Parva i Midtengland fra 1960'erne. Herefter følger den britiske socialantropolog Mary Douglas teori om *Rent og Urent* fra 1966. Afslutningsvist giver den britiske socialpsykolog Helené Joffe et billede af, hvordan man som in-gruppe søger at skyde skylden for risici i det postmoderne samfund over på out-gruppen via syndebukstigmatiseringer.

3.1.1 Fra "os og dem" til "Established and Outsiders"

Bogen *The Established and the Outsiders*, som udkom i 1965, er Elias studie af byen Winston Parva i Leicester-området, og den er et godt eksempel på den måde Elias tænkte og arbejdede i sit sociologiske virke. Et af hans største formål med det at bedrive sociologi var at se på relationer mellem mennesker, og særligt søgte han at åbne op for og beskrive udviklingshistorier for de mikrorelationer, som binder mennesker sammen; følelser, socialisering, stigmatisering etc. og gerne knytte disse videre til makrostrukturer (Van Krieken 2002:13). Dette finder jeg særligt tydelige i Elias studie af Winston Parva, idet han her forskede i, hvordan relationerne mellem to grupper af indbyggere konstruerede samfundet omkring dem ud fra devisen "os og dem".

Formålet med at drage til Winston Parva var for Elias skolelærer John L. Scotsons afhandling om ungdomskriminalitet i området. Endvidere havde nogle af de lokale gjort dem opmærksomme på, at visse mindre begunstigede områder i lokalsamfundet var præget af uro og optøjer (Elias og Scotson 1994:xi). Denne oprindelige problemstilling skiftede dog efter en periode, idet Elias og Scotson blev opmærksomme på et dybere liggende og mere interessant problem i den lille by. Det viste sig, at der mellem byens indbyggere herskede en altoverskyggende afsky mellem det de to forfattere valgte at kalde grupperne *the Village* og *the Estate* (Elias og Scotson 1994:xv). Med andre ord var byens hovedproblem ikke kriminalitet og fattigdom, men hvorledes en ulig magtbalance mellem de to grupper havde skabt en kløft mellem de magtfulde og de underlagte; *de etablerede* og *outsiderne*.

Selve opdelingen mellem de to befolkningsgrupper skete cirka 20 år før Elias og Scotson begyndte deres undersøgelse, hvilket forfatterne fandt frem til gennem deres undersøgelse. Det viste sig, at en masseimmigration omkring 2. Verdenskrig havde haft en voldsom indvirkning på det lille lokalsamfund. Grundet udvidelsen af byen med de såkaldte nytilkomne oplevede de etablerede en pludselig trussel mod deres kendte værdier og allerede velfungerende og accepterede normer. Idet disse nytilkomne ifølge de etablerede var mere højtråbende, udadreagerende og absolut ikke havde samme normsæt, havde de etablerede intet andet valg; *"they closed their ranks against the newcomers"* (Elias og Scotson 1994:18). Forfatterne udledte heraf, at de etablerede havde forventet, at de nytilkomne ville indordne sig under de gældende normer og værdier, og derved påtaget sig rollen som den underlegne i forhold til de etablerede. I stedet blev denne forventning afvist, idet tilflytterne vedblev med at praktisere de normer som de havde med fra deres hjemstavn. Derfor mener Elias og Scotson, at man blandt de etablerede ikke fandt anden udvej end at udelukke de nytilkomne pga. den trussel de udgjorde (Elias og Scotson 1994:17f).

Denne udelukkelse var, hvad Elias og Scotson 20 år senere kunne se resultatet af, nemlig en by, hvor indbyggerne var opdelt i et socialt hierarki – ikke klassebaseret, racemæssigt, økonomisk eller hvad der ellers plejer at opdele mennesker – men på baggrund af værdier. De etablerede anså sig selv som overlegne og "bedre" i forhold til de nytilkomne, hvorved de nytilkomne blev tildelt en lavere status, som de ikke kunne løsrykke sig fra og derfor blev outsiders. Elias og Scotson identificerede herved årsagen til det værdibaserede hierarki som en ulig magtbalance, som var opstået på baggrund af den historiske udvikling, samt de etableredes fordel i alder [oldness] (Elias og Scotson 1994:xviii). Dette var ikke menneskealder, men alder som et mere rummeligt begreb. De familier, som slægtede på de oprindelige tilflyttere, og som derfor havde dybe rødder i byens muld, fandt sig selv overlegne i forhold til tilflytterne. Endvidere gav alder en mulighed for at skabe sammenhold mellem de familier, der tilhørte denne

gruppe, idet de netop gennem tiden havde opbygget de fælles værdier og normer, som skulle til for at overleve (Elias og Scotson 1994:150f). Denne gruppe var præget af en stor, næsten altopslugende interdependens, hvor familierne anså hinanden som nærmeste, og i denne forbindelse opstod den såkaldte *group charisma*, idet familierne mødtes om en fælles modstander, hvilket styrkede deres fællesskab (Elias og Scotson 1994:xvi). I forbindelse med at de etablerede familier måtte stå sammen, oplevede Elias og Scotson, at svarene i de foretagne interviews var præget af stor overensstemmelse, hvorfor en eventuel selvstændig mening om den undersøgte magtbalance og de udstødte var ikke-eksisterende. Indbyggernes udtalelser var med andre ord individuelle udgaver af de fælles meninger og opfattelser af byen og de nye, hvilke var accepteret i det etablerede fællesskab (Elias og Scotson 1994:5).

Modsat disse etablerede familier havde outsiderne intet til fælles, hverken kultur, værdier, rødder el.lign. De manglede ifølge forfatterne dét, som skulle give dem deres sammenhængskraft, og som derved kunne bidrage til en løsrivelse fra positionen som underlegen (Elias og Scotson 1994:xxi). Indbyggerne i the Estate, der blev identificeret som nytilkomne eller outsiders, var ifølge Elias og Scotson for forskellige til at kunne samles om et modværge. Endvidere sagde outsiderne i interviewene, at man hellere holdt sig for sig selv for derved at beskytte sig selv og sine, man hjalp ikke hinanden, og der var ikke noget socialt at mødes om (Elias og Scotson 1994:73f). Dette betyder med andre ord, at der ikke eksisterede nogen form for gensidig afhængighed eller fællesskab mellem de nye. Elias og Scotson erfarede i denne forbindelse, at denne "holden sig for sig selv" var resultatet af outsidersnes selv-opfattelse. Det viste sig nemlig, at udelukkelsen af outsiderne blev opretholdt ved at bagtale og sladre om dem, hvilket førte til en decideret stigmatisering af gruppen. Forfatterne beskriver dette således:

"Attaching the label of "lower human value" to another group is one of the weapons used in a power struggle by superior groups as a means of maintaining their social superiority. In that situation the social slur cast by a more powerful upon a less powerful group usually enters the self-image of the latter and, thus, weakens and disarms them" (Elias og Scotson 1994:xxi).

De etablerede anvendte gennem deres magt et af de mest effektive våben mod en mindre magtfuld gruppe, nemlig dét at omtale dem som mindre værdifulde *mennesker*, og kaldte dem beskidte, fattige etc. (Elias og Scotson 1994:xxvii). Outsiderne blev opfattet som afvigere fra den norm som de etablerede levede ud fra, hvorved distinktionen mellem "god og dårlig" eller "os og dem" konstrueres. Den gruppe, som har magten, besidder også definitionsretten, hvorved de etablerede også får tilkendegivet, at deres normer og værdier er de korrekte, hvorfor det, som ikke passer i deres norm, er forkert (Elias og Scotson 1994:xxivf).

Opfattelsen af, at de som boede i the Estate var dårligere mennesker blev derfor reproduceret gennem sladder, hvilket både skete blandt familierne i the Village, men også på arbejdspladserne, hvor folk fra de forskellige områder stod side om siden. Dette resulterede i en påvirkning af outsiders egen selvforståelse, og de begyndte at opfattede sig selv som menneskeligt mindre værd, ligesom de etablerede synes at deres egen status højnes (Elias og Scotson 1994:xxvi). Denne anvendelse af *blame gossip*, som Elias kaldte den sladder som foregik (Elias og Scotson 1994:xvi), viser netop funktionen i hans etablerede-outsiderfiguration, idet man gennem det ulige magtforhold nedvurderer en bestemt gruppe mennesker – outsidersne – for samtidig at højne ens egne værdier, dvs. gøre den magtfulde gruppe mere magtfuld.

En vigtig pointe i forlængelse af denne initiering af den negative selvforståelse hos outsidersne er dog, at på trods af at de blev påvirket af sladder, så følte mange sig underlagt en stigmatisering, som ikke var baseret på et generelt billede. Denne gruppestigmatisering var, som det så ofte gør sig gældende siger Elias, opstået ud fra det han betegner som *minority of the worst* (Elias og Scotson 1994:102) Dette betyder, at de "rådne æg i kurven" danner et fælles grundlag for, hvordan man opfatter den gruppe, de repræsenterer. I dette tilfælde var det nogle familier i the Estate, som ikke var fattige, men blot dårlige til at styre deres liv og adfærd. Husene og haverne blev ikke passet, børnene – af hvilke der ofte var mange – var uopdragne, beskidte og småkriminelle, samt at der var ofte vold eller misbrug i hjemmene (Elias og Scotson 1994:81). Disse familier dannede standarden for, hvordan resten af beboerne i the Estate blev opfattet af de etablerede i the Village. Ved at tage udgangspunkt i de værste kan der opretholdes en stor nok distance til den samlede gruppe, samtidig med at der skabes et ekstremt skræmmebillede, så opdelingen mellem de to grupper fastholdes. Derfor er anvendelsen af *minority of the worst* eminent til at eksemplificere, hvad der er "os" og hvad der er "dem" ved at se på de værste fra en gruppe og gøre dem til det generelle, for derigennem at nedvurdere gruppens menneskelige værd. Dette er mekanikken bag hele denne sladder-skamstigmatiseringsproces, eftersom det overlegne og det underlagte tydeliggøres. Endvidere undgås, hvilket Elias og Scotson fremhæver, at de, som inddrages i den generelle stigmatisering, men som ikke passer til dette negative billede, bryder ud og gør modstand. Dette skyldes i bund og grund frygten for at stå alene mod den magtfulde gruppe grundet det manglende sammenhold og mulighed for at lave alliancer (Elias og Scotson 1994:101f).

Som opsummering på dette afsnit kan det siges, at forfatterne skabte figurationen om ulige magtforhold mellem grupper, ved at møde en by, hvor udvikling og ekspansion havde påvirket forholdet mellem byens indbyggere til en sådan grad, at byen blev opdelt i to grupper; de etablerede og outsidersne. De etablerede havde følt sig truet af immigrationen til byen, og havde skabt et fællesskab omkring denne afsky til outsidersne. Dette byggede på alder i byen samt

fælles normer og værdier. Et ulig magtforhold blev herved skabt, idet outsidersne ikke kunne hamle op med den interdependens, som herskede blandt de etablerede. Endvidere oplevede Elias og Scotson, hvordan man anvendte sladder og stigma til at holde outsidersne på deres plads. Dette skete ved at fremhæve alt det negative ved outsidersne og gøre dette generelt, for derved at konstruere dem som underlegne mennesker set i forhold til indbyggerne i the Village, hvis normer var de korrekte. På baggrund af truslen mod egne værdier skabte de etablerede en distinktion mellem os og dem, de værdige og de uværdige; de etablerede og outsidersne.

3.1.2 Rent og urent

Mary Douglas udgav i 1966 dette socialantropologiske værk, hvori hun behandler primitive samfunds forståelse af *det rene* og *det urene*. Selve denne modsætning skal forstås både som det helt konkrete skidt; blod - særligt menstruationsblod, afføring, urin etc., og som religiøst symbol på orden og kaos (Douglas 1997:51f). Douglas fokuserer sin forskning på primitive stammer, hvilket hun definerer som samfund, der er socialt udifferentieret, de er ikke objektiveret eller institutionaliseret, dvs. menneskets handlinger er samfundet (Solheim i Douglas 1997:11). Douglas hævder endvidere, at kun primitive kulturer er optaget af urenhed og på grund af denne definition inddrages de moderne samfunds opfattelser af distinktionen mellem det rene og det urene ikke (Douglas 1997:85). Douglas synes dog at blive kritiseret for denne distinktion i bogens forord, som er skrevet af den norske socialantropolog Jorun Solheim (Solheim i Douglas 1997:12). Solheim fremhæver, at dualismen rent – urent / orden – kaos er en ganske anvendelig teoretisering om, hvorledes man søger at kontrollere sin omverden og bør derfor tilnærmelsesvis opfattes universelt for både primitive og (sen)moderne samfund. Dette skyldes, at der er set eksempler på dualismens virke i det moderne ved bl.a. Tysklands holocaust i 1940'erne. Jeg vælger derfor at anvende Douglas teori som inspiration til, hvordan dualismen kan se ud i forhold til min problemstilling, hvilket er måden som Solheim anbefaler.

Douglas benytter sig af at ophøje den konkrete opfattelse af skidt og renlighed til et mere religiøst og derved samfundsmæssigt perspektiv. Hendes holdning er, at eftersom man i primitive samfund opfatter skidt som et biprodukt af orden, så vil det altid findes og eksistere i forbindelse med orden (Douglas 1997:51). I forhold til religiøse handlinger – eksempelvis overgangsritualer så som fødsler, mandomsprøver, omskæringer, død etc. kommer det rene og det urene tæt på hinanden, og det er her, hvor den samfundsmæssige sammenhængskraft træder til. Ritualer udføres for at mane det beskidte væk, og for at genoprette orden i samfundet, idet ritualer tydeliggør samfundets normer og rammer (Douglas 1997:133). Hvis man ser på dette mere overordnet fremkommer distinktionen mellem orden og kaos, hvor det rene symboliserer

orden, og det beskidte kaos. Når vigtige begivenheder hos stammen er forestående synes grænsen mellem rent og urent at blive utydelig, hvorved den faste struktur og orden trues. Der opstår en reaktion i forbindelse med dette, hvilket ifølge Douglas ikke skal ses som en opblomstring af frygt for det ukendte, men mere som en dybereliggende forståelse af, at det etablerede samfund er truet, og man skal eliminere truslen gennem sammenhængskraften (Douglas 1997:23).

Hvis man ser på dette forhold mellem rent og urent eller orden og kaos synes disse at være universelle, både i forhold til, hvordan de vekselvirker, og hvordan man søger at bringe orden tilbage i kaos. Douglas beskriver, hvordan man gennem forholdsregler overfor eks. hygiejne, mad, kontakt og selvfølgelig rituelle handlinger søger at opretholde eller genoprette orden. Dette være sig eksempelvis gennem manipulation af kroppen eller fravalg af bestemte fødevarer (Douglas 1997:133). Man søger med andre ord at kontrollere kilden til uorden og skidt ved at styre, hvorledes man kan komme i kontakt med denne. Dette er meget lig det som Elias fremhæver i sin analyse af forholdet mellem de etablerede og outsiderne i Winston Parva. De, der boede i byen, og havde skabt et samfund af gamle familier, oplevede denne pludselige immigration til byen som en trussel mod det kendte og elskede. De synes, at der opstod uregelmæssigheder i den veletablerede orden, hvorved de søgte at styre dette. Først og fremmest undgik man kontakt med dette element af uorden, som var kommet til byen. Derefter søgte indbyggerne i the Village at kontrollere, at ingen brød ud af det godkendte fællesskab. Hertil anvendte man sladder og stigmatisering til at ophøje – eller nærmere nedvurdere – dette fremmede trusselsbillede til mindre værd, og til en decideret beskidt gruppe. Konstruktionen af distinktionen mellem det rene og det urene synes nu at stå endnu tydeligere, idet stigmatiseringen af outsider-gruppen blev opbygget omkring det udsagn, at de var beskidte – både fysisk og moralsk – og enhver kontakt med dem ville forurene ikke blot personen, men også gruppen af de etablerede. Herved kunne den etablerede gruppe styres, idet ingen ville bringe skam over sig og gruppen ved at fraternisere med fjenden, og samtidig kontrollere den underlagte gruppe, idet denne selv indlemmede følelsen af at være skidt. De etablerede havde herved genskabt en orden, idet rent og urent blev holdt adskilt, dog ikke af ritualer i primitiv forstand, men af et moralsk og socialt kodeks.

Som opsummering på Douglas teori om det rene og det urene, så er det efter min mening lig opfattelsen af os og dem. Det urene er både i primitive samfund og i grupperelationer noget, der truer det etablerede, og som derfor skal kontrolleres. Det rene er det, som efterstræbes, og kan eksempelvis opretholdes ved vellykkede overgangsritualer fra barn til voksen eller beskyttelse af en gruppes normer, som i deres magtfulde øjne synes at være det rigtige. Lige

meget hvordan man fortolker distinktionen mellem ren og uren, så er Douglas pointe tydelig, og kan efter min mening findes i noget nær samtlige relationer mellem mennesker.

3.1.3 Not me – The other is to blame

Som et tredje og sidste indblik i konstruktionen mellem os og dem, har jeg valgt at fokusere på en mere senmoderne teori, hvilket er den britiske socialpsykolog Helene Joffes bog *Risk and "the Other"* fra 1999. Joffe fokuserer på, hvordan folk, som står overfor en stor krise – eksempelvis sygdom, krig etc., synes at skyde skylden for ulykken over på en gruppe, der konstrueres som den Anden og derved som årsag.

Som udgangspunkt for dette beskriver hun med henvisning til Anthony Giddens og Ulrich Bech, hvordan det senmoderne samfund kan opfattes som et risikosamfund. Dette kommer sig af, at det almene menneske konstant er omgivet af medier, der gør opmærksom på forskellige farer i hverdagen (Joffe 1999:2). I denne sfære af risiko, som mennesket bevæger sig i, opstår en øget afhængighed af eksperter, idet man gennem medierne lærer, at man som lægmand ikke forstår sig på disse risici. Det er dog ikke ensbetydende med, at der stoles på eksperterne, men der forestår ikke andre valg, eftersom disse repræsenterer en mulig løsning på den eventuelt forestående krise (Joffe 1999:3). Joffe mener i denne forbindelse, at risiko i det senmoderne betyder det samme som decideret fare i det premoderne. Hun underbygger dette med, at risiko-begrebet for det almene menneske både indeholder en emotionel opfattelse af, at der i den nærmeste fremtid vil ske noget slemt, og at løsningen er overladt til eksperter på et "overnationalt" niveau. Endvidere ligger der et element af at skulle finde oprindelsen til denne fare, hvilket i Joffes teori kommer til at omhandle en moralisering, som eksponeres gennem medierne for at opstøve kilden (Joffe 1999:4). Alt dette er ifølge Joffe den mere generelle opfattelse af risiko, og eftersom hendes fokus er på det individuelle kan man sige, at hun gennem sin teoretisering tager dette samfundsbillede ned på individniveau. Hun beskriver således, hvordan individet opfatter risiko som et uønsket emotionelt kaos, der skal kontrolleres:

"Humans possess defensive mechanisms which protect them from unwelcome emotion. These defences are reflected in their representations of risk, which serve to control the anxiety evoked by the danger" (Joffe 1999:7).

Med dette citat retter Joffe fokus på de mekanismer ved den menneskelige sociale psyke, som gør at individet kan overleve i dette risikosamfund, og til dette anvendes de såkaldte *representations of risk*, hvilket er specifikke elementer til at forstå nytilkomne fænomener. Man søger at konstruere et billede af det forestående, og heri spiller medierne en enorm rolle, hvilket

skyldes, at de både er formidlere af risici og af eksperter og oprindelsen. Derfor bliver medier-nes repræsentationer grundstammen for det individet taler om med sin in-gruppe, dvs. de personer som denne associerer sig med. Derigennem dannes en gruppes sociale repræsentation af den person/gruppe/nationalitet, som er årsag til krisen (Joffe 1999:10). Som det her tydeliggøres sker der i denne proces en konstruktion af os og dem, hvor "os" er den gruppe, som føler sig truet af en potentiel risiko, og "dem" er den gruppe, der bliver årsagen til kaos, og som man skal holde sig fra. Joffe beskriver dette således:

"At times of potential threat, when levels of anxiety are particularly high, the early mechanism of defence reappears, and the "other" becomes the target of a rich array of projections which contain those aspects of experience from which individuals seek to distance their selves" (Joffe 1999:11).

Man søger kontrol over angsten ved at personificere årsagen til kaos i det som den Anden repræsenterer. Det bliver den mening som eksponeres i medierne og i in-gruppen, som danner grundlag for denne forskydning fra den egentlige risiko, og over til den Anden, som derved bliver den man frygter, og ikke risikoen i sig selv (Joffe 1999:17). Joffe underbygger dette ved at inddrage lignende undersøgelser af "os og dem" konstellationen, hvor en potentiel risiko har påvirket dette forhold. Hun henviser særligt til, hvordan der i Vesten synes at fremkomme et særligt mønster for, hvordan vi har kategoriseret den Anden, og hvordan dette er blevet generelt for alt det "som ikke er Vesten" (Joffe 1999:19). Grundlæggende bygger dette på, at Vesten både har beundret og frygtet "de andre" lande, hvorfor begge disse elementer har været bestemmende for konstruktionen. Det, som andre kulturer synes at fremprovokere hos den vestlige befolkning, er på den ene side en fascination af eksempelvis negerkvinden og hendes eksotiske/erotiske træk, og på den anden det, som skabte frygt (Joffe 1999:19). Det, som den Anden symboliserer, er nemlig en ikke så veludviklet orden, som truer det etablerede system, de vestlige normer og det gældende moralske kodeks.

I takt med at angsten for kaos øges blandt in-gruppen i krisetider, bliver de grupper, der i det daglige kun anses som mildt truende pludselig opfattet som udgangspunktet for kaos. De bliver i repræsentationen konstrueret som selve truslen, som bærere af kaos og som det element, der kan forurene det ordentlige og kontrollerede samfund (Joffe 1999:23). Dette skyldes, at individet i kaotiske tider handler rationelt, og opbygger gennem repræsentationen et synde- buksbillede, hvorved det besluttet, hvem der bør anses som ansvarlig for den forestående fare, og hvem man derfor skal holde sig fra.

Afslutningsvist bør det fremhæves, at Joffe anvender en hel del eksempler på sådanne *representation of risk* – alt fra nazister vs. Jøder, over Sodoma og Gomorra fra bibelen og til AIDS (Joffe 1999:23f, 26ff, kap.3). Tilsammen giver dette et billede af, hvorledes man i forhold til risici konstruerer sig vej ud af krisen, ved at man i kraft af sammenholdet hos in-gruppen skaber generelle repræsentationer om dem, som synes at være årsagen til krise. Joffe mener, at denne syndebukkonstruktion er med til at devaluere den gruppe, der anses som værende ansvarlig, samtidig med at det – som i mange andre "os/dem" konstruktioner – er med til at højne værdien hos de rigtige i in-gruppen. Det handler om at beskytte in-gruppen og dennes gældende orden, hvilket er funktionen af denne overføring af skyld og skam, og som er evident i forhold til at kunne skabe en repræsentation af risici.

De netop gennemgåede teorier har det til fælles, at der berettes om, hvorledes den gældende orden i det etablerede samfunds øjne synes truet af noget, som i deres opfattelse er udefrakommende og fremmed – hvad enten det er en gruppe mennesker, et element af religiøs karakter eller eks. sygdom. For at kunne opretholde den gældende orden, som det etablerede samfund finder rigtigst, og ikke lade sig forgifte af det urene, samles fællesskabet om de forcer det har. I forlængelse af dette, kan man efter min mening sige, at det, som kan skabe kaos, udelukkes og kontrolleres, men ikke fjernes helt. Truslen er stadig gældende, og derfor stigmatiseres det, der synes forkert, som urent, skidt eller som amoralsk. Derved holdes stand mod det gældende trusselsbillede, og den etablerede og "rene" samfundsstruktur bibeholdes. Magten bliver derved hos de dominerende i samfundet, idet deres fællesskab ikke kan brydes med mindre det udfordres af et lignende. Stigmatiseringen af det fremmede er herved komplet, det urene har ikke forgiftet det rene, og de gældende normer og værdier er blevet sammenhængskraften. Den Anden står tilbage som taber i dette magtspil, idet de hverken har opnået at blive en del af det etablerede eller danne deres eget fællesskab, men er i stedet endt som repræsentanter af dårlighed og eksponeret som beskidte og uværdige.

3.2 Stigmatisering i mødet

I dette afsnit af teoridelen videreudvikles den ovenstående teoretisering om, hvordan de, som har magten, konstruerer en opdeling mellem det de selv repræsenterer og derved anser som korrekt, og det som den anden part står for, hvilket symboliserer det forkerte. I det kommende vil der først blive lagt vægt på ansigt til ansigt relationer mellem individer og derefter på selve stigma og dennes påvirkning af interaktionen. Dette gøres ud fra den canadiske sociolog Erving Goffmans teori fra bogen *Stigma* fra 1963 om, hvorledes vi som mennesker agerer i situationer, hvor "normal" og "unormal" mødes.

Ifølge Goffman er sociologiens opgave at undersøge og beskrive *the unknown tissue*, som holder samfundet sammen, og gør dette muligt (Manning 1992:19f). Meningen med at gå ned i de mindste og umiddelbart ubetydelige dele af samfundet har sit udgangspunkt i den videnskabssteoretiske tradition som Goffman er inspireret af; den symbolske interaktionisme à la Georg Simmel, som var tysk filosof og sociolog (Manning 1992:19f). Simmels opfattelse af, hvorledes hverdagen bør studeres har sit udgangspunkt i den betragtning, at det sociale liv konstant er under forandring, og er derfor utrolig svært at beskrive på et overordnet plan. I centrum af disse konstante forandringer findes fænomener, som gensidigt påvirker hinanden, hvilket resulterer i at selv de mindste handlinger kan have store eftervirkninger, og intet synes at kunne forudses som uforanderligt (Manning 1992:19). I de følgende afsnit om Goffmans teori vil dette fokus på vekselvirkende fænomener blive tydeliggjort.

3.2.1 Ansigt til ansigt - relationer

Goffmans opfattelse af det væv, som holder kroppen (samfundet) sammen, er et fokus på sociale møder, eller i hans terminologi *ansigt – til – ansigt – relationer* (Kristiansen 2005:197). I dette begreb ligger essensen af vævet; relationer mellem mennesker, hvilket tydeliggøres i det følgende: *"Det sociale liv defineres som den form for gensidig påvirkning, der finder sted mellem mennesker, der befinder sig i hinandens umiddelbare fysiske nærhed"* (Kristiansen 2005:197f). Her beskrives, hvordan menneskers vekselvirkninger både med og uden verbal kommunikation former det sociale liv og udgør de små elementer, som får samfundet til at fungere. I disse relationer identificerede Goffman en masse små spil, hvorudfra hans overskrift for disse møder kom til at relatere sig til dramaturgien. I hans opfattelse af hverdagen udspilles små skuespil i mødet mellem mennesker, hvilket gør at den sociale verden fyldes med individer, som i deres interaktioner fremfører en optræden for hinanden (Kristiansen 2005:198). Denne optræden er baseret på, at individet skal søge at *styre de indtryk*, som den anden får af dem – med andre ord kontrollere den information som vi "giver" og "afgiver" (Kristiansen 2005). Den information, vi giver, er den, som kommunikeres verbalt. Det, vi afgiver, er det usagte; kropssprog, udseende, stigma etc. som den anden tolker på, og derudfra danner sig et billede af personen (Kristiansen 2005:198). Det Goffmanske *selv* bliver derfor socialt og fleksibelt, idet det konstant skal tilpasse sig den situation og relation som det skal indgå i. Relationer i dramaturgien er således, at individer gennem det de siger, det de gør og hvordan de ser ud forsøger at overlevere en bestemt forståelse om sig selv til den anden.

Goffman videreudvikler den dramaturgiske model igennem hans karriere, men bibeholder nogle af de væsentligste elementer eksempelvis indtryksstyring, hvilket er beskrevet i det oven-

stående. Endvidere taler han om, hvorledes de som mødes danner en fælles forståelse for den situation de mødes i. Med dette mener Goffman, at de, som deltager i interaktionen, ideelt set indordner sig under nogle gældende regler for at undgå konflikter (Kristiansen 2005:199f). Dette kan eksemplificeres ved Goffmans egne iagttagelser af den korrekte adfærd i en elevator eller på et fodgængerfelt (Manning 1992:77ff). Der findes med andre ord nogle bestemte regler i samfundet, der fungerer som underliggende det væv af interaktioner individet indgår i. Til dette er der en vigtig pointe:

"These rules of social interaction do not produce social order [...]; rather they are a way of exhibiting social order. Rules are subject to interpretation, to disagreement about what constitutes an occasion of rule-following, to exceptions, and to decisions not to abide by them" (Manning 1992:10).

De underliggende samfundsregler, som Goffman synes at identificere i forbindelse med adfærden hos individet i relationer, er ureflekterede og ikke styrende. De er gældende, men kan omgås og endda brydes, idet de fortolkes efter bedste/værste henseende og kan simpelthen misforstås eller ikke opfattes. Hvad der sker når man ikke følger de gældende regler vil jeg anskueliggøre senere, idet dette inddrages i det egentlige fokus på stigmatisering. De skuespil, vi spiller i hverdagen, formes derfor efter de gældende regler og tilpasses andres forventninger for mødet og den situationelle adfærd, hvorigennem den sociale orden reproduceres (Kristiansen 2005:203). Goffman beskriver dette som hverdagens *samhandlingsritualer*, hvilket betyder en form for commonsense forståelse af, hvorledes man bør agere i et forum. Det var hans yndlingsforskningsområde at undersøge de små almene, ureflekterede og høfligheds gestusser, som får den fælles verden til at fungere, hvilket igen tydeliggør hans fokus på det ukendte væv (Kristiansen 2005:210).

Goffmans samlede fokus var derfor på de dramaturgiske ansigt til ansigt - relationer mellem mennesker, hvori han identificerede indtryksstyringen hos mennesker, samtidig med at han belyste den latente adfærd som folk benytter sig af i nærhed af andre. Begge relationsformer er styrede af situationen, hvortil man kan sige, at det *Jeg* som præsenteres og fremstilles for publikum altid formes i forhold til den aktuelle situation (Kristiansen 2005:16). Hvorledes disse relationer påvirkes af et stigma, samt Goffmans grundlæggende tanker om individet og stigma vil blive belyst i det nedenstående.

3.2.2 Stigma

Set i forhold til det netop gennemgåede afsnit om ansigt til ansigt – relationer, så er Goffmans opfattelse og anvendelse af stigma i tråd med de dramaturgiske mekanismer, som han identificerer i disse møder. Her fokuserer han nemlig på, hvordan individer *med* et stigma udfører disse indtryksstyringsprocesser, og kontrollerer eventuelle forringende informationer om sig selv i mødet (Jacobsen og Kristiansen 2002:133).

Grundlæggende for Goffmans forståelse af stigma er, at den basale anvendelse af begrebet stammer fra de gamle grækere, og er udtryk for en fysisk deformitet. Goffman er dog af den opfattelse, at individer i nutiden ikke blot definerer et stigma som noget fysisk, men har udvidet forståelsen til også at rumme den afsky som noget vækker hos den enkelte (Goffman 1963:11). Ved at udvide rammerne for stigmabegrebet kan Goffman i hans anvendelse beskæftige sig med, hvorledes dette er en stor del af de relationer, som individet indgår i, og som ikke kun er styret af fysiologiske træk. I forlængelse af det ovenstående om indtryksstyring og samhandlingsritualer mener Goffman, at man i en given situation forventer eller nærmest kræver at møde en bestemt kategori af mennesker, som agerer på en bestemt måde (Goffman 1963:12). Goffman fremhæver, at individet i dette møde besidder to typer af identitet, en *tilsyneladende* [virtual] og en *faktisk* [actual]. Den tilsyneladende er den kategori og de egenskaber som man forventer personen besidder, mens den faktiske er "det man får", det som personen i virkeligheden besidder (Goffman 1963:12). Hvis der mellem den tilsyneladende og den faktiske identitet efter beskuerens mening er uoverensstemmelser skyldes det ofte, at den, som beskues, besidder et stigma. Goffman beskriver dette således:

"While the stranger is present before us, evidence can arise of his possessing an attribute that makes him different from others in the category of persons available for him to be, and of a less desirable kind [...]. He is thus reduced in our minds from a whole and usual person to a tainted, discounted one. Such an attribute is a sigma" (Goffman 1963:12).

Hvis forventningerne skæmmes af et element, som adskiller personen fra de andre i gruppen, kan dette stemples som et stigma, og personen er nu mindre attraktiv. Dette element eller attribut i Goffmans terminologi bliver i iagttagerens øjne dét, som diskrediterer besidderen (Goffman 1963:13). Man kan med andre ord sige, at man ser stigmaet før man ser personen, eftersom dette bryder sammenhængen mellem den tilsyneladende og faktiske identitet, og relationen påvirkes af stigmaet. I den forbindelse er det dog vigtigt at huske, at det, som kan være et stigma for en person, ikke nødvendigvis er det for en anden. Det er som i resten af Goffmans teoriunivers bestemt af situationen (Goffman 1963:13). Disse situationer kalder Goffman for *mixed meetings*, og er kendetegnet ved at være en interaktion mellem en normal

og en unormal. For ham er det en form for ur-sociologisk scene, idet konstruktionen mellem dig og mig fastsættes og samtidig tvinges til konfrontation (Goffman 1963:24). Mødet bliver derfor den situationelle indikator, hvorudfra reaktioner, handlemønstre og håndtering af stigma og det normale indgår, hvilket for Goffman danner grundlaget for hans afvigelsesociologi, og derfor også har betydning for dette speciales fokus på relationer mellem det danske og det grønlandske.

Der findes endvidere en distinktion i dette stigma-univers, der er essentiel for både forståelsen af stigma og nuanceringen af denne, hvorfor Goffman finder det nødvendigt at opdele personer med stigma i to kategorier – *the discredited* og *the discreditable* (Goffman 1963:14). Den første gruppe er *de allerede diskrediterede personer*, som er bærere af synlige stigma, hvilke han har inddelt i tre typer:

1. Fysiske anormaliteter
2. Skæmmede [blemish] individuelle karaktertræk
3. Racemæssige træk; etniske, religiøse eller kulturelle⁴ (Goffman 1963:14).

Ifølge Goffman er de personer, hvis stigma er synligt i mødet mellem det unormale og det normale, ofte klar over, at deres måde at gebærde sig på skal foregå på en bestemt måde. Det handler om at kunne håndtere sit stigma og ikke mindst at kunne håndtere de spændinger, som opstår i mødet mellem stigmatiseret og normal (Goffman 1963:57). Som beskrevet i det ovenstående, så bliver folk med et synligt stigma – så som anden hudfarve, overvægt eller hareskår – kategoriseret som mindre attraktive at have med i gruppen af normale. Der er som nævnt en diskrepans mellem den tilsyneladende og den faktiske identitet. Ofte foregår der endvidere i mødet en bevidst uopmærksomhed på stigmaet i et forsøg på at ignorere det, som får personen til at skille sig ud fra det normale. Dette medfører ofte akavede situationer både for den stigmatiserede og den normale, hvilket skyldes en bevidsthed hos dem begge om, at selvom de såkaldte normale behandler ham/hende som en del af dem, så vil de aldrig helt acceptere den stigmatiserede som et normalt og helt menneske (Goffman 1963:15ff). Dette skyldes, at man i relationen forventer en bestemt person med bestemte egenskaber, hvorfor den stigmatiserede ofte ikke kan efterleve dette krav. Selvom den stigmatiserede indlemmes i gruppen, så vil han/hun aldrig blive et fuldgældigt medlem, eftersom det, der får personen til at afvige, står i vejen.

⁴ Det er i denne gruppe, at jeg finder det stigma, som synes at kunne tillægges mine fokusgruppe af velfungerende grønlandere.

Den anden gruppe er de personer, som er under risiko for at blive diskrediterede. De danner en anden gruppe af stigmatiserede og har andre udfordringer i mødet med de normale. Der er for så vidt ingen synlig diskrepans mellem den tilsyneladende og den faktiske identitet, men risikoen for dette lurer under overfladen, hvis ens stigma afsløres. Personer i denne gruppe søger derfor at undgå en eventuel afsløring, hvorfor det ikke handler om at håndtere selve stigmaet og de medfølgende interaktions-spændinger, men om at håndtere informationer, som kan afsløre stigmaet.

For begge grupper gælder dog ifølge Goffman, at det på en måde forventes af de normale, at de stigmatiserede søger at fremstå så normale som muligt på trods af et eventuelt synligt stigma. Som skrevet i det ovenstående, så forventes der i forskellige møder en bestemt ageren, hvorfor den stigmatiserede må søge at tilpasse sig disse forventninger velvidende at han eller hun aldrig vil blive helt accepteret af de normale. Jeg ser i den forbindelse en reference til Goffmans tanker om *looping* hos mentalt syge på sindssygehospitaller. Her fremhæver han, at det frie menneske har teknikker til at undgå og fjerne sig fra ydmygende episoder, men at mentalt syge patienter er frataget disse teknikker, idet de indespærres på anstalter. De kan søge at undvige, men vil ende i om end mere ydmygende situationer, fordi de er frataget deres frihed til at være *et selv* (Manning 1992:108). I forbindelse med den stigmatiserede person kan man sige, at selve stigmaet indfanger personen i dette loop af uundgåelig ydmygelse. Selvet er præget af stigmaet, og i mødet med de normale ligger en risiko for, at stigmaet ydmyger bæreren – en risiko som bliver højere hvis stigmaet er synligt eller muligt at afsløre. Derfor synes Goffmans tanker om spændingskontrol og informationskontrol om end mere essentiel, idet mødet mellem den normale og den unormale synes at være et møde, som kun kan ende i ydmygelse af den stigmatiserede. Dette skyldes, at den stigmatiserede kan gøre hvad som helst for at blive accepteret, men vil altid ses som unormal – ydmyget – overfor den normale.

Opsummerende kan man sige, at Goffmans teoretiske overvejelser om både relationer mellem mennesker og stigma omhandler samme elementer nemlig forventningen til mødet og kontrol af selve relationen. Individets erfaringer med andre og behovet for at klassificere den Anden indenfor en bestemt kategori gør individet egnet til at indlede en relation. Dog er denne relation styret af, hvorvidt individets forventninger efterleves, eller om et stigmatiserende element forstyrrer det forventede aktuelle billede af individet.

I det efterfølgende afsnit indleder Goffmans tanker om *passing* teoriafsnittet om håndtering af mødet med stigma.

3.3 Passing og håndtering

I dette afsluttende afsnit af mit teoretiske kapitel tydeliggøres de teorier, som ligger til grund for udviklingen af typer for, hvordan de interviewede håndterer mødet med stigma. Hertil anvendes tre teorier; Goffman, amerikanske sociolog Daniel G. Renfrow, der videreudvikler Goffman og afslutningsvist socialpsykologen Glynis M. Breakwells, som har fokus på copingstrategier.

3.3.1 Passing

Igennem bogen *Stigma* veksler Goffman mellem at fortælle og henvise til de to typer af stigmatiserede personer; *the discredited* og *the discreditable* (jf. afsnit 3.2.2). Gennem denne vekselvirkning beretter han om, hvorledes de åbenlyst stigmatiserede personer håndterer møder og de medfølgende spændinger, og hvordan de potentielt stigmatiserede søger at kontrollere information om dem og deres skjulte stigma. Dette er grundlæggende, hvad Goffman kalder *passing*, hvilket efterfølgende er blevet et af hans nøglebegreber. Det at passere betyder, at man søger at blive opfattet som normal i mødet med det normale vel vidende at man enten synligt eller usynligt bærer på en stigmatiserende attribut (Goffman 1963:95). Man handler efter bedste overbevisning på en sådan måde, at de normale ikke stiller spørgsmålstegn ved ens eventuelle afvigelse, og bruger derfor alle mulige tricks til at fungere normal. Dette betyder at passing også indeholder et fare-element, eftersom personen, der søger at passere, er i overhængende fare for at blive afsløret (Goffman 1963:95f). Ofte er den stigmatiserede person involveret i flere forskellige sociale grupper, hvorfor graden af passing kan være forskellig alt efter hvilken norm man skal indgå i. Dette er med til at lægger pres på individet, idet de forskellige grader af passing skal holdes adskilte, samtidig med at den skal være overbevisende alle steder.

Hvis individet er tyngt af stigma, hvad enten det er synligt eller usynligt, da har han/hun til lært sig eller fået overleveret strategier til at kontrollere de såkaldte mixed meetings mellem normal og unormal, og søger igennem de valgte kontrolmekanismer at passere som normal. Dette er til for både at leve med stigma og for at lette den ellers nervøse stemning, der kan opstå både hos den normale og den stigmatiserede i mødet. Derfor indtager den stigmatiserede en form for ydmygende position i forsøget på at leve op til de normales forventninger om adfærd, udseende, intellekt etc. ved enten at underdrive eller overdrive sit stigma. Med andre ord så forventes det, at den stigmatiserede efterlever normen eller hengiver sig til stigma, hvorfor det aldrig kan ende med en komplet accept, da stigmaet altid vil rangere højere end et evt. normaliseringsforsøg. Den stigmatiserede er derfor ikke kun mærket af stigmaet, men

også med en erkendelse af, at uanset indsatsen for at passere i mødet, så vil den han/hun aldrig blive opfattet som et komplet menneske af det normale samfund.

3.3.2 Passing i det flydende moderne

Goffmans idé om passing har fået stor bevågenhed indenfor sociologien, eftersom dette begreb synes at rumme et særligt fokus på, hvordan den stigmatiserede overlever i en verden, som ikke synes at acceptere individer, der falder udenfor normen. Denne tanke har Daniel G. Renfrow videreudviklet i hans artikel *A Cartography of Passing in Everyday Life* fra 2004. Han beskriver i artiklen, hvordan han gennem en undersøgelse af universitetsstuderende kan se tendenser til at passing har flere dimensioner i det postmoderne samfund grundet mere flydende grænser.

Med udgangspunkt i Goffmans passing-begreb henviser Renfrow til, at den identitet man anvender i relationer med andre kan forhandles, hvilket er en vigtig del af det at passere (Renfrow 2004:485f). Det bliver en aktiv påtaget identitet, hvilken man som individ vælger at passere via. Til dette tilføjer han, at individet i dette flydende samfund ofte befinder sig i forskellige kontekster, hvorfor forskellige identiteter er nødvendige. Dette betyder at passing synes at blive anvendt aktivt til både hverdagsbrug, hvilket han kalder *Proactive Everyday Passing* og til mere generelle identiteter, som hedder *Proactive Passing* (Renfrow 2004:491f). Renfrow udvikler herved Goffmans tanker om passing ved at tilføje en mere hverdagsmæssig dimension, mens han bibeholder ideen om at passing er en strategi som den enkelte vælger for at søge det normale i det givne møde og skjule ens stigma. Pointen er, at møder mellem normal og unormal synes at være mangfoldige, og derfor ses ofte mindre udgaver af passing i hverdagen ved eks. at lyve om alder, hvis denne i situationen er stigmatiserende (Renfrow 2004:491f). Det anses af Renfrow som passing, men på en mindre skala end den generelle passing à la Goffman, som handler om at skjule mere diskriminerende stigma som race, seksuel orientering etc., hvilket til dels kræver livsnødvendig passing.

Udover at tilføje tanken om aktiv hverdagsnødvendig passing inddrager Renfrow også tanken om at misforståelser fra "publikums" side af de signaler som individet udsender, kan være årsag til, at man påtager sig en identitet (Renfrow 2004:486). Dette kan både ske i den Goffmanske form for passing, hvor identiteten bliver mere generel, der kaldes *Reactive Passing*, og i den Renfrowske, som sker på det hverdagsmæssige plan, som bærer betegnelsen *Reactive Everyday Passing* (Renfrow 2004:491). Med dette mener Renfrow, at individet kan blive "kaldet til en identitet", som måske ikke er korrekt, men kan i situationen vælge at reagere på kaldet ved enten at påtage identiteten eller afvise denne som misforståelse. Det er ikke længe-

re selvet, som aktivt finder den bedst passende identitet, men beskueren som fejltolker signaler, og tilbyder en identitet (Renfrow 2004:493f). Man kan med andre ord sige, at det for et individ ofte bliver lettere at indgå i interaktioner, hvis man påtager den identitet, som man alligevel tolkes til at være – også selvom det er forkert. Dette kan både gøre sig gældende i hverdagssituationer, hvor den reaktive passing kan lette eksempelvis en samtale, mens det i generelle livssituationer kan være lettere at passere som en anden i stedet for at kæmpe imod misforståelserne.

De fire typer af passing er metoder til at begå sig i hverdagen, og til at være forberedt på situationer, hvor man som individ ikke lever op til normen, men alligevel skal forsøge at være så normal som muligt. Den måde, hvorpå man passerer, er afhængig af, hvor stor en trussel man er for den norm man møder; om det drejer sig om mindre hverdagsagtige uoverensstemmelser, eller om det trusselsbillede, man repræsenterer, er mere moralsk funderet og generelt for samfundet. Ydermere kan man blive kaldet til en identitet, som kan resultere i at man søger at passere som dette, eftersom det at skulle opklare misforståelsen kan ødelægge relationen. Igen kan dette både være situationel i hverdagen og mere generel, idet sådanne misforståelser ifølge Renfrow synes at ske i flere relationer. Alt i alt handler det om, at den, som søger at passere, søger at opnå en godkendelse fra dem, som indgår i relationen. Det er en søgen efter at skjule stigma – uanset graden af dette – og derved tilpasse sig norm-gruppens krav og forventninger til individet.

3.3.3 At cope når identiteten trues

Afslutningsvis vil jeg beskæftige mig med socialpsykologen Glynis M. Breakwells bog *Coping with Threatened Identities* fra 1986, som omhandler, hvordan man som individ håndterer trusler mod ens identitet vha. copingstrategier; metoder til at undvige, afværge eller lære af trusler mod identiteten. Der vil i afsnittet blive gennemgået to elementer fra hendes teori, hvilket er henholdsvis *identitet og trussel* samt *copingstrategier*. Disse to områder er essensen af Breakwells teoretisering, og på trods af at mit fokus er på selve håndteringsstrategierne er beskrivelse af identiteten inddraget som baggrundsforståelse.

Identiteten

Udgangspunktet for forståelsen af et individs identitet er selve den *biologiske organisme* eller mere præcist kroppen, som giver de indledende identitetsforståelser et fundament. Herigenem tildeles køn, race, handikaps etc. som alle giver en begyndende tilgang til identitetsdannelsen (Breakwell 1986:11f). Det, som ifølge Breakwell skal opfattes som strukturgivende elementer, og omgiver den biologiske organisme, er *indhold* [content] og *værdi* [value] dimen-

sionerne. Med dette refererer hun til, at vi som mennesker har et indhold, hvilket med Breakwells ord er den måde, hvorpå vi beskriver os selv til andre ud fra både en subjektiv og en objektiv position (Breakwell 1986:12). De karakteristika, som udgør identitetens indhold, er alle ladet med værdier, hvorved den såkaldte værdidimension tydeliggøres. Disse værdier kan både være positive og negative, eftersom de dannes i og ud fra den sociale kontekst (Breakwell 1986:19). Identiteten er med andre ord et produkt af interaktionen mellem den biologiske organisme og den sociale kontekst. I den forbindelse fremhæver hun to sociale dimensioner som begge er med til at danne den sociale kontekst:

1. *Strukturelt*; Omhandler de fællesskaber, som individet er en del af – interpersonelle netværk, medlem af grupper og relationer mellem grupper.
2. *Processer af social indflydelse*; Den ideologiske substans hos de grupper, som individet tager del i. Hver gruppe har en bestemt forståelse af virkeligheden, som forsøges at blive implementeret i dens medlemmer. (Breakwell 1986:35ff).

Identiteten er derfor ikke konstant, eftersom der hele tiden konstrueres nye sociale konstellationer som individet kan indgå i, og derfor fornyes og ændres identiteten i takt med at den sociale sfære også forandres (Breakwell 1986:40ff).

Selve identitetsstrukturen opretholdes via *processer*, som ifølge Breakwell arbejder sammen for at tilpasse den sociale konteksts påvirkning af identiteten. Hun fremhæver i den forbindelse to typer:

1. *Assimilation og akkommodation*; Interdependente processer, som omhandler, hvorledes nyt indhold indlemmes i identitetsstrukturen. Derefter tilpasses det eksisterende indhold, så det nyankomne lettere kan inkorporeres.
2. *Evaluering*; Der tildeles mening og værdi til identitetens indhold, så både nye og gamle elementer konstant har værdi (Breakwell 1986:23f).

Via denne proces inkorporeres input fra den sociale kontekst – både positive og negative – i den allerede eksisterende identitet, og derved udbygges og udvikles denne. Med andre ord så forholder individet sig konstant til sin omverden og til måden, hvorpå identiteten opleves og erfares af andre og af en selv.

For at identitetsprocesserne kan opretholde strukturen for identiteten, bygger dette ifølge Breakwell på nogle *identitetsprincipper*, der kan opfattes som guidende koder. Disse principper

er en måde til at specificere det ideelle mål for identiteten at stræbe efter, og som derved styrer processen i den rigtige retning (Breakwell 1986:24f):

1. *Adskillelse*; At skille sig ud, producere unikhed
2. *Kontinuitet*; Uafbrudt identitet over tid og situationer
3. *Selvværd*; Følelse af personligt værd og social værdi (Breakwell 1986:24).

Med disse tre principper følger en kognitiv proces, eftersom individet bl.a. gennem læring og erfaringer med situationer udvikler sin identitet og derved fremmer processen med at strukturere denne ud fra de herskende principper. Denne sammenhæng mellem identitetsprocesser og principper, samt selve identiteten og dennes indhold og værdier tydeliggør, hvorledes identiteten er et produkt af den interaktion som individet er en del af i det sociale. (Breakwell 1986:27ff). Det er derfor også her, hvor trusler mod identiteten kan opstå, hvilket vil blive beskrevet i det nedenstående.

Trusler

Konstruktionen af identiteten handler om, at man som menneske søger at opnå og efterleve de tre identitetsprincipper, hvilket gøres ved brug af erfaring og læring gennem de sociale netværk og de situationer som man indgår i. Der kan dog ifølge Breakwell opstå trusler mod identiteten, hvilket sker når et element udefra søger at ændre identitetens indhold eller værdi til noget, som ikke er i overensstemmelse med en fortsat integritet ved identiteten (Breakwell 1986:47). Måden, hvorpå hun beskriver dette, er:

"A threat to identity occurs when the processes of identity, assimilation/ accommodation and evaluation are, for some reason, unable to comply with the principles of continuity, distinctiveness and self-esteem, which habitually guide their operation" (Breakwell 1986:46f).

Breakwell fremhæver her, at det som kan true identiteten er en uoverensstemmelse mellem det man ønsker at være, og det man besidder. Dette skal ses i forhold til den sociale kontekst, hvilket måske giver en bedre forståelse, eftersom denne både omhandler ens sociale netværk og deres holdninger til noget. Min forståelse af Breakwells teori om identitet og trusler mod denne går derfor på, at individet søger at opbygge en bæredygtig identitet i relation til det som omgiver ham/hende. Men hvis ens omgivelser ikke accepterer elementer af denne identitets indhold og medfølgende værdier – hvis de eksempelvis søger at devaluere nogle elementer, så skabes der tvivl om en identitet, og truslen virkeliggøres. Herudfra opstår Breakwells teori om copingstrategier for, hvordan man som individ håndterer, når ens identitet trues.

Copingstrategier

Ifølge Breakwell lærer individet gennem livet at beskytte sin identitet mod de trusler, som kan opstå, og hendes definition af disse copingstrategier indbefatter derfor alle metoder som et individ anvender bevidst eller ubevidst for at beskytte sig selv. Denne definition tydeliggøres i følgende citat:

"Anything the individual believes to be done in order to expunge threat, constitutes a coping strategy. [...] Any thought or action which succeed in eliminating of ameliorating threat can be considered a coping strategy, whether it is consciously recognized as intentional or not" (Breakwell 1986:78f).

Det, som herved er ens for alle copingstrategier, er, at man søger at fjerne truslen eller fjerne sig fra truslen, hvilket indbefatter situationer, hvor der opleves en forstyrrelse mellem identitetsprincipperne og tilpasningsprocessen i forhold til opretholdelsen af ens identitet. Denne håndtering af truslen kan ifølge Breakwell ske på følgende tre måder ved anvendelse af forskellige strategier:

1. Fjernelse af de aspekter ved den sociale kontekst, som fremmaner truslen; hvad enten det omhandler det sociale fællesskab [struktur] eller fællesskabets ideologi [socialindflydelsesprocesser].
2. Forflytning af individet til en ny social position, som er mindre truende.
3. Revision af identitetsstrukturen i forhold til indhold og værdi, hvilket igen skaber sammenhæng mellem identitetsprocesserne og principperne adskillelse, kontinuitet og selvværd (Breakwell 1986:79).

Anvendelsen af sådanne copingstrategier sker efter Breakwells mening på tre niveauer, der alle har indflydelse på hinanden. Dette skyldes, at de både foregår på et psykologisk og socialt plan, hvorfor der kan ske påvirkninger begge veje ved anvendelse af forskellige strategier. Breakwell skelner mellem de tre niveauer; *intra-psykisk*, *interpersonel* og *intergruppe*, der alle indeholder en række strategier, som hun er fremkommet med via sin forskning (Breakwell 1986:79). Jeg vil kun gennemgå hendes tre niveauer og kort nævne mangfoldigheden af strategier, fordi det ikke er min hensigt at teste disse men blot finde inspiration, eftersom mit mål er selv at fremkomme med typificeringer og håndteringsstrategier.

Intra-psykisk coping

De copingstrategier, som Breakwell ser tendenser til på dette intra-psykiske niveau, bør ifølge hende opfattes som mere kognitive og værdi- samt følelsesmæssigt prægede end de to øvrige

niveauer, som er mere handlingsprægede. Dette skyldes den psykologiske kobling, eftersom strategierne handler om at ændre på indholdet i identiteten. Hun fremhæver i den forbindelse, at de strategier, som opstår på dette niveau, skal ses i forhold til de identitetsprocesser, der blev beskrevet tidligere, nemlig assimilation/akkommodation og evaluering (Breakwell 1986:80f).

I forhold til assimilation og akkommodation på det intra-psykiske niveau eksisterer der to strategityper, som begge forholder sig til trusler mod identiteten. *Afværgelsesstrategier* går ud på at nægte at ændre i identitetens indhold eller værdi for at leve op til det udefrakommende ønske om forandring. I den anden; *accepterende strategier*, søger man at overleve og fjerne truslen ved at indordne sig, men går derfor på kompromis med sine egne identitetsprincipper (Breakwell 1986:80f).

Den anden type strategi, som er knyttet til evalueringsprocessen, gør kort fortalt det, at der foretages en reevaluering af enten det nuværende eller fremtidige indhold af identiteten. Der ved søger man at tilfredsstille det/dem, som truer identiteten, ved at gøre den mere letfordøjelig. For at eliminere truslen, må man derfor tilpasse sig gennem evalueringer af ens værdimæssige indhold og inkorporere nogle værdier, som bedre passer til ens omgivelser (Breakwell 1986 98ff).

Interpersonel coping

Denne strategitype forekommer på det interpersonelle niveau og omhandler, hvordan man søger at ændre de relationer, forhold, og netværk man som individ har, for derved at kunne håndtere trusler. Fokus er her på, hvorledes individet forhandler med sine omgivelser om identiteten, hvorfor det ikke længere handler om værdier, men om manipulation fra ens omverden til at indordne sig denne (Breakwell 1986:109). Breakwell tydeliggøre fire copingstrategier på dette niveau, som alle omhandler, hvorledes individet agerer ud fra en trussel, som enten er italesat eller ud fra frygt om at den italesættes. Disse fire er: *Isolation, Negativisme, Passing og Indordning* (Breakwell 1986:109). For de to første gælder, at enten så trækker man sig helt fra de relationer, hvor truslen er til stede, eftersom man oplever en trussel mod ens selvtillid, eller så går man i direkte konfrontation med dem, som fremsætter truslen, idet man oplever, at alle ens identitetsprincipper trues. De to sidste strategier beror på, at man enten søger at passere i det daglige, eftersom man ikke kan trække sig helt fra relationen, eller man indordner sig og spiller den rolle, som andre forventer af en (Breakwell 1986:109ff). Lige meget hvad, så fjernes truslen – i hvert tilfælde midlertidigt.

Intergruppe coping

Vekselvirkende grupper er ifølge Breakwell den størst kilde til trusler mod identiteter, fordi vi som individer indgår i mange fællesskaber. Dette fratager det individuelle ved individet, men gør derimod denne til del af noget større – en del af en decideret social kontekst, hvorfor eventuelle trusler fra sådanne grupper er meget ødelæggende for identiteten (Breakwell 1986:128). Måden, hvorpå man anvender strategier overfor en sådan trussel, er ifølge Breakwell vha. tre overordnede strategier. De første to bygger på individuelle handlinger, mens den sidste er sammenslutningen af individer for at fjerne truslen:

1. *Multipelt gruppemedlemskab*, hvor individet afværger truslen ved at være del af flere fællesskaber, eftersom det at være del af en bestemt gruppe kan opveje det negative ved at være del af en anden gruppe.
2. *Gruppesupport*; Individet søger sammen med andre i lignende situationer og sammen dannes en gruppe, som kan gå til modværgelse eller blot være sympatiske.
3. *Gruppehandling*; Man samles om den fælles sag og handler på vegne af fællesskabet. Dette sker enten gennem deciderede interesseorganisationer eller ved sociale bevægelser – både voldelige og ikkevoldelige (Breakwell 1986:128ff).

Samlet om disse tre copingniveauer bør det fremhæves, at de anvendes af individet for at beskytte den identitet, som er opbygget, for at personen derved kan overleve i den sociale verden.

Som opsummering på dette afsnit vil jeg fremhæve, at alt afhængig af hvilke ressourcer det enkelte individ har med sig, og hvilken social kontekst man indgår i, vurderer individet den strategi, der skal til for at håndtere en forestående trussel samt på hvilket niveau. Grundlæggende handler det om at beskytte den identitet som er opbygget ud fra identitetsprincipperne og strukturerings- og udviklingsprocesserne. Dette skyldes, at ens identitetsstruktur får betydning for den strategi man vælger ved eventuelle trusler, idet den kognitive erfaringsproces og den sociale kontekst opbygger og skaber styrken hos individet til at håndtere en eventuel trussel.

3.4 De orienterende begreber set i forhold til problemstillingen

I den næsten afsluttede teoridel gennemgås forskellige teorier, som ifølge min metodologiske tilgang skal virke som orienterende for specialet. Jeg vil her kort fremhæve de vigtigste begreber samt deres betydning for specialets problemstilling for derved at understrege deres rele-

vans. Det er endvidere vigtigt at gøre opmærksom på, at beskrivelsen af den grønlandske identitetskonstruktion, som blev præsenteret i problemfeltet (afsnit 1.3), vil ligge som en latent forståelse af den måde man i Danmark omtaler grønlændere. Dette har fremdeles betydning for, hvorledes man som gruppe stigmatiseres, og hvordan stigma opleves og håndteres af den enkelte. Problemstillingen lyder som følger:

1. Hvorfor og hvorledes skaber opfattelsen af en gruppe mennesker – i dette tilfælde herboende grønlændere – en stigmatiserende relation?
2. Hvordan opleves og håndteres dette i interaktioner af de herboende grønlændere, som ikke passer til det stigmatiserede billede?

Den første del tager grundlæggende udgangspunkt i teorierne om *os og dem*, dvs. henholdsvis Elias, Douglas og Joffe, idet deres teorier belyser forskellige måder, hvorved en gruppe grundet et ulige magtforhold kan konstruerer et negativt billede af den Anden. Begrebet *stigmatiserende relation* er et selvopfundet begreb, og bliver derfor funderet i de i specialet anvendte teorier. Det teoretiske islæt er derfor de forskellige gruppestigmatiserende konstruktioner, som skal tydeliggøre det relationelle forhold mellem danskere og grønlændere, som synes at bygge på stigma. Derfor søger jeg i analysen af dette at tage udgangspunkt i begreberne; *os og dem*, *rent og urent* og *syndebuk for risiko*. Teorierne vil fremstå som det analytiske redskab i denne første del, eftersom problemstillingens udformning lægger op til en grundlæggende teoretisk argumentation. Dog søger jeg at inddrage elementer fra empirien til at understøtte det fremkomne, så den efterstræbte vekselvirkning opstår. Dette gøres ved at søge efter italesatte opfattelser af, hvordan grønlændere som gruppe er blevet stigmatiseret, hvorfor det relationelle forhold klarlægges.

De teoretiske begreber, som vil indgå i analysen af den anden del af problemstillingen, vil først blive fokuseret omkring de teorier, som omhandler mødet mellem normal og stigmatiseret, og derved også reaktioner på de eventuelt italesatte fordomme. Denne del tager udgangspunkt i det empiriske data, idet jeg søger de grønlandske informanternes meninger og oplevelser. Derfor vil der først og fremmest blive analyseret på deres beskrivelser og oplevelser af stigma. Hertil inddrages begrebet i forhold til Goffmans teori, hvor det grønlandske – både udseende og kultur – anses som stigma. Dog udvides anvendelsen af begrebet stigma, idet mange oplevelser hos de interviewede synes at omhandle deres afvigelse fra det danske, hvilket jeg tolker og italesætter som stigma, hvorfor begrebet nivelleres. Grundet det adaptive da vil yderligere relevante teorier også kunne inddrages, hvis de kan hjælpe med at uddybe analysen.

Afslutningsvist tydeliggøres, hvorledes stigmaet håndteres, og hvordan det eventuelt påvirker mødet med "det normale" – det danske. Hertil inddrages både Goffman, Renfrow og Break-

wells begreber om henholdsvis passing og coping for i analysen at kunne se nogle tendenser til, hvorvidt mødet med stigma håndteres.

I den efterfølgende del 4 tydeliggøres den kvalitative baggrund for empiriindsamlingen, hvorefter både informanter og etiske forholdsregler præsenteres.

DEL 4 – DET KVALITATIVE, DET NARRATIVE OG DET SENSITIVE

I denne del fokuseres der på den kvalitative metode, som anvendes i speciale, hvilket først tydeliggøres gennem en beskrivelse af min tilgang til det kvalitative interview. Dette efterfølges af en beskrivelse af den narrative tilgang til interviewene samt en præsentation af mine informanter. Herefter følger en beskrivelse af de etiske overvejelser jeg har haft ved at skulle lave en sensitiv opgave, og delen afsluttes med en beskrivelse af empiriens forberedelse til den forestående analyse.

4.1 Det kvalitative interview

Med baggrund i den anvendte adaptive tilgang samarbejder den benyttede metode med de orienterende teoretiske begreber, hvorved disse ligger til grund for det, der i udgangspunktet søges efter. Selve den anvendte metode i speciale har været udelukkende kvalitativ, hvilket skyldes en personlig forkærlighed for denne type relationer. Jeg har foretaget syv interviews, hvoraf seks er kvinder samt en enkelt mand, og hvor alderen rangerer mellem 21 og 58 år. I det nedenstående vil der være en præsentation af de deltagende personer, så der gives et kort indblik i den enkelte og samtidig beskrives konteksten for interviewet (jf. afsnit 4.1.3). Jeg fandt det nødvendigt at fortælle om specialets problemfelt for at skaffe informanter, og valgte endvidere at være forholdsvist åben omkring problemstillingen. Dette var i håb om, at det ville åbne op for informanternes fortællinger, og samtidig skabe tryghed ved at fjerne eventuelle tvivlsspørgsmål.

Jeg skabte kontakten med fire af de syv respondenter via en facebook-annonce, som jeg lagde ind på den grønlandske studenterorganisation Jakip's hjemmeside. Alderen er fordelt således, at to er i starten af tyverne og to er i midten af trediverne, og de er alle kvinder. Jeg har spekuleret på, hvorvidt det var et bias for mig, at jeg havde fundet fire ud af syv informanter igennem det samme sociale fællesskab, idet jeg frygtede, at de havde diskuteret fordomme og det at leve i Danmark til hudløshed, når de mødtes. Det viste sig dog i interviewene, at der er stor forskel på, hvordan de benytter dette fællesskab, og hvilke ting de deltager i, så min frygt blev hurtigt afkræftet.

Til to yderligere interviews benyttede jeg mig af en slags gatekeeper, hvilket var den ene af de to kvinder, som satte mig i kontakt med en veninde. De er begge i fyrrerne og på arbejdsmarkedet. Min gatekeeper er en som jeg i forvejen kender og har god kontakt med, hvorfor jeg vidste, at hun gerne ville deltage. Det kan selvfølgelig have været en ulempe, at hun er opmærksom på, at jeg skriver denne opgave, men jeg har ikke opfattet det som noget problem hverken før, under eller efter interviewene.

Jeg havde endvidere kontakt med en mand i halvtredserne, som har boet i Danmark omkring fyrrer år, men da vi skulle aftale en interviewdato mistede vi desværre kontakten. Det viste sig dog, at han havde haft meget at se til med nationaldag, selvstyredag og hans søns Ph.d. afhandling, og interviewet kom alligevel i stand blot lidt senere end forventet. Kontakten til ham fik jeg gennem Det Grønlandske Hus hjemmeside, eftersom han er formand for den lokale grønlandske forening.

Selve spørgeguiden er udformet således, at interviewene er semistrukturerede. Med dette menes, at jeg anvender spørgsmål, som er formuleret på forhånd men er ikke stringente, hvilket gør at jeg bibeholder en form for kontrol i dialogen. Samtidig tillader det mig at springe ind og ud af spørgeguiden, fordi den fungerer som det faste holdpunkt. Jeg ønsker ikke her at gennemgå de enkelte spørgsmål i interviewguiden (bilag 1), men vil i stedet kort fortælle, at de underliggende temaer i spørgeguiden er opstået med inspiration i teorierne. Derfor vil der være spørgsmål, som søger at beskrive opfattelsen af stigma, relationer, coping, det at være grønlander i Danmark samt kontaktspørgsmål, som er med til at åbne op for samtalen (bilag 1). Som den adaptive tilgang foreskriver, er dette netop måden, hvorpå teori og empiri vekselvirker og samtidig sikrer det, at jeg via empirien får undersøgt det jeg ønsker ved hjælp af de teoretiske orienterende begreber.

4.1.1 Den narrative livshistorie

I forbindelse med at foretage kvalitative interviews, har jeg ladet mig inspirere af den narrative metode, som bl.a. anvendes af sociologen Susan E. Chase. Hun fremhæver, at niveauet i den samfundsvidenskabelige forskning kan højnes og gøres mere interessant ved at forskerne inddrager de livshistorier, som ofte fortælles i det almene interview. Hendes argument er, at fortællingerne alligevel opstår uden, at man har bedt om det, så derfor burde man inddrage disse i stedet for at se bort fra dem (Chase 2003:274). Jeg har fundet hendes syn på disse livshistorier ganske interessant og inspirerende, og synes at det indkapsler mit fortrinsvis hermeneutiske syn på det refleksive og fortolkende menneske. Hendes omfavnelser af disse fortællinger går netop ud på, at individet er refleksivt, og at individet via dét at skulle fortælle om

sit liv danner erfaringer, hvorfor der samtidig kommunikeres mening. Jeg søger derfor at inddrage dette i interviewene, så det ikke blot bliver en afrapportering fra den interviewede for at besvare de stillede spørgsmål, men åbner op for at de kan fortælle om oplevelser. Ifølge Chase bør man som forsker bede om at høre disse livshistorier og uddybende fortællinger, eftersom det er fortællinger om oplevelser og erfaringer i det levede liv, som er af interesse for både den interviewede og interviewer, hvorfor interviewet får liv og mening (Chase 2003:274).

Den måde, hvorpå jeg anvender dette, er ved at benytte mig af den semistrukturerede interviewstrategi, hvorved jeg håber, at den åbne tilgang til interviewet bliver opfattet som en invitation til at fortælle. Jeg ønsker eksempelvis, at de vil beskrive bestemte episoder og oplevelser i håb om at der i samme fortælling kommer følelser og reaktioner frem i forhold til den bestemte erfaring. Dét, som sker i denne proces, er nemlig ifølge Chase, at fortællingen bliver til en social handling, der omfavner relationen mellem fortæller og kultur, og som derved får fortælleren til at se meningen i oplevelsen (Chase 2003:274). Denne mening bliver det essentielle i anvendelsen og analysen af fortællingen i den sociologiske forskning.

4.1.2 Den videnskabelige treenighed

Kombinationen af det semistrukturerede kvalitative interview og de teoretiske orienterende begreber skaber endvidere en høj intern validitet for denne kvalitative undersøgelse. Dette skyldes, at det i den kvalitative interviewsituation er muligt at spørge mere uddybende ind til de meninger som informanten kommer med og derved opnå mere udførlige beskrivelser, hvis noget fremstår uklart (De Vaus 2001:27f). Det bliver derfor muligt i specialet at komme tættere på meningen via anvendelsen af det kvalitative interview, og derved opnå yderligere indblik i informanternes forståelse af de erfarede interaktioner, idet jeg gennem samtalen kan få flere nuancerer på den enkeltes udtalelser.

Undersøgelsens generaliserbarhed omhandler i hvilken udstrækning projektets resultater kan sige noget om større sammenhænge, dvs. om de kan fungere som vejledende i andre lignende situationer (Kvale 1997:228). Set i forhold til kvantitative undersøgelser, så har de kvalitative en lav generaliserbarhed, hvilket skyldes at gruppen af informanter ofte er lille. I dette tilfælde er muligheden for at kunne sige noget generelt om grønlændere i Danmark og deres opfattelse af fordomme og håndteringen heraf tilnærmelsesvis umulig, da min informantgruppe blot udgøres af syv personer.

I forbindelse med specialets reliabilitet; hvorvidt undersøgelsens resultater er konsistente, vurderes der i hvilken grad en anden forsker vil være i stand til at opnå samme forskningsre-

sultater, hvis undersøgelsen bliver foretaget på ny under tilsvarende omstændigheder (Kvale 1997:95). Eftersom specialet bygger på kvalitative interviews vil en efterprøvning af denne med samme resultater være nærmest umulig af følgende grunde; en ny interviewer har ikke haft del i processen, hvorfor han eller hun ubevidst vil fortolke interviewene i tilknytning til sine egne forforståelser, hvilket ikke er i overensstemmelse med mine. Endvidere er de unedskrevne spørgsmål, som jeg har brugt får at få interviewene til at køre og måske åbne op for flere fortællinger, ikke muligt for en anden at duplikere. Dette giver desværre undersøgelsen en lav reliabilitet, men jeg anser det ikke for noget som noget der forringer projektet markant, idet lav reliabilitet er et karakteristika, som mere eller mindre tillægges alle kvalitative undersøgelser grundet de anvendte metoder.

4.1.3 Præsentation af informanter

Jeg har fundet det interessant at komme med en kort præsentation af min interviewpersoner for at sætte kontekst på navnet⁵, hvorfor jeg vil belyse deres baggrund, liv, familieforhold, alder etc. Der vil ydermere blive fremhævet nogle elementer, som jeg efterfølgende har vurderet som havende betydning for, hvorledes de opfatter og ræsonnerer over eventuelle oplevelser med stigmatiseringer. Fælles for informanterne er, at de er født i Grønland, men at alle på nuværende tidspunkt er bosat i Danmark, samt at de kan vurderes som værende velfungerende og ressourcestærke grønlændere. For en god ordens skyld bør det nævnes, at de transskriberede interviews med de syv herboende grønlændere kan ses i deres fulde længde i bilag 2, som findes på vedlagte cd-rom.

Ria er en 42 årig kvinde, som er født og opvokset ved Eriksminde nær Diskobugten i 1967 og har grønlandske forældre. I byen bor omkring 700 indbyggere, og derfor rejste hun i 84 til en større by for at gå i 9. og 10. Klasse, hvorefter hun tog en handelsskoleuddannelse som kontorassistent. I 1991 oplevede hun før første gang Danmark, da hun først var på sommerferie her, og derefter startede på en gymnastikhøjskole ved Viborg. I dag arbejder hun som pædagogmedhjælper grundet manglende muligheder for at få arbejde på kontor.

Selve interviewet foregik hjemme ved mig, eftersom det passede bedst med hendes arbejdsplaner. Jeg frygtede, at det kunne skabe en distance mellem os, idet hun skulle tale om personlige oplevelser i en fremmedes hjem, men hun synes ikke at være generet af de uvante omgivelser. Hun var interesseret i at fortælle om sig selv og sit liv, og gav derved en god start på min interviewperiode. Jeg anvendte interviewet som pilotinterview, og kunne derefter spore

⁵ De i specialet anvendte navne er aliasser for at sikre anonymiteten.

mig ind på, hvad der virkede og ikke virkede. Ria fortalte efter interviewet at grunden til, at hun havde haft lyst til at deltage, er fordi der efter hendes opfattelse mangler viden om den mere ressourcestærke del af den grønlandske befolkning – både her og i Grønland. Denne holdning kan forklare, hvorfor hun virkede så åben og velkommen for mine til tider nærgående spørgsmål, idet hun med dette interview kunne være med til at skabe bevidsthed om nuancerne i den grønlandske befolkning.

Johanne er 45 år, og er født og opvokset i Grønland med sin grønlandske mor, men uden sin danske far. Hun boede der indtil sit 17. år, hvor hun flyttede til Danmark for at tage en HF uddannelse og fuldførte derefter pædagogseminariet. I dag arbejder hun som støttekontaktperson for socialt udsatte grønlændere.

Interviewet blev foretaget på hendes arbejdsplads, som jeg også er bekendt med via min praktik, så vi mødtes på velkendt grund. Der var en åben stemning og en lyst til at fortælle meget præcist om oplevelser og erfaringer med det at være grønlænder i Danmark – både på godt og ondt. Af de syv interviewpersoner, er hun nok den som af udseende lever mest op til danskernes forventninger om, hvordan en grønlandsk kvinde bør se ud. Kombinationen af dette og hendes arbejde med socialt udsatte grønlændere synes ofte at placere hende i situationer, hvor hun oplever en relationel stigmatisering, hvilket blev tydeligt qua de episoder hun fortalte om.

Nikoline er 38 år og er født i en lille bygd med ca. 250 mennesker, hvoraf ca. halvdelen var udefrakommende grundet en privatejet fiskefabrik. Begge forældre er grønlandske, men familien var efter hendes mening meget liberale, så de tre døtre blev opfordret til at søge væk for at blive til noget. Efter hun mødte sin danske mand boede de i Nuuk i en del år, men var i 2002 nødsaget til at flytte til Danmark, eftersom deres mentalt handikappede søn ikke kunne få hverken diagnose eller den rette hjælp i Grønland. Hun er nu ved at tage en universitetsuddannelse og hendes søn får den korrekte behandling.

Jeg interviewede hende i deres hjem, som var prydet af grønlandske ornamenter. Stemningen var god, men jeg fik den opfattelse, at nødvendigheden i at komme til Danmark var mere af pligt overfor sønnen end af lyst. Dette synes at påvirke hendes opfattelse af eventuelle episoder, og særlig hvordan hun efterbehandlede disse. Hendes liv har familien i centrum, hvilket der for så vidt ikke er noget galt i, men hun virker også intelligent og videbegærlig, hvilket hun ikke synes at udnytte til fulde grundet familiens behov.

Anna på 36 år har boet hele livet i Grønland på nær et smut til Århus for at læse jura, da hun var i starten af tyverne. Hun droppede ud og tog tilbage til Grønland, hvor hun som 22 årig blev tjenestemand i politiet. Der var hun til 2007, hvor hun tog til Aalborg for at genoptage jurastudiet. Hun har to børn og en grønlandsk kæreste, og hendes mor er grønlandsk, mens hendes far er dansk. Udover studiet er hun konsulent ved Nordjyllands Politi vedrørende sager, der involverer grønlændere.

Interviewet foregik i hendes hjem, hvor de to børn også var til stede. Dette virkede ikke forstyrrende, og der var kun en kort afbrydelse over en fjernbetjening mens de så Nissebanden i Grønland. Hun er en sød og talende kvinde, der jokede, grinede og var dejlig uhøjtidelig, men virkede samtidig til at mene hvert ord hun sagde. Hun havde i sit arbejde hos det grønlandske politi oplevet bagsiden af medaljen ved bl.a. at være videoafhører i sager om seksuelt misbrugte børn. Hun er derfor af den holdning, at det højst sandsynligt har påvirket hende på en sådan måde, at hun anstrenger sig ekstra meget for at være en god grønlænder i Danmark, så det billede hun selv har af de mindre begunstigede ikke kan sættes på hende.

Juliane er 23 år, og bor i øjeblikket i Viborg, hvor hun går på animationsskolen. Her uddanner hun sig til Computer Generated Artist, og har netop afsluttet 2. semester. Hun er født og opvokset i Grønland, hvor hun sammenlagt har boet i 17 år. Hendes far er halv grønlænder og halv dansker og mor er helt dansker.

Interviewet foregik over telefonen eftersom hun bor i Viborg. Dette blev aftalt efter en kort samtale, hvor jeg vurderede, at det ikke ville være en ulempe men måske nærmere en fordel at foretage et telefoninterview. Dette skyldes, at hun talte meget og ikke var tilbageholdende i den indledende samtale, så jeg fandt, at hun følte sig tryk- måske endda tryggere end hvis vi havde siddet ansigt til ansigt. Det, der optager hende meget, er de politiske og samfundsmæssige forhold i Grønland, hvilke skyldtes, at hun udover en stigende interesse for sit land også søger viden, så hun kan lære fra sig, hvis nogen ytrer uvidenhedsbaserede fordomme.

Vita er født og opvokset i Nuuk og er 21 år gammel. Til dagligt går hun på universitetet og læser sociologi. Hendes mor har en dansk far, men er opvokset med en grønlandsk far. Senere i livet har hun lært sin danske bedstefar at kende, men hendes mor bor stadig i Grønland. Hendes far er også blandet og bor nu i Danmark med sin nye kone.

Interviewet foregik i Det Grønlandske Hus' fællesrum, eftersom hun bor i deres kollegielejligheder. Dette gav for mit vedkommende lidt forstyrrelser, fordi en del mennesker gik igennem og kiggede ind. Det virkede dog ikke forstyrrende på hende, og interviewet blev fint gennem-

ført med gode samtaler, der bl.a. handlede om, at hun har et godt kendskab til det danske samfund. Alligevel blev hun overrasket, da hun flyttede herved, hvilket skyldes, at hun havde forventninger – eller fordomme – om, at man i Danmark behandler grønlandere dårligt og stigmatiserer, hvilket hun synes at have fået afkræftet efter at have boet her i et stykke tid. Hun fremhæver dog, at hun møder kritik af, at hun ikke ser "rigtig grønlandsk" ud, så de fordomme hun kæmper med er mere ud fra et stigma om det grønlandske udseende.

Emanuel er født og opvokset i Nuuk, men har boet i Danmark i ca. fyrré år. Han er den eneste mand i gruppen af interviewpersoner, er 58 år gammel, og begge forældre er grønlandske. Hans kone er dansk, og sammen har de tre børn. Han er uddannet skolelærer i Danmark, hvilket stadig er hans primære erhverv, men derudover er han World Reporter for CNN og var i 1989 nomineret til en international pris for nogle indslag. Desuden har han været forstander på forskellige skoler, og er nu formand for den lokale grønlandske forening.

Interviewet foregik i hans hjem, og undervejs så jeg billeder af ham som ung, vi kiggede i atlas og i hans stamtræ, og det hele var utroligt interessant. Grundet hans alder kunne han give et indblik i både det danske og grønlandske samfund på en måde som ingen af de andre interviewpersoner har kunnet. Hans fokus er på nogle andre ting i forhold til emnet, hvilket blot gjorde samtalen mere nuanceret, fordi han kunne fortælle mange anekdoter om sine erfaringer i det danske – både på godt og ondt.

Alle syv interviewpersoner var interessante at tale med, og jeg er af den overbevisning, at de hver især har bidraget med noget særligt til denne opgave. Det, som her er blevet beskrevet, er blot en appetitvækker for, hvad analysen vil omhandle, eftersom de timelange interviews er meget indholdsrige. Selvfølgelig har det for nogle af de interviewede været svært at tale med en komplet fremmed om behandlingen af deres folk og kultur i et "fremmed land". Derfor har jeg gjort mig nogle overvejelser i forhold til at skulle undersøge et emne, der for nogen kan være sensitivt, samt betragtninger om de etiske aspekter i den kvalitative undersøgelse.

4.2 Sensitivitet og etik

Min problemstilling omhandler, hvorledes stigma og konstruktionen af et negativt billede af den Anden opleves, erfares og håndteres, hvilket kan opfattes som et sensitivt emne af dem som påvirkes af stigma. Jeg har derfor fundet det nødvendigt at tydeliggøre de etiske overvejelser, jeg har i relation til udarbejdelsen af interviewguiden og selve analysen, samt de generelle forholdsregler for, hvordan der forskes inden for et sensitivt emne.

I forhold til det sensitive omkring dette emne, så har jeg qua bogen *Researching Sensitive Topics* fra 1993, som er skrevet af den amerikanske sociolog Claire M. Renzetti og den britiske sociolog Raymond M. Lee, erfaret, hvordan emner kan opleves som sensitive. Forfatterne beskriver fire områder for, hvornår et emne bliver sensitivt:

1. Forskning, der invaderer den private sfære eller dykker ned i dybe personlige oplevelser
2. Forskning, der omhandler afvigelse og kontrol
3. Forskning, der berører magtfulde mennesker eller organisationers fundamentale interesser eller fremhæver magt eller dominansforhold
4. Forskning af effekter, som er hellige, og som ikke ønskes profaneret af den gruppe som undersøges (Lee & Renzetti 1993:6).

Samlet om dette beskriver Lee og Renzetti, at det ofte er forskerens indtrængen på et område, der gør forskningen sensitiv. Derudover kan forskellige elementer opfattes som sensitive alt efter hvilke mennesker, der berøres, samt at det er forskelligt fra situation til situation. Min problemstilling bevæger sig omkring Lee og Renzettis punkt 1 og 2, idet jeg både undersøge afvigelse gennem det at en gruppe muligvis stigmatiseres, og i den forbindelse beder min interviewpersoner om at genfortælle personlige oplevelser, hvorved jeg søger at indtræde i deres personlige sfære.

Jeg ønsker i denne forbindelse kort at komme med en sondring mellem det at være *udstødt* og *udsat*, idet dette ofte er personer, som indgår i den sensitive forskning, samt at den gruppe jeg inddrager i specialet kan ligge på grænsen mellem disse to typer (Jacobsen, Jørgensen og Svendsen-Tune 2002:237f). *De udstødte* er eksempelvis hjemløse og misbrugere, dvs. personer, der lever i samfundsmæssige randområder, og som normen definerer som afvigende. *De udsatte* er mindre velafgrænsede, og kan derfor beskrives som personer, der til tider forsvinder fra det normale, hvorefter de dukker op i det afvigende - eksempelvis mentalt, fysisk eller psykisk belastede mennesker (Jacobsen, Jørgensen og Svendsen-Tune 2002:238). I forbindelse med dette speciale, da er det vigtigt at understrege, at informanterne og derfor fokusgruppen ikke er hverken udsatte eller udstødte, da jeg bevidst har søgt efter såkaldte velfungerende eller ressourcestærke herboende grønlændere. Dog kan de i kraft af deres etnicitet og de fordomme, som eksisterer omkring denne, blive mødt med en forforståelse af, at de er afvigende – både udsatte og udstødte, hvis stigma italesættes eller udleveres. I forbindelse med det sensitive ved denne undersøgelse, så er det netop oplevelser, hvor det at afvige synes gennemlevet, som jeg ønsker at høre om, på trods af at det kan (gen)etablere følelsen af afvigelse

hos de interviewede. Derfor synes min bevidsthed om det sensitive ved emnet endnu mere relevant, eftersom jeg kan bringe dem til grænsen mellem det normale og unormale ved at genkalde eventuelle oplevelser og håndteringen af disse, hvor stigma har været involveret.

Jeg må derfor håndtere min indtræden i felten, eventuelle informationer, samt de personlige fortællinger og andre sensitive elementer ved specialet med en etisk korrekt tilgang både mht. udformningen og bearbejdelsen af den indsamlede empiri. Endvidere er jeg i forhold til fortolkningen af informanternes udsagn opmærksom på ikke at overfortolke, og derved skader informationerne, eftersom dette ikke er etisk korrekt og tilnærmelsesvis manipulering med informanternes udsagn. Jeg vil forsøge at undersøge min problemstilling så godt og dybdegående som muligt gennem de kvalitative interviews og den videre fortolkning, men vil undgå at forvolde skade på de personer, som har fortalt om deres oplevelser med stigma. Derved får jeg undersøgt det, jeg ønsker både på overfladen og i dybden uden at krænke nogen, eftersom jeg har in mente, at det kan være følelsesmæssigt at tale om, og kan sætte tanker i gang, som måske ikke har været til stede eller er blevet ignoreret.

4.3 Optakt til analysen

I den efterfølgende del analyseres specialets problemstilling, men jeg ønsker at afslutte dette metodeafsnit med et indblik i, hvorledes det kvalitative datamateriale er blevet klargjort til analysen. Med henblik på kodningen af de pågældende interviews anvendes ikke diverse computerprogrammer, idet jeg føler mig bedst tilpas med at have den transskriberede udskrift i hånden og så dykke ned i fortællingerne og erfaringerne med forskellige farver og tegn. Man kan endvidere sige, at der er benyttet en *teoretisk kodning*, hvilket betyder, at idet teorien bruges som inspiration og fundament for empirien, er det også disse begreber som jeg søger at finde tegn på i interviewene. Dette skal sammenkobles med, at jeg efterstræber fortællinger hos den interviewede, idet jeg efterspørger erfaringer og oplevelser, hvorfor der udover det teoretiske islæt også søges efter en form for *livshistorisk* eller *biografisk kodning* (Antoft 2009:17). Sammenhængende kan man sige, at den kodning, som ligger til grund for den videre analyse, bygger på genkendeligheden ved de teoretiske begreber og uddybelsen ved fortællingen, hvorved begge elementer skaber fundamentet for analysen.

Interviewene har som nævnt den opgave at skabe grundlaget for min kommende analyse, hvorfor jeg i forlængelse af mit hermeneutiske udgangspunkt, den adaptive tilgang og det kvalitative islæt benytter en såkaldt *meningsfortolkende tilgang* til selve databearbejdelsen (Kvale 1997:199). Dette betyder, at jeg ved hjælp af problemstillingen har fået lagt rammerne for,

hvad der skal undersøges, og derved hvad der skal ses efter i analysen. Dette tydeliggør med det adaptive in mente, hvad der skal udforskes via vekselvirkningen mellem teoretiske begreber og interviewene. Jeg efterstræber at lade de subjektive meninger, der bliver tydelige i interviewene, komme til sin ret gennem fortolkningen, eftersom analysen bygges op omkring denne og ud fra teorierne. Endvidere lægger den meningsfortolkende tilgang op til, at der bliver set ned mellem linjerne og søgt efter det usagte i interviewene, hvilket også blev fremhævet tidligere i forbindelse med det adaptive (jf. afsnit 2.1). Via meningsfortolkningen bruges det reflektive individs egne udsagn og meninger som grundlag for analysen, og holdes endvidere op mod teorierne for at underbygge det sagte. Dette gøres ud fra en åben men alligevel kritisk tilgang til udsagnene for at finde frem til den sande mening (Kvale 1997:200). Dette er analysens formål, idet jeg får undersøgt min problemstilling ved både at vise tillid og mistillid til den anvendte empiri.

Man kan derfor sige, at det analytiske forarbejde ligger i, at jeg for det første søger at kode mit materiale ud fra de anvendte teorier og fortællingerne om det oplevede. Dernæst tages udgangspunkt i den meningsfortolkende tilgang, hvori det efterstræbes at søge ned mellem linjerne. Derved fremkommer det relevante i forhold til problemstillingerne og endvidere skabes opmærksomhed omkring udsagn og meninger, der måske kan give de såkaldte ahaoplevelser, hvorved den endelige analyse bliver så nuanceret som mulig.

DEL 5 – ANALYSE

I denne del vil empiri og teori blive analyseret i forhold til problemstillingen, hvorved specialets emne anskueliggøres og fortolkes. Dette gøres ved først at analysere de stigmatiserende relationer som forholdet mellem danskere og grønlandere synes at være funderet på. Derefter tydeliggøres, hvordan informanterne har oplevet møder med stigma for derefter at analysere, hvordan de interviewede afviger fra den stigmatiserende forståelse. Dette vil lede over i det afsluttende afsnit, hvori typer af håndteringsstrategier analyseres og fortolkes.

5.1 Den stigmatiserende relation

Igennem specialet har begreberne stigma, relationer og håndtering været fokus for både problemstilling og undersøgelse, hvorfor de relationer, der er mellem danskere og herboende grønlandere, har ligget latent i både teori og empiri. I dette afsnit vil den første del af problemstillingen blive analyseret, og jeg vil som nævnt tidligere tage udgangspunkt i teorierne fra Elias, Douglas og Joffe, eftersom disse anvendes til at belyse, hvorledes opfattelsen af en bestemt gruppe mennesker skaber en stigmatiserende relation. Som fremhævet tidligere, så er dette et selvopfundet begreb, der skal illustrere den relationelle og asymmetriske magtbalance, som kan eksisterer mellem to grupper, og hvor stigma derfor bliver styrende for relationen. Hvorledes dette forholder sig med henblik på problemstillingen er det som skal analyseres i det følgende.

Teoretisk inspiration

I den gennemgåede teori af Elias og Scotson skabes figurationen *etableret-outsider* på baggrund af et ulig magtforhold, som er følgerne af forbindelsen mellem to grupper, der ikke deler sammen værdier, og som derfor ikke kan/ vil indordne sig under hinanden. Opdelingen mellem os/dem beror derfor på en negativ opfattelse fra den ene gruppe og til den anden, hvilket skyldes en holdning om, at den Anden truer det etablerede norm- og værdisæt. Dette bygger på uvidenhed og manglende indlevelse i den Anden, og man kan derfor sige, at stigmatiserende relationer i forhold til Elias teori synes at opstå ud fra en uovervejede opfattelse hos den ene gruppe. Med dette mener jeg at stigmatiseringen opstår på baggrund af emotionelle årsager, hvorfor man ikke ønsker at gå i relation med dem eller det, der fremstår som en trussel, men i stedet søger indad for at beskytte det velkendte.

I forhold til Douglas teori skal forholdet mellem det rene og det urene både opfattes som noget jordnært og som symbol på orden og kaos. Douglas omtaler ikke stigma direkte, men jeg synes, at det ligger latent i hendes beskrivelser af de primitive stammers opfattelse af det urene, hvorfor jeg tolker, at stigmaet kan forstås som det "urenes tegn". I symbolsk betydning bliver stigmaet en genkendelig skamplet for noget, man bør undgå – hvad enten det er personificeret eller tingsliggjort, eftersom dette er en trussel mod den herskende orden. Den relation, som skabes ud fra stigmatiseringen, synes derfor at være baseret på at det/den, der besidder stigma, er uren – eller den, som er uren, besidder stigma. Herved defineres og opdeles grupper, således at det urene element enten sorteres fra eller gennemgår en overgangsrite, der vil rense stigmaet bort. Men indtil dette sker hersker de stigmatiserende relationer mellem det rene og urene.

Joffe behandler tanken om stigmaet lidt anderledes, idet hun anvender dette i forbindelse med det senmoderne samfund og sydebukbegrebet. I hendes teoretisering om den Anden og risici bliver stigma brugt som kendetegn for det/den, der italesættes, og derved konstrueres som årsagen til en forestående hændelse. Ifølge Joffe opstår stigmatiseringen af den Anden på grund af in-gruppens sociale repræsentationer, hvilke har udgangspunkt i mediernes italesættelse. Den fælles forståelse, som opstår ved anvendelsen af genkendelige og kollektive symboler, synes ifølge Joffe at have den betydning, at i takt med at opdelingen mellem os og dem skabes, da skabes en fordomsfuld opfattelse af den Anden. Dette vil efter min mening i sidste ende resultere i en stigmatiserende relation mellem in-gruppen og out-gruppen, eftersom opfattelsen hos den magthavende gruppe er, at den pågældende stigmatiserede gruppe er årsag til en eventuel krise.

Den stigmatiserende relation

I forhold til de tre teorier finder jeg, at en relation bliver stigmatiseret, når opdelingen mellem os og dem ikke blot bygger på forskelle, men på en distinktion mellem god og dårlig. Dette sker efter min mening i et forsøg på at opretholde og illustrere magten overfor det gruppen føler sig truet af, hvorfor man kan se sig nødsaget til at konstruere den Anden som det onde eller det urene. Jeg vil argumentere for, at fokus i "almindelige" os/dem konstruktioner ligger på umiddelbare *forskelle*, mens der i stigmatiserende relationer synes at opstå en opfattelse af, at man tolker den Anden som en skamplet på den gældende orden. Med dette mener jeg, at den Anden i stigmatiserende relationer ikke blot er forskellig fra jeget, men bliver anset som en decideret *afviger fra normen*. Jeg finder, at de anvendte teorier både understøtter denne differens mellem os/dem relationer, der bygger på forskelle, og dem som funderes på stigma. Jeg vil argumentere for, at man eksempelvis kan se samme relationelle stigmatiseringer i Elias

teori, idet han fremhæver, hvordan de etablerede først anså outsiderne som anderledes og som fremmede, men i takt med at de begyndte at opfatte de nye som en trussel mod det etablerede opstod den stigmatiserede relation. De nye var urene (jf. afsnit 3.1.2), amoralske, småkriminelle tølper og afvigere i forhold til de etablerede. Den stigmatiserende relation skaber et negativt forhold mellem to grupper grundet en asymmetrisk magtbalance, hvorigennem opretholdelse af de gældende værdier kommer forud for interaktion og inklusion. Derfor er *forskellen* mellem os og dem ikke længere det vigtigste, idet den Andens *afvigelse* fra det etablerede, og den trussel det medfører, synes at være stærkest, hvorfor den stigmatiserende relation opstår som et magtmæssigt kontrolelement.

I relationen mellem danskere og grønlændere ser jeg derfor en tendens til, at i takt med at problemerne i Grønland blev kendte i Danmark, og opfattelsen af den fordrukne grønlænder blev udbredt øges fokus på de udsatte. Relationen mellem danskere og grønlændere⁶ synes herved at blive påvirket af, at hverdagens konstruktioner af den grønlandske person funderes på disse udsatte typer, som derved er med til at ændre billedet og relationen (jf. afsnit 1.3). Dette skift i opfattelsen medfører en begyndende forståelse af den grønlandske person som afvigere og ikke blot forskellig, eftersom der konstrueres en fordomsfyldt stereotyp ud fra det synlige ved den fordrukne grønlænder. "Truslen" fra det fremmede bliver underbygget af en opfattelse af dennes afvigelse fra det danske, hvorfor den relationelle stigmatisering kan i forankres dette. Indvirkning fra den stigmatiserende relation bliver fremhævet i et af interviewene med en grønlandsk kvinde, hvis møde med Danmark har været influeret af en bestemt opfattelse af grønlænderes udseende og væremåde:

"Jeg tror at det er meget alment, at folks billede af hvad grønlændere er, det er sådan nogen der sidder nede på grønlændertorvet på Christianshavn og drikker sig skide fulde – og det er det, de kender til" (Juliane:37⁷).

Juliane oplever, at den gældende konstruktion funderes i billedet af den fordrukne grønlænder grundet dennes synlighed i det daglige. Jeg vil her argumentere for, at den har overtaget efter den romantiske, eftersom billedet af den ægte vilde appellerede til en tydeliggørelse af forskelle mellem os og dem i et mere historisk perspektiv. I stedet understreger konstruktionen af den fordrukne grønlænder den stigmatiserende relation ved at tydeliggøre afvigelsen fra den gældende samfundsnorm. Dette kan ydermere ligge til grund for, at den stigmatiserende rela-

⁶ Det er for mig vigtigt i denne forbindelse at fremhæver, at jeg ikke ser dette som en generel holdning i det danske samfund, men idet at jeg ud fra de teoretiske forståelser synes at kunne genkende samme stigmatiseringsprocesser, da finder jeg det muligt at kunne tale om danskere og grønlændere som to grupper i teoretisk forstand.

⁷ De transskriberede interviews, som vil blive henvist til i analysen, findes i bilag 2 på vedlagte Cd-rom.

tion gennem tiden har taget form ud fra endnu et element, hvilket er en opfattelse af grønlænderne som nassende. Dette er ifølge Bjørst blevet tillagt den grønlandske kultur, grundet fortællinger fra Grønland om den dovne og nassende grønlænder (jf. afsnit 1.3). Hertil er nu kommet et konkret billede af denne "hjælpeløse" kultur gennem synligheden i den udsatte, som har brug for understøttelse både i form af bloktilskud og socialhjælp, hvoraf det sidste er deres ret som danske statsborgere. Jeg mener derfor at kunne se en tendens til, at den stigmatiserende relation mellem danskere og grønlændere er opstået ud fra en opfattelse af, at Danmark trues på den samfundsmæssige orden og pænhed, de eksisterende værdier og det sociale system. Dette skyldes både, at de udsatte grønlændere har skabt synlighed omkring deres sociale problemer, samt at deres etnicitet gør dem til fremmede og derved til afvigere fra den danske norm.

Følelser

Yderligere er det fælles for de tre teorier om, hvordan stigmatiserende relationer mellem grupper opstår, at de alle på hver deres måde handler om følelser og trusler mod det man har kært. Igennem teorierne tydeliggøres det, at individet i forhold til at opretholde sit liv nærer et personligt forhold til den etablerede orden og de gældende værdier og normer, eftersom individet selv er med til at opretholde og udvikle disse. Dette fremhæves i større eller mindre grad både hos Elias, Douglas og Joffe, og derfor finder jeg, at det følelsesmæssige aspekt har stor indflydelse på, hvorfor man som gruppe stigmatiserer den Anden. Jeg vil i den forbindelse påstå, at to grupper har et følelsesmæssigt bånd som ligger til grund for den stigmatiserende relation. Dette skyldes, at gruppens identitet skabes i konstruktionen af den Anden, idet både fordele og ulemper tydeliggøres i fremhævelsen af den anden gruppes tilsvarende. Den herskende gruppe søger ifølge teorierne at bibeholde værdier samt at holde afstand til truslen, hvorfor identiteten for gruppen tydeliggøres og individet synes yderligere indlemmet i denne. Gruppens identitet bliver individets og en forestående trussel føles endnu mere skæbnesvangere, idet både gruppen og individet er under risiko for at forsvinde, hvis den gældende orden destrueres (jf. Douglas 3.1.2). Den stigmatiserede gruppe er derfor også påvirket af dette bånd, eftersom de enkelte individer i gruppen også stigmatiseres. Det følelsesmæssige består her i, at stigma nedvurderer både identitet og norm i gruppen og dermed også individerne, hvorfor det i tilfælde af etniske og kulturelle stigmatiseringer er svært – til tider umuligt – at fjerne de stigmatiserede relationer, som må være opstået. Dette kan efter min mening skyldes, at det kulturelle og/etniske tilhørsforhold ikke er noget man kan/vil skille sig af med grundet betydningen for identiteten; også selvom stigma er møntet på denne afvigelse.

I den stigmatiserende relation ligger det følelsesmæssige bånd derfor til grund for den interdependens, som opstår blandt den magthavende danske gruppe, grundet frygten for at miste

eksistensgrundlaget for gruppe og individ. Endvidere er båndet udslagsgivende for den stigmatisering, der sker af gruppe og individ hos grønlænderne, eftersom den stigmatiserende relation rammer alle i gruppen grundet fællestræk så som kultur og etnicitet og derved også indkapsler de følelser som er tilknyttet dette.

Tid og rum

Jeg har gennem min analyse af de tre teorier fundet, at de synes at foregå i tre forskellige typer af samfund – det primitive samfund, det industrielle i 1960'erne og det senmoderne ved århundredeskiftet (jf. afsnit 3.1). Jeg ser derfor en tendens til, at stigmatiserende relationer og konstruktioner mellem os og dem synes at opstå og fungere på tværs af tid og rum. Der er med andre ord ingen grænser eller undtagelser for, hvornår og hvorledes mennesket konstruerer sådanne opdelinger mellem grupper. Dette kan bl.a. klargøre, hvorfor opfattelsen af afvige følger med samfundsudviklingen, samt give en forklaring på, hvorfor stigma kan være så svært at slippe af med igen. Den stigmatiserende relation giver kontekst uden grænser, og derved skabes muligheden for at danne generelle teorier om stigma i relationer, hvilket jeg finder tydeliggjort ved bl.a. Elias. Han danner figurationen ud fra observationerne i Winston Parva, hvorigennem han skaber en generel teori om magtbaserede forhold mellem to grupper. Dette konstruerede en idealtypisk eller teoretisk model, som fremover kan bruges som målestok for andre undersøgelser grundet den tids- og rumløse kontekst, hvilket jeg også finder i den stigmatiserende relation. Endvidere synes Joffe også at give hendes teori en form for generaliserende udgangspunkt, idet hun fremhæver eksempler fra verdenshistorien, bibelen etc., som alle understøtter hendes teoretiske pointe. Douglas er den eneste, der ikke finder at hendes analyse af primitive stammer og rent vs. urent kan opleves i andre typer samfund, men som Solheim understreger i forordet, så er det denne sondring, som ofte er udgangspunkt for stigmatiseringer og nedgørelse af andre grupper, hvorfor distinktionen også overskrider grænsen for tid og rum (jf. afsnit 3.1.2). Forfatterne til de anvendte teorier fremhæver derfor selv pointen om at stigmatiserede relationer ikke er bundet af tid og sted, men at de forekommer og afspejles i tilnærmelsesvis alle samfundstyper og historiske samt nutidige perioder. Mine informanter synes ubevidst at understreger dette, eftersom de med deres fortællinger om møder med stigma spreder konteksten for specialets problemstilling ud over knap 50 år, og inddrager mange forskellige situationer, hvori fællesnævneren er den stigmatiserende relation, som holdes i live gennem italesættelse og uvidenhed. Tid og rum kan derfor have en betydning i de enkelte situationer, men i forhold til generelle stigmatiserende relationer, så opstår og findes disse på tværs af den tidsmæssige og rumlige kontekst grundet deres latente og tilnærmelsesvis unedbrydelige karakter.

Jeg finder derfor, at stigmatiserede relationer opstår på baggrund af en gruppes definition af den Anden som afvigende og som en trussel mod det etablerede. Dertil kommer en opfattelse af, at den Anden er underlegen, uren, amoralsk, kriminel, ikke så intelligent etc. hvilket alle er karakteristika, der fremstår som stigma, og som overleveres og nedarves i den etablerede gruppe. Derved bibeholder den herskende gruppe sin magt, eftersom det for de stigmatiserede kan være tilnærmelsesvist umuligt at fravriste sig et så indgroet stigma og særligt, hvis det er tilknyttet kulturelle eller etniske elementer. I forholdet mellem grønlændere og danskere vil jeg ræsonnere, at der eksisterer en sådan stigmatiserende relation, eftersom den negative diskurs om grønlænderen synes at være grundlaget for, hvordan man som dansker opfatter det grønlandske folk. Relationen mellem os og dem er efter min mening gået fra at omhandle forskelle, og til at omhandle, hvorledes man som grønlænder afviger fra den gængse – og gældende – danske samfundsnorm. Den stigmatiserende relation bliver et asymmetrisk magtforhold, der funderes i opfattelsen af den Anden som afviger grundet et følelsesmæssigt bånd. Ydermere eksisterer disse på tværs af tid og rum, hvilket gør den stigmatiserende relation levende og modstandsdygtig grundet evnen til gennem italesættelse og overlevering at blive indlejret i den samfundsmæssige konstruktion af afvigere. Dog findes der en stor del af de herboende grønlændere, som ikke er udsatte, men som i det daglige synes at være underlagt denne negative konstruktion, og hvorledes de oplever og håndterer eventuelle møder med denne stigmatiserede diskurs om deres egen kultur vil blive analyseret i det efterfølgende afsnit.

5.2 Hvor og hvordan opleves stigma?

I dette afsnit vil de oplevelser, som de interviewede grønlændere har haft med stigma, blive analyseret, hvorfor der her fokuseres på det første spørgsmål om oplevelser i problemstillingens anden del. Først belyses derfor de mere almene erfaringer med stigma i hverdagen, hvorefter konkrete oplevelser og møder med stigma vil blive analyseret. Dette skal give en forståelse af, hvordan man som herboende grønlænder møder den stigmatiserende relation mellem danskere og grønlændere, som blev belyst i det ovenstående afsnit. Dette vil endvidere lede over i analysen af sidste spørgsmål af problemstillingens anden del, hvilket omhandler håndteringen af sådanne møder med stigma.

5.2.1 De almene møder med stigma

I dette afsnit vil der som beskrevet blive fokuseret på de oplevelser de interviewede har med relationer, som er påvirkede af stigma, hvilket her er på det mere almindelige og generelle

hverdagsniveau. Dette skyldes, at jeg i interviewene blev gjort opmærksom på to elementer – *viden* og *medier*, som begge synes at have stor indflydelse på både konstruktion, opretholdelse og udbredelse af den stigmatiserende relation, og som derfor kan opleves som havende indflydelse på det at være velfungerende grønlandere i Danmark.

Mediernes ensidede fremstilling

Ifølge mine interviewpersoner har de danske medier stor indflydelse på, hvorledes man i Danmark opfatter grønlandere. Den generelle holdning blandt de interviewede er, at de danske medier ynder at fortælle nyheder om de mere mørke sider af Grønland. Dette eksemplificeres bl.a. af Juliane, som fremhæver, at der under valget i foråret 09 var mere fokus fra de danske medier på korruptionen blandt politikerne, end på den fremtid som Grønland står over for (Juliane:38). Mest af alt så fremhæves det dog af de interviewede, at de danske medier reproducerer den negative opfattelse af grønlandere, og Nikoline beskriver, hvordan det altid er ekstremer, som fremhæves, så som *"sociale tabere med hang til alkohol eller så er der også grund til mistanke om seksuelt misbrug"* (Nikoline:23). Samme negative fokus hos de danske medier fremhæver Anna og henviser til DR dokumentaren *Flugten fra Grønland*, der blev sendt på DR1 31. oktober 2007 kl. 20:00⁸, og hun beskriver, hvordan hun savnede et modspil til denne deprimerende fremstilling af hendes land og kultur. I den forbindelse fremhævede Anna, hvordan hun har set bagside af medaljen via hendes arbejde i det grønlandske politi, og benægter ikke at der findes sociale problemer i landet, men ville ønske at fokus en gang i mellem var på det mere positive (Anna:32). Emanuel giver det eksempel, at man i et indslag fra den lokale tv-station, der omhandler den grønlandske nationaldag den 21. juni, tog en uventet og for ham noget nær ydmygende vinkel på arrangementet. Han beskriver dette således:

"Der havde vi [den grønlandske forening og det grønlandske hus] siden foråret planlagt at lave et kæmpe arrangement i Aalborg vendt ud mod ålborgenserne og nordjyderne. Derfor valgte vi at gøre det i Lindholm strandpark i stedet for det grønlandske hus, hvor vi lavede en masse ting for børn og voksne. Der blev bragt et indslag om aftenen i TVNord – og det er også ok, men deres indledning, den kunne jeg ikke lide. De startede med at vise nogle panoramabilleder af et tomt torv nede ved Kennedy Plads, og nogle andre steder, hvor der plejer at holde nogle fordrukne grønlandere til – og det var helt tomt. Ordlyden var; "hvor er grønlanderne henne – ikke her eller her, men her på Lindholm". Det var en negativ start, synes jeg, og det kunne jeg ikke lide. Rigtig nedladende og noget som er med til at fastholde den der forventning" (Emanuel:55).

⁸ Se beskrivelse af programmet på;

http://www.dr.dk/Dokumentar/gammel_struktur/tv/DR1/2007/1015110824.htm

I stedet for at fremhæve nationaldagen bliver fokus vendt til, at den synlige og udsatte grøn-lænder ikke er til stede på de faste pladser i byen, men er samlet om denne nationale event i Lindholm. Som Emanuel selv siger, så fastholdes forventningen om, at grønlanderen er for-drukken. Et sidste eksempel på mediernes generelle fremstilling af stigma omkring grønlande-re kommer fra Johanne, som fortæller om hendes kontrovers med en journalist fra en nordjysk avis i forhold til brugen af ordet *drikkelag* (Juliane:15). Hun fremhæver, at der i forbindelse med episoder, hvor der er opstået slagsmål el. lign. bliver den givende komsammen, når det omhandler grønlandere, altid beskrevet et drikkelag. Hvis det i stedet omhandler danskere, så bliver selve anledningen efter hendes mening ikke beskrevet. Medierne har ifølge hende alle-re rede kulturelt bestemt situationen uden at skrive, hvorvidt det omhandler grønlandere, efter-som begrebet drikkelag efter hendes mening er møntet på en gruppe misbrugende grønlande-re. Medierne har ifølge Johanne stor påvirkning på, hvordan stigma videreformidles og kon-strueres ud fra den måde, hvorpå journalister og andre indenfor nyhedsverdenen beskriver de givende episoder.

Jeg oplever, at de interviewede har gjort sig visse erfaringer med henblik på mediernes ind-flydelse på (re)konstruktionen af den stigmatiserende relation, idet de som fremhævet oplever at det negative stigma omkring den grønlandske person ofte komme til at danne rammen for nyhedsindslag eller artikler. Dette kan forstås med henvisning til Joffes teori om, at medierne skaber udgangspunktet for sociale repræsentationer, idet medierne gentagende gange frem-hæver de negative sider af det grønlandske samfund, kulturen og menneskene (jf. afsnit 3.1.3). Herved sker der en genfortælling af den grønlandske person som udsat, hvilket er den oplevelse de interviewede italesætter. Ydermere kan det fremhæves, at eftersom vi i dette postmoderne informationssamfund ifølge Joffe får en stor del af vores viden om verden fra udefrakommende kilder dannes sociale kategorier med baggrund i denne godtagne viden. Der-for opleves det af de interviewede som endnu mere unuanceret, når der ikke fokuseres på de grønlandere, som rent faktisk klarer sig godt.

Danskernes viden om Grønland

En ting er, hvad medierne fremhæver, og hvordan dette opleves som havende en effekt på den stigmatiserende relation mellem danskere og grønlandere. Noget andet er ifølge inter-viewpersonerne den viden de oplever at danskere har, og som de er blevet opmærksomme på i mødet med det danske, hvilket er en viden som synes at bygge på uvidenhed og stereotypifi-ceringer.

Grundlæggende er opfattelsen blandt de interviewede, at man i det danske samfund har en relativt begrænset viden om det grønlandske. Endvidere fremhæves det, at den viden, der italesættes, ofte er ladet af diskurserne omkring grønlænderen, hvilket både er den negative og den romantiske. Vita fremhæver, at der synes at være en form for register af fordomme hos danskere, eftersom det, hun oftest møder, er generelle stigmatiserende forståelser (Vita:48). Alligevel fremhæver Vita og Ria, at en del af de danskere, som de har mødt, har været interesseret i at lære noget og få mere viden om landet. Dog er det kun hos de danskere som i bund og grund synes at være interesseret, at de finder disse forespørgsler oprigtige, ellers opfattes det blot som høflighed (Vita:44, Ria:3). Anna er af den holdning, at enten ved danskerne ingenting, eller også tror de, at de ved en hel masse (Anna:29). Med dette mener hun, at en del danskere efter hendes erfaringer har været en tur i Grønland, og derefter hævder at vide en masse om kultur, værdier etc. uden rigtigt at have oplevet landet. Denne tendens fremhæves på en måde også af Vita, idet hun beskriver, hvordan hun oplever, at danskere har en forestilling om, at alt er markant anderledes i Grønland end i Danmark (Vita:44). Emanuel giver også et godt indblik i, hvorfor både interessen for at vide mere, samt det at tage til Grønland synes at gøre nogle til eksperter, idet han fremhæver den danske folkeskoles medvirken til denne viden. Han beskriver det således:

"Den [danskernes viden] er meget præget af, hvad danskerne får i skolen, og hvad danske skolelærere har udbredt i form af deres job. Der står i den danske skolelov, at man skal behandle Grønland på 4 eller 5 klassetrin, og der er noget litteratur som man skal igennem. [...] Og det har i mange år være noget om det der romantiske Grønland, som står i de danske læsebøger. Det romantiske ikke-eksisterende Grønland, med kajakker, snehytter, sælfangst er noget, der kun findes i bøgerne - desværre. Og den fasthold desværre en forventning om, hvordan grønland og grønlændere er - vi æder rå kød og slår dødrukne rundt" (Emanuel:52).

Emanuel understreger, hvordan det romantiske billede af det grønlandske kan skabe en interesse for landet og kulturen på grund af den totale anderledeshed i forhold til det danske samfund. Dette er, som Emanuel nævner, den oplevelse han får i sit virke som folkeskolelærer, og fortæller endvidere, hvordan hans kolleger ofte spørger, om han vil komme og supplere dette billede med hans egne ord og billeder. Som fremhævet i problemfeltet (afsnit 1.1) er det min opfattelse, hvilket understøttes af interviewene, at det romantiske billede, som opstår i folkeskolen, enten bliver suppleret med et billede af den udsatte, hvorved det romantiske træder i baggrunden, eller som her fremhævet bliver understøttet af en rejse til turistens opfattelse af Grønland, som blot understreger det romantiske og mytiske ved landet og kulturen.

Grundlæggende er holdningen blandt de interviewede, at den viden danskere synes at have er en basal viden, der fungerer på et overfladisk plan, og som bygger på elementære fakta. Det viser ifølge Emanuel enten et ikke-eksisterende billede af den ægte vilde eller rummer fordomme om den grønlandske kultur og folket, hvilket fremhæves af Johanne (Johanne:11f). Hun fremhæver endvidere essensen af denne viden, idet hun siger, at den forståelse, som eksisterer i Danmark, bygger på gennemførte konstruktioner af den grønlandske person, hvilket kan understøttes af de i opgaven anvendte teorier om konstruktionen mellem os og dem samt den stigmatiserende relation. Samtidig fremhæver Johanne, at grønlændere af natur ikke kommer ud og fortæller en masse om sig selv – der er ingen small talk, hvilket kan have betydning for, at den viden, der udbredes, kommer fra en såkaldt 3.person, som forsøger at give indblik i den grønlandske sfære.

Man kan antage, at danskernes viden om Grønland grundlæggende stammer fra en romantiserende undervisning i folkeskolen eller fra mediernes føromtalt portrættering, hvilken ofte opleves at handle om de udsatte eller de sociale problemer, som eksisterer i Grønland. Igen finder jeg, at Joffes teori kan være med til at understrege, hvordan sociale repræsentationer synes at påvirke relationen mellem gruppen af danskere og grønlændere i forhold til de interviewedes oplevelser af danskernes viden og mediernes indvirkning på relationen. Endvidere kan jeg se en tendens til at distinktionen mellem os og dem bliver tydeliggjort, idet den manglende viden og mediernes påvirkning af denne synes at skabe mindre forståelse af det grønlandske folk og kulturen. Dette kunne skyldes, at de sociale repræsentationer, som enten fremstilles i medierne eller i folkeskolen, er med til at grave kløften mellem vores to samfund og kulturer dybere, idet fokus ikke bliver på forskelle men på afvigelse fra normen. Derfor opleves den eksisterende *folkeskoleviden* som uvirkelig, mens medierne og deres indvirkning på danskernes viden opleves som stigmatiserende og ikke som reelt oplysende. Endvidere kan der ses referencer til den i problemfeltet anvendte teori fra Allport, der omhandler, hvordan uvidenhed og manglende indlevelse er med til at skabe fordomme overfor den, som afviger fra normen (jf. afsnit 1.1). Det er samme proces, som her fremhæves af informanterne, hvilket får mig til at tænke på betegnelsen *viden er magt* af Michel Foucault. Dette er omdrejningspunktet i forbindelse med Foucaults diskursanalyse, hvorved han fremhæver, at de, som har magten, også har definitionsretten; og de som har definitionsretten har magten (Heede 2002:86ff). Jeg vil argumentere for, at dette bør reformuleres til *uvidenhed er magt*, med hvilket jeg mener, at den manglende viden om Grønland synes at medføre en uovervejende accept af stigma i relationer mellem danskere og grønlændere. Herigennem bliver den i samfundet generelle sociale repræsentation af den grønlandske person med baggrund i det negative og romantiske stigma ved med at eksistere grundet den uvidendes magt til at definere.

5.2.2 De konkrete møder med stigma

I dette afsnit vil jeg fokusere på analysen af de mere konkrete ansigt til ansigt møder med eksisterende stigma omkring Grønland og grønlandere. Grundlæggende for denne del af analysen er, at den bygger på informanternes oplevelser af møder, hvor de enten under eller efter episoden synes at have mødt stigmatiseringer omkring dem, deres kultur etc. Fokus er på det de interviewede identificerer som deres hverdag, hvorfor afsnittets fire underafsnit lægger sig op af individuelle hverdagsområder, og foreskriver de tendenser jeg identificerer i det sagte som stigma eller afarter af dette. Dette kan eksempelvis være dårlige erfaringer med det danske, og idet interviewpersonerne har fremhævet dette i forbindelse med emnet stigmatiseringer, ser jeg det som en relevant variation af dette begreb. Undervejs vil disse møder blive analyseret og relateret til den i opgaven anvendte teori, for derved at nuancere det sagte.

Kan du tale dansk?

Et af de måske mest åbenlyse områder, der relaterer sig til opfattelsen af stigma, og som de interviewede fremhæver, er, hvorvidt de oplever i at blive mødt med fordomme om håndteringen af det danske sprog. Både Ria og Emanuel fortæller om oplevelser, hvor de er blevet mødt med en forventning om, at de pga. deres fremmedhed ikke taler dansk, og hvor denne opfattelse synes at være styrende for interaktionen. Emanuel fremhæver, at han ofte oplever dette i forretninger, hvor det ikke forventes at han kan tale dansk, fordi han med egne ord ikke ligner en ren dansker. Forventningen til ham og reaktionen på dette beskriver han således:

"[...]Når jeg træder ind og åbner munden på det fineste skolelærerdansk, så forstår de det ikke, fordi de forventer, at jeg ikke kan tale dansk. Jeg må derfor ofte gentage mig selv flere gange for komme igennem, fordi deres forventninger blokerer, og derfor tror de ikke, at jeg kan tale dansk" (Emanuel:53).

Emanuel oplever, at interaktionen blokeres og stoppes, eftersom han ikke lever op til den forventede norm om ikke at kunne tale dansk. Dette ser jeg som en uhyrer vigtig erfaring og vil fremhæve og uddybe dette i et senere afsnit om, hvordan de interviewede afviger fra den forventede stereotyp (jf. afsnit 5.2.3). Det, at han i mødet modbeviser den stigmapåvirkede forståelse, synes at muntre ham lidt, idet der måske nedbrydes en lille smule af den eksisterende fordom. Dog hævder han i forlængelse af dette citat, at han ikke længere gider at lade sig påvirke af denne blokering af interaktionen. Dette kan skyldes hans knap 40 år i Danmark, samt en form for accept af nogle menneskers uvidenhed og negative forventninger til ham som person. Ria fortæller om en lignende oplevelse, som omhandler den måde hun blev mødt af sin mands familie. De ville efter bedste overbevisning gerne være åbne og velkomne, men Ria

synes at blive opfattet som fremmed, hvilket medførte, at de ikke turde sige noget til hende selvom hun forstår og taler dansk. I stedet for en direkte henvendelse spørger svigerforældrene hendes mand, mens hun stadig var i rummet, om "hun godt kan forstår dansk?" (Ria:7). Ria opfattede dette som både irriterende og ærgerligt, fordi en direkte tilgang efter hendes mening kunne have gjort det lettere at komme ind og være en del af familien, i stedet for at bruge lang tid på at føle sig udenfor. Svigerfamilien valgte en tilgang, som måske byggede på omsorg for Ria, idet de ikke ville ydmyge hende i en direkte konfrontation, hvis hun ikke mestrerede det danske sprog. I stedet fik dette møde det resultat, at Ria oplevede sig selv som tilsidesat og udenfor, eftersom relationen efter hendes mening var styret af den forforståelse, at hun ikke taler dansk, idet hun kommer fra en fremmed kultur.

Emanuel og Rias oplevelser giver to forskellige indblik i, hvordan forventningen til, at man som grønlander ikke taler dansk, kommer til syne. I forhold til Emanuels erfaring med butikspersonalet bygger denne forforståelse måske på gentagende møder med grønlandere, som ikke taler dansk, mens det i Rias tilfælde synes at bygge på uvidenhed eller manglende indblik. Begge oplevelser synes at understrege, hvordan kategorisering og uvidenhed er med til at underbygge det stigma, som de interviewede oplever i deres hverdag. Ydermere ses referencer til Goffmans stigma i ansigt til ansigt møder, idet interaktionen her bygger på bestemte forventninger til den grønlandske person grundet stigma om denne type menneske. Hermed understreger teorien det oplevede, eftersom det forventes, at den grønlandske person ikke taler dansk. Derfor opleves det som en blokering af interaktionen, når forventningen afvises, idet Emanuel og Ria anvender det danske sprog uden komplikationer. Man kan med baggrund i dette se en forståelse af, at den forventede adfærd afvises af grønlanderen og i stedet interageres der på samme niveau, men dette kan på grund af kategoriseringens latente virke ikke fattes af omverden. Derfor blokeres interaktionen og stigma vedbliver med at have definitionsmagten, hvilket jeg som sagt vil uddybe senere.

Møde med systemet i Danmark

Både Ria, Johanne og Emanuel kan hver især fortælle om møder med en form for institution i det danske samfund, hvor den diskursive og stigmatiserende opfattelse synes at blive reproduceret. Dette er oplevelser med institutioner, som både omhandler arbejde og integration i det danske samfund, og som for alle tre synes at have en vis påvirkning på deres oplevelse af at være grønlander og komme til eller være bosat i Danmark. Både Rias og Emanuels oplevelser er forbundet med det at møde Danmark for første gang, og med den måde man indenfor det danske system synes at have forventninger til grønlandernes kunnen. Ria kom til Danmark i 1991, da hun tog på højskole, hvorefter hun kom i kontakt med integrationssystemet grundet et ønske om at lære dansk for at forbedre sine jobmuligheder som kontorassistent. I kraft af at

jobmulighederne for kontorassistenter var små, og hun ønskede at lære dansk, blev hun sat i aktivering for at få socialhjælp under uddannelsen. På trods af at hun havde uddannelse og mål med at komme hertil, blev hun aktiveret som rengøringshjælp og måtte springe til og fra danskundervisningen, idet aktiveringen kom i forkøbet (Ria:3). Hun oplevede en frustration i forhold til ikke at blive accepteret og hjulpet på vej med de mål hun havde, hvilket i interviewet kom til udtryk som en oplevet opdeling mellem det at være dansk og grønlandsk. Jeg ser en tendens til, at Ria i denne periode oplevede ikke at føle sig god nok til det danske samfund, og eftersom de færdigheder hun havde med sig heller ikke synes at kunne overføres, blev mødet med det danske system en skuffelse. Hendes forventning om at få hjælp til at videreudvikle sig og bruge den kunnen som hun medbragte fra Grønland blev efter hendes mening undergravet, og hun synes at opleve en behandling, som underkendte hendes færdigheder.

Emanuel fortæller om en lignende oplevelse, idet han som ung i 1967 blev sendt til Danmark på et såkaldt kulturophold. I forbindelse med indføringen af *den blå betænkning* i skoleloven skulle man i den danske folkeskole søge at uddanne *det lykkelige barn*⁹, hvilket også blev pålagt det grønlandske skolevæsen. Dette betød, at man som grønlandsk folkeskoleelev blev sendt til Danmark, og som Emanuel selv beskriver, skulle de "primitive" grønlandske børn på dannelsesrejse i Danmark for at lære om den danske kulturskat. Han skildrer denne oplevelse således:

"Vi startede om sommeren med at køre rundt i hele Danmark i bus, hvilket har gjort at jeg ikke kan fordrage slotte og museer i dag, fordi jeg ved, at jeg har været i dem alle sammen engang. [...] Vi skulle se det kongelige teater og cirkus Benneweis, som ind i mellem hænger mig ud af halsen. Men vi skulle jo have kultur. [...] Jeg ved ikke om du kender den der "de små synger"? Den kan jeg udenad, fordi det blev terpet i os. Vi lærte de fire kornsorter og træarter i Danmark, men ikke en disse om vores egen kultur, fordi det stod der ikke noget om i den danske skolelov" (Emanuel:50f).

Det daværende skolesystem dikterede en fordanskning af de grønlandske børn, men som Emanuel fremhæver, er det ikke sådan længere, hvilket bl.a. efter hans mening skyldes hjemmestyrets opståen. Dog kan man tænke, at denne forståelse af den kulturelt uciviliserede grønlænder sidder fast i hovedet på folk fra samme generation, som har overværet dette.

⁹ Se eventuelt <http://www.folkeskolen.dk/ObjectShow.aspx?ObjectId=44451> for yderligere information om den blå betænkning.

Johannes fortælling er den sidste som jeg ønsker at fremhæve i forbindelse med stigmatiserende møder med diverse danske institutioner. Hendes oplevelser omhandler, hvordan hun i forbindelse med arbejdsrelaterede besøg på sygehuset bl.a. oplever at sygehuspersonalet ændrer karakter overfor hende, når de ser hende, frem for når de taler i telefon med hende (Johanne:15). Dette skyldes efter eget udsagn, at hendes navn ikke kan forbindes med noget grønlandsk, men hendes udseende og ærinde på sygehuset kan. Hun besøger udsatte grønlandere, ser grønlandsk ud – efter danske kriterier, og som hun siger; *"nu klæder jeg mig jo også som en af dem [hendes brugere] for ikke at falde så meget ud i forhold til dem – jeg kan jo ikke komme i stilethæle som jeg gør i weekenderne"* (Johanne:14). Den umiddelbare kategorisering synes derfor at være den negative stereotypi om den fordrukne grønlander, og som hun fremhæver så bliver *"tonen helt anderledes, og de kigger intenst på mig og prøver at forklare tingene. Men når jeg åbner munden, så finder de ud af, at hende der, hun kan sku forstå tingene"* (Johanne:14).

Johanne finder det dog anstrengende konstant at skulle være i forsvarsposition, og derved tvunget til at tage afstand til den gruppe grønlandere hun arbejder med. Endvidere synes hun ikke at blive accepteret som "normal", eftersom den umiddelbare reference hos de fagpersoner hun møder i arbejdet er de udsatte. Stigma bestemmer derved, hvorledes Johanne som grønlander skal opfattes, og uanset hendes afstandstagen til diskursen som udsat, da vil hun som Goffman også beskrive aldrig blive opfattet som helt normal grundet stigmatiseringens magt (jf. afsnit 3.2.2). Man kan endvidere se en tendens til, at personalet på sygehusene anvender den lettest tilgængelige kategori for at typificere Johanne, hvorfor den oplevede kategorisering har ligheder med det som Ria oplevede. Emanuel mødte samme slags kategori, som dog var tidsbestemt hans ungdom, men som fastholdte billedet af den uciviliserede grønlander. Anvendelsen af de etablerede kategorier kan man teoretisk set ikke klandre systemets repræsentanter for, eftersom dette er således vi mennesker både i systemet og udenfor fatter vores omverden, hvilket både Goffman og Joffe fremhæver (jf. afsnit 3.1.3 og 3.2). Dette resulterer alligevel i, at de stigmapåvirkede forventninger til mødet og de i samfundet gældende sociale repræsentationer ifølge de interviewede får indvirkning på relationen. Det opleves derfor, at så længe den negative forståelse og forventning til det grønlandske folk er gældende, vil denne danne grundlag for interaktionen, selvom det af den grønlandske person kan opleves som nedværdigende og endda stigmatiserende.

På uddannelserne

Nikoline, Anna og Juliane, der alle studerer i Danmark, kan fortælle om episoder, hvor de af studiekammerater er blevet mødt med en stigmatiserende forforståelse af deres kultur. Fælles for de tre kvinders fortællinger er, at diskurserne om det grønlandske folk synes at være

sammenblandet, så både den ægte vilde og den fordrukne grønlander fremstår som omdrejningspunkt for de mødte forforståelser. Nikoline fortæller eksempelvis om en episode, der udspillede sig efter en forelæsning, hvor en pige fra et andet semester kommer op til hende og sagde: *"Vi kunne høre at du ikke er fra Danmark, så vi gættede os frem til hvor du komme fra. Jeg gættede på, at du kommer fra Grønland, men de andre sagde, at det var umuligt". Jeg [Nikoline] sagde "jamen du gættede rigtigt", men jeg tænkte bare "umuligt" (Nikoline:22).* En mulig tolkning af denne kommentar kunne være en opfattelse af, at det ikke var mulig med grønlandere på universitetet. Derved kan man se en sammenhæng til fordommen om den fordrukne grønlander, eftersom den underliggende forståelse ifølge Bjørst også går på dumhed og dovenskab (jf. afsnit 1.3). Således synes det at blive opfattet af Nikoline, der oplevede at blive gjort opmærksom på, at der er en afstand mellem danskere og grønlandere, som ikke så let lader sig udviske. Det kunne dog også forekomme, at de medstuderende søger at udvise en form for glædelig overraskelse over at se en grønlander på universitetet – en form for positiv tilkendegivelse af Nikoline som mælkebøttebarn, hvilket alligevel kommer til at stigmatisere hende og andre grønlandere. Med dette mener jeg, at med fremhævelsen af hende som afviger fra deres og derved den stigmatiserende opfattelse, bliver den grønlandske befolkning alligevel fastholdt i rollen som udsat, ved indirekte at italesætte tanken; *hvem skulle dog have troet, at en som dig kunne være her?*

Anna har oplevet at blive mødt af en gruppe drenge, da hun læste jura i Århus, som indirekte mobbede hende ved at stille spørgsmålstejn ved, hvorvidt hun kunne klare sig i det danske uden sin sælspek og sine bajere (Anna:31). Her trækkes både på diskursen om den ægte vilde og på den fordrukne, hvilket får hende til både at fremstå som udsat og tilbagestående udviklingsmæssigt. Anna beskriver, hvordan hun både blev fornærmet og ked af det, men som hun siger i forlængelse af dette, så var hun yngre, mere sårbar og i konflikt med, hvem hun selv var. Dette har hun nu fået styr på, og lader sig efter eget udsagn ikke længere påvirke af sådanne stikpiller. Modsat oplevelserne i Århus har hun i Aalborg mødt den opfattelse fra hendes medstuderende, at hun burde være mere dansk end grønlandsk. Dette skyldes måske en opfattelse af, at eftersom hun taler dansk, går på universitetet i Danmark, og måske ikke lever helt op til de forventninger man som dansker har til det grønlandske udseende, fremstår hun mere som dansk i danske øjne. Dette fremhæver Anna som en tendens hun synes er meget udbredt i Danmark, at når en grønlander klarer sig godt i det danske samfund og ud fra danske kriterier, bliver personen fremhævet som mere dansk end grønlandsk¹⁰. Hun eksemplificerer dette således:

¹⁰ Emanuel giver et lignende billede på dette, hvilket beskrives i et nedenstående afsnit grundet yderligere sammenkobling (jf. afsnit 5.2.3).

"Man hører ikke rigtig om nogle af de grønlandere som det er gået godt for. Der er Julie Bertelsen, men hende har man forsøgt at gøre så dansk som muligt. Og det kan godt irritere mig lidt, fordi hun er fandeme grønlander og det er da vores Julie fra Grønland [...] Og så var der min gamle nabo og gymnasiekammerat, som har besteget Mount Everest og K2. Da han var i TV-avisen, så blev han fremstillet som dansker, men han er altså grønlander" (Anna:31).

Juliane bliver også mødt med de to diskursive elementer på sin uddannelse, idet hun både har oplevet at blive konfronteret med hval- og sælfangst – eller mord som beskyldningerne lød på, og med anerkendelsen fra de andre elever af, at hun efter deres mening er den eneste grønlander de kender, som ikke drikker. Og som hun siger, så har hun et lidt ambivalent forhold til sådanne udmeldinger, fordi *"det jo lidt skidt, at det er det eneste syn, de har på grønlandere – at de tror det kun er druk og problemer. Men samtidig så er det også dejligt, fordi jeg føler, at jeg har en indflydelse på at ændre deres syn på, hvordan grønlandere i virkeligheden er"* (Juliane:37). Tendensen er her, at mødet med stigma for Juliane er påvirket af de to diskurser, og synes for hende at være præget af ambivalens i forhold til både at skulle tage afstand fra noget men også at ville forsvare sin kulturelle arv. For som hun fremhæver, så findes der nogle rådne æbler i kurven, men der er også andre, som ikke er så rådne endda. Dette ønske om at ville nuancere den gældende opfattelse vil blive underbygget i et senere afsnit om håndtering af mødet med stigma.

Opdelingen mellem os og dem synes som fremhævet at ligge latent i det eksisterende forhold mellem det danske og det grønlandske, og kommer til udtryk gennem det, der fremhæves eksempelvis i medierne eller på skolebænken. I det italesatte ser jeg en tendens til, at der stadig eksisterer en opfattelse af, at det danske er det gode og det grønlandske det dårlige, hvilket understreger det asymmetriske magtforhold i den stigmatiserende relation. Det opleves af de interviewede, at selvom de uddanner sig og søger at efterleve de danske krav mødes de alligevel med opfattelsen af, at de som grønlander ikke er egnede. Ifølge eksemplerne omhandler denne uegnethed både intellekt og udvikling, idet der anvendes en blanding af diskurserne til at understrege, hvorfor de grønlandske studerende måske er *"havnet det forkerte sted"*. Det fremgår, at der også i uddannelsesmæssigt regi sker en tilknytning til positionen som den Anden, idet rollen som outsider italesættes og møntes på det grønlandske ved personen. Det grønlandske bliver igen det afvigende fra normen og det, som indkapsler stigma.

På arbejde

Arbejdspladsen er for en del af interviewpersonerne det sted, hvor de synes at opleve en del møder med stigma. Emanuel fortæller eksempelvis om en oplevelse han havde på et af de før-

ste steder, hvor han var lærer tilbage i 1976. Her erfarede han, at en kollega ville give nogle grønlandske elever dumpekarakterer i matematik pga. deres manglende sproglige evner i forhold til det danske sprog. Dette var på trods af, at det står i loven, at sprog ikke skal være en hindring for matematisk evne. I forbindelse med denne oplevelse siger han; *"jeg fik hende til at forstå, at hun var helt gal på den. Men det fik mig til at tænke på, hvor mange gange det ellers var foregået i grønlands historie – det er nok sket mange gange og det sker nok endnu"* (Emanuel:57). Emanuel fortæller endvidere, hvordan han senere i sin tid som lærer er blevet mødt med opfattelsen af, hvorvidt han som grønlænder kunne undervise danske børn. Hans erfaring er dog i den forbindelse, at sådanne fordomme hurtigt forsvinder i takt med at børnenes tillid øges. Han fortæller, at der ikke går mere end et par timer før børnene ikke længere ser det fremmede ved ham, for nok ser han grønlandsk ud efter dansk standard, men taler som nævnt tidligere *"folkeskolelære-dansk"*, som han selv betegner det. Derefter går opbygning af forholdet til forældre og kolleger stille og roligt.

Johannes oplevelser er ofte forbundet med, at hendes arbejde omhandler socialt udsatte grønlændere, og man kan komme med den påstand, at det måske gør hende mere modtagelig for at møde stigma, når hun ofte befinder sig sammen med udsatte. Ikke desto mindre, så kan ikke alle hendes oplevelser forbindes med arbejdet (jf. Johanne bilag2). Hun har dog oplevet at skulle besøge en bruger, som bor i et socialt belastet område, og fordi personen ikke er på sin bopæl ringer hun på ved naboen og spørger, hvorvidt han har set brugeren.

"Han [opgangsbeboeren] siger "jamen der er fest derovre". Jeg [Johanne] siger "jamen jeg skal ikke til nogen fest". "Jamen du er da grønlænder" siger han så. "Ja.. Jeg [Johanne] er på arbejde". "ARBEJDE..." Bare ordet arbejde for dem og en grønlænder det hang slet ikke sammen. Den er der hele tiden" (Johanne:14).

Mødet med manden i opgangsfællesskabet tydeliggør en opfattelse af, at det at arbejde ikke er foreneligt med den almene danskers opfattelse af den grønlandske person, hvilket kan skyldes den stigmatiserende relations indvirkning. Nogenlunde samme fordom kan Johanne endvidere berette om i forbindelse med dengang hun arbejdede på en mobilfabrik i det nordjyske, hvor hun under ansættelsessamtalen blev mødt med kommentaren *"nu må vi jo se hvordan det går, nu hvor du er grønlænder"* (Johanne:10). Samme sted blev hun senere konfronteret med stikpiller om, hvorvidt hun skulle være fuld til julefrokosten, men efter fem år oplevede hun en ændring i hendes kollegers forhold til hende og hendes kultur, og spørgsmålene ændrer sig til *"hvorfor skal du ikke drikke dig fuld, Hvorfor er du ikke sådan?"* (Johanne:11). Kommentarer om fuldskab i forbindelse med fester, julefrokoster etc. har Anna og Juliane også oplevet på henholdsvis arbejdsplads og studie, men begge synes at opleve dette mere som jokes end

som alvor. Alligevel fremhæver Anna, at det virker som om at hendes kolleger holder øje med, at hun ikke ligger fordrunken i et hjørne, mens Juliane afstår fra at drikke store mængder alkohol, hvorved de synes aktivt at forsøger at fjerne sig fra den stigmatiserede forståelse af den grønlandske person, som de oplever gør sig gældende.

Som tydeliggjort i det ovenstående finder jeg, at der opleves en del møder med stigma i arbejdslivet, og som Johanne fremhævede, kan det skyldes fordomme om, at arbejde og grøn-lænder ikke passer sammen. Igen dominerer stigma bestemte interaktioner grundet forventningerne til mødet, og hvad enten det handler om indsatsen på arbejdet i forhold til Emanuel eller blot det at arbejde kommer forforståelsen nogen gange i første række. Her kan Bjørsts teori om opfattelsen af den dovne og alkoholiserede grønlander understrege det oplevede i sådanne interaktioner, hvori den stigmatiserende relation opleves som forventning og fordom i mødet (jf. afsnit 1.3). Ligesom på uddannelserne, i samfundsmæssige institutioner og i andre møder da synes forforståelsen af den grønlandske person at dominere interaktionen, hvorved den stigmatiserende opfattelse af den fordrunkne og den ægte vilde synes at være evigt tilstedeværende. Den stigmatiserende relation, som indkapsler hele dette forhold og de dertilhørende forventninger, opleves derfor som udgangspunktet for de negative stereotyper man som grønlander bliver mødt med.

Opsummerende om hele dette afsnit bør der derfor fremhæves, at hverdagens møder med stigma synes at foregå i både generelle samfundsmæssige interaktioner og i mere Goffmanske ansigt til ansigt møder. Min opfattelse er ud fra det italesatte, at møder med stigma opstår uanmeldt i forskellige relationer, hvilket efter min mening får den betydning, at interviewpersonerne i deres hverdag må forvente at blive konfronteret med det negative stigma og til tider det mere mytologiske om den ægte vilde, hvor end de befinder sig. Med dette mener jeg, at stigma og de medfølgende kategoriseringer er alment anvendelige, hvorfor det af de interviewede opleves som de eneste gældende konstruktioner af dem som grønlandere. Endvidere tydeliggøres det, hvorledes de interviewede i diverse former for interaktioner oplever, hvorledes forventninger til en afvigende adfærd bliver italesat, og at interaktioner blokeres, hvis denne forventning ikke efterleves. Den stigmatiserende relation og den medfølgende forventning til interaktionen styrer mødet mellem dansker og grønlander, hvorved den grønlandske person gang på gang oplever at blive konfronteret med den stigmatiserende forståelse og forventning til både kultur og væremåde. Dog er de interviewedes force i disse møder, at de netop ikke lever op til denne stigmatiserende forventning. De er ikke udsatte eller ægte vilde, de er moderne, arbejdende og målsatte mennesker, og hvorledes omverden reagere på dette vil blive analyseret i det nedenstående.

5.2.3 At afvige fra den stigmatiserede forståelse

I de netop gennemgåede møder med den stigmatiserende forståelse af grønlændere blev et mere latent synspunkt i forhold til problemstillingen tydeliggjort, nemlig hvordan den interviewede gruppe egentlig adskiller sig fra de diskursive forståelser af det grønlandske folk. I den forbindelse uddyber de interviewede selv, hvordan der reageres, når den forventede adfærd ikke efterleves. Man kan med andre ord sige, at der i mødet mellem den danske og den grønlandske person synes at være et ulig forhold. Forventningen til interaktionen bygger på den stigmatiserende relation og opfattelsen af den ægte vilde, men i stedet for en socialt udsat grønlænder møder man en uddannet, arbejdende og dansktalende person. De eksempler, som de interviewede fremhæver i denne forbindelse, kan derfor samles under to temaer: *Når forventningen blokerer for interaktionen* og *Det ægte arktiske udseende*

Når forventningen blokerer for interaktionen

Johanne er den person som først omtaler dette, og hvordan det påvirker interaktioner. Hun fortæller, hvordan hun både i sit privatliv og arbejdsliv har fået reaktioner på, hvorfor hun ikke er ligesom de grønlændere, der sidder på torvet og drikker. Dette skyldes efter hendes mening, at hendes valg af tilværelse er markant anderledes end den forventede stigmatiserende forståelse af det grønlandske folk. Alligevel opleves hun som anderledes, for som hun har erfaret kan dem, der møder hende, ikke begribe, at hun træder udenfor den negative men forventede form. Dette har både været gældende på uddannelsen, i arbejdet og i mødet med andre fagpersoner. Hun giver følgende eksempel:

" [...] Jeg var langt inde i foredraget, og der var stadigvæk folk som spurgte, hvorfor jeg var sådan. Og det var jo ikke folk som var uvidende om – tvært i mod. [...] Jo mere "viden" de har jo mindre kan de forstå, hvorfor man er sådan. Det de ser – forvaltningen – er jo de her grønlændere, som ikke forandrer sig ret meget. Og så kommer man som velfungerende grønlænder og skal holde foredrag om de her ikke-velfungerende grønlændere. Og så tager det længe tid for dem at finde ud af, hvad det er der gør, at jeg ikke er sådan" (Johanne:16).

Johannes oplevelser giver et indblik i, hvorledes det negative synes at blive forventet fra mange sider, og derfor indgår i forskellige relationer. Det, at hun ikke matcher disse forventninger, giver relationsproblemer, idet de tilhørende til foredraget, som fremhæves i citatet, ikke kan finde en anden kategori til Johanne. Deres begrebsverden synes ikke at rumme en forståelse af den velfunderende grønlænder, hvorfor interessen møntes på, at hun ikke er udsat og misbruger i stedet for at fokusere på hende som menneske.

Emanuel fremhæver lignende oplevelser, når han betoner, hvordan det forventes, at han ikke taler dansk, hvilket blev beskrevet i det ovenstående afsnit. Reaktionen bliver efter hans mening, at folk ikke begriber det han siger, selvom det er på dansk. Dette skyldes ud fra hans betragtning, at stigmaet blokerer for interaktionen, og idet han ikke efterlever forventningen om at tale gebrokkent dansk, da lukkes for interaktionen. Samme reaktion synes han at genkende i den danske presse, eftersom han har oplevet, at man ikke kan/vil omtale positive hændelser i forbindelse med grønlandske personer. Hans egen oplevelse beskrives således:

" [...] For ti år siden var jeg meget aktiv som CNN World Reporter og jeg fandt meget hurtigt ud af, at det ikke var noget som den danske presse gad tage sig af, fordi det var ikke ret godt at en skolelærer og en gemen grønlander stod frem og endda blev nomineret som en af verdens bedste reportere af CNN i '89. Det forsøgte jeg at fortælle nogen, men det blev totalt ignoreret. Jeg havde to indslag, som blev nomineret til en pris, og det var der ingen som gad snakke om i Danmark" (Emanuel:54).

Emanuel fremhæver i forbindelse med citatet, at han gerne ville have vist andre grønlandere, at det er muligt at være af grønlandsk herkomst og samtidig komme ud i verden og blive til noget. Grundet den manglende pressedækning følte han sig overset af den danske offentlighed, og synes derfor at give udtryk for, at denne ligegyldighed fra det danske pressekorps er med til at underminere opfattelsen af, at der eksisterer andre typer grønlandere end den udsatte eller den ægte vilde.

Det, at man som grønlander i det danske samfund synes at bevæge sig udenfor de gængse rammer og konstruktioner, opleves af de interviewede som, at der (endnu) ikke findes en alternativ begrebsverden, der kan rumme den gruppe af grønlandere, som ikke lever op til forventningen om at være udsat eller ægte vild. Derfor opleves det, at der i både ansigt til ansigt relationer og i mere generelle interaktioner; eksempelvis i medierne ignoreres det, som ikke passer til de gældende konstruktioner, eller man søger at overføre disse til andre typer, som er accepteret i samfundet. Denne tendens er, hvad Anna mener i forbindelse med sangerinden Julie Bertelsen, som efter sit gennembrud synes at blive fremstillet som mere dansk end grønlandsk (jf. afsnit 5.2.2). Det, at Julie som anerkendt og velfungerende grønlander sprænger rammen for de ellers accepterede konstruktioner, gør, at den måde, hvorpå man tidligere forholdte sig til grønlandere, ikke længere passer til det oplevede. Derfor er valget enten at ignorere, hvilket Emanuel oplevede, eller at overføre til en allerede accepteret kategori. I Annas eksempel med sangerinden Julie Bertelsen overføres hun til kategorien *dansker* grundet umuligheden i at ignorere hende, eftersom hendes tilstedeværelse fyldte landets stuer mange fre dage i træk gennem Tv-programmet Popstars. Jeg tolker dette som, at en velfungerende grøn-

lænder synes at være mere dansk end grønlandsk, hvilket kan skyldes en opfattelse af, at han/hun har været under indflydelse af flere danske elementer så som normer og værdier. Med dette mener jeg, at det grønlandske til stadighed opfattes som den Anden og derfor som mindre værd, hvilket kan drage paralleller til alle tre teorier om os og dem (jf. afsnit 3.1). De tre teorier fremhæver, hvordan den Anden i konstruktionen kommer til at repræsentere andre og mindre acceptable norm og værdisæt. Herved øges afstanden mellem de to grupper og relationen bliver i værste fald stigmatiserende idet fokus på afvigelse fra normen erstatter det blidere syn på forskellighed, hvilket jeg argumenterede for i afsnit 5.1. Den fordanskede grønlander bliver på en måde en ny kategori, hvilken alligevel ikke skaber plads til den velfungerende, idet den latente stigmatiserende relation umuliggør at se denne gruppe som ligeværdige med det danske. Magtbalancen forbliver ulig, hvilket med henblik på teorierne er med til at opretholde distancen mellem os og dem, og bibeholder grønlanderne i en underlagt position.

De interviewede giver herved udtryk for en oplevelse af ambivalens hos dem, som interagerer med de herboende grønlandere, idet de som velfungerende ikke synes at passe i nogle af de forventede kasser. De er hverken danskere, udsatte eller ægte vilde, hvilket skaber en uafklaret forventning til mødet. Denne ambivalens beskriver Zygmunt Bauman i *Modernity and Ambivalence*, hvori han fremhæver, at det moderne samfund er plaget af en akavet ambivalens, der i bogen kommer til udtryk gennem personificeringen af *den fremmed* (Bauman 1991:53ff). Via den fremmede italesætter Bauman det fascinerende og det farlige ved det ukendte, og samtidig understreger han, hvorledes denne fremmede ikke kan kategoriseres i de eftertragtede kategorier, der etablerer og opretholder den sociale orden, hvorfor ambivalensen opstår i det moderne (Bauman 1991:1). Samme type ambivalens synes jeg at kunne genkende i de udsagn, som er fremhævet i det ovenstående. Den grønlandske person bliver mødt med bestemte forforståelser om den fortrukne eller den ægte vilde, for derigennem at skabe orden i interaktionen. Idet den tilbudte kategorisering afvises grundet de interviewedes velfungerende levevis, da falder den forventede orden fra hinanden, og tilbage er et ambivalent forhold, hvori det grønlandske både fascinerer og skræmmer i kraft af at være anderledes og afvigende grundet stigma.

Det ægte arktiske udseende

En af de ting som jeg blev opmærksom på i forbindelse med interviewene var, hvorledes de kvindelige interviewpersoner fremhævede udseende, og hvilken indflydelse dette har for interaktioner i det danske samfund. Det blev i en del af interviewene tydeligt, at mange af de adspurgte havde erfaringer med, at der er en generel forventning i det danske samfund om, hvordan det rigtige grønlandske udseende er. Vita kommer med et eksempel på dette ved at beskrive, hvorledes hun bliver mødt med en forventning om, at hun som grønlander burde se

anderledes ud – mere nordgrønlandsk som hun siger. Hun oplever i den forbindelse, at man i Danmark ikke er klar over den massive blanding af gener, som efterhånden er i Grønland, hvorfor dette billede af den sorthårede, lille, brede inuit – den ægte vilde – ikke længere er det gængse (Vita:46). I den forbindelse fremhæver Vita noget meget interessant, som kan forbindes med det, der blev beskrevet ovenfor:

"Vi har været blandet længe, det er bare ikke gået op for folk endnu, hvilket jeg synes er lidt underligt. Jeg snakkede om det med en eller anden forleden, hvor jeg tænker, at det kan være når de møder en som mig, som ikke lige opfylder deres fordomme eller deres typiske forestillinger om, hvordan en grønlænder skal se ud og opføre sig, så bliver jeg bare sorteret fra. Så registrerer de ikke, at de har mødt en, som ikke bekræfter deres forestilling og så glemmer de det og så holder de forestillingen ved lige indtil de møder en, som bekræfter den" (Vita:46).

Vita synes at opleve den samme tendens, der blev beskrevet i det ovenstående, og som kan sættes i forbindelse med det at afvige fra de kendte og accepterede diskurser. Herved tydeliggøres, hvordan det romantiske billede af det arktiske udseende også påvirker relationer mellem grønlændere og andre, fordi det billede, som er sammenhængende med diskurserne om det grønlandske, stadig er styrende. Den grønlandske etnicitet synes derfor at blive koblet sammen med bestemte fysiske træk, hvorfor disse også kommer til at blive bestemmende for interaktionen.

Juliane beskriver også sig selv som ikke havende det rigtige grønlandske udseende efter den gængse opfattelse, hvilket hun også har oplevet at få reaktioner på *"fordi jeg ser meget dansk ud, jeg har lyse øjne og ikke så mørkt hår. Men det er mere, når folk finder ud af, at jeg er grønlænder, så bliver de meget overraskede, fordi de slet ikke havde forventet, at grønlændere kunne se ud som mig"* (Juliane:38). Hun fremhæver hermed, hvorledes hun bliver mødt med samme forforståelse om det almene grønlandske udseende, hvilket hun efter egen og andres mening ikke passer ind til.

De andre interviewpersoner har også mødt denne kodeks om det rigtige grønlandske udseende, og jeg synes at kunne se en tendens til at graden af grønlandsk udseende er et spørgsmål om alder og måske også opblanding af gener, som Vita fremhæver. De tre ældste interviewpersoner; Emanuel, Ria og Johanne synes at leve mere op til disse forventninger, og reaktionerne i interaktioner synes også at være influeret af et i danske øjne mere korrekt grønlandsk udseende. Som jeg beskrev tidligere så oplever Johanne, hvordan tilgangen til hende som person ændrer sig, når man ser hende, eftersom hendes udseende synes at være meget grønlandsk efter den gængse forståelse (Johanne:15). Ria fremhæver endvidere, at man som grøn-

lænder generelt skiller sig ud i det danske samfund; nogle dog mere end andre, men hun har erfaret, at alle har en mening om det rigtige grønlandske udseende selv grønlænderne. Hun bliver selv mødt med den vurdering, at hun er for høj til at være grønlænder, *"fordi grønlændere plejer at være små og tykke mennesker* (Ria:5).

De to interviewpersoner, som aldersmæssigt ligger i 30'erne, synes dog at have blandede opfattelser af det korrekte grønlandske udseende. Nikoline mener, at hendes forholdsvist grønlandske udseende gør hende meget synlig på sit studie, hvorfor hun finder det lettest at være mere tilbageholdende, fordi hun ikke vil drage yderligere opmærksomhed mod hendes "afvigelse" (Nikoline:25). Hun uddyber, at dette ikke er noget som andre direkte har gjort hende opmærksom på, men via små stikpille fra medstuderende er dette blevet hendes egen overbevisning om afvigelse fra det gængse danske. Denne påtagede usynlighed grundet synlighed kan endvidere forbindes til hendes måde at håndtere møder med stigma på, og vil derfor blive fremhævet senere. Modsæt Nikoline, så siger Anna *"altså nu ser jeg ikke super meget grønlandsk ud"*, hvorved hun afviser at udseendet har påvirket nogle af hendes relationer, og at det endvidere ikke er noget, som hun tænker meget over (Anna:29).

Der synes at være en opfattelse blandt de interviewede af, at der forventes et bestemt udseende fra dem, idet de er af grønlandsk herkomst. Dette udseende skal efter min mening og det italesatte minde om det, som er blevet indlært eksempelvis gennem folkeskolens undervisning, hvorved etnicitet tydeliggøres gennem bestemte *kropstegn*. Dette begreb har jeg lånt fra Dorthe Marie Søndergårds bog *Tegnet på kroppen* fra 1996, hvori det anvendes som et redskab til at tale om køn, og hvorledes bestemte elementer på kroppen er med til at definere og konstruere køn (Søndergaard 1996:90f). Begrebet kropstegn skal i forbindelse med specifikt anskueliggøre den opmærksomhed, der er mellem på den ene side de etnisk racialiserede kropstegn – det ægte vilde udseende, og på den anden side oplevelsen af forskelle mellem grupper af mennesker og oplevelsen af identitet og tilhørsforhold baseret på samme. Kroppen har vist sig at spille en vigtig rolle i menneskers orienteringsmønstre, hvilket her ses i forbindelse med definition og kategorisering af den grønlandske person. De etnisk racialiserede kropstegn læses og tildeles betydning af ens medmennesker, hvilket skaber grundlag for at indgå i relationer med andre, og derved basis for forventninger i mødet. Kropstegn kan med andre ord skabe en form for af-individualisering og i stedet blive betragtet som repræsentant for stereotype fortællinger om, hvordan mennesker med en bestemt etnicitet er. Det ægte grønlandske udseende bliver derfor eksponent for både den stigmatiserende forståelse og for tilstedeværelsen af den ægte vilde.

I forhold til de to gennemgåede tematikker opleves det af de interviewede, at danskere ikke kan forholde sig til de mere velfungerende grønlandere pga., at man er fastlåst i både den negative og den romantiske forståelse af det grønlandske folk. Dette skyldes en bestemt opfattelse af det ægte vilde udseende eller en opfattelse af, at den gængse grønlander har misbrugsproblemer. Både det at være velfungerende og ikke ligne en nordgrønlander synes at blokere for interaktionen, og skaber samtidig en "dobbelstigmatisering", hvor den forventede afvigelse ikke efterleves, men en ny og ikke før erfaret overtager pladsen og bibeholder diskrepansen mellem os og dem. Man kan her se en lighed med Goffmans beskrivelse af *looping*, idet stigma på en måde bliver allestedsnærværende og tvingende (jf. afsnit 3.2.2). Med dette mener jeg, at idet etniciteten styrer interaktionen enten grundet udseende eller fordi det bygger på en forforståelse af den udsatte grønlander, bliver mødet med stigma uundgåeligt. Man kan som grønlander ikke fjerne sig fra de kropstegn som ens etnicitet ligger under for, hvorfor den ydmygelse man ifølge Goffman ikke kan flygte fra, er essentiel i forhold til at være en velfungerende grønlander, som alligevel konfronteres med de negative og tilbageholdende diskurser grundet stigmas fastholdelse gennem etniciteten.

Det, at man som grønlander ikke lever op til de forventede "kasser", synes endvidere at skabe et hul i forhold til at kunne kategorisere og derigennem fatte det menneske, som står overfor en. Goffman fremhæver, hvorledes der i møder mellem to parter kommer fokus på afvigelse og stigma, idet der sker en brist i forventningen til den Anden, eftersom man forventer et møde med en normal, men bliver mødt med stigma. I de her beskrevne relationer er forventningen lidt anderledes, og jeg vil argumentere for, at man grundet den stigmatiserende relation forventer at blive mødt af en afviger fra de danske normer og med det rette grønlandske udseende. Denne påstand bygger jeg på Goffmans fremstilling og forståelse af, hvorledes stigmaet påvirker relationen mellem normal og stigmatiseret, men har alligevel vende denne teoretisering lidt på hovedet. Forventningen er kort sagt ikke at møde en normal, men at møde en afviger grundet den kategorisering som den stigmatiserende relation har bragt med sig. Opdelingen mellem os og dem synes derfor at leve i bedste velgående gennem den stigmatiserende relation, idet de interviewede oplever, at der endnu ikke er opstået en positiv konstruktion omkring velfungerende og ressourcestærke grønlandere, eftersom den herskende typificering stadig er velbevaret og unedbrydelig.

Hvorledes de interviewede håndterer sådanne stigmatiserende møder vil blive analyseret i det næste og sidste afsnit.

5.3 Hvordan håndteres mødet med stigma

Jeg har igennem analysen og frem til dette punkt set tendenser til, at de syv interviewpersoner kan opdeles i tre overordnede typer; *den usynlige*, *den tilpassede* og *ambassadøren*, som hver repræsenterer deres forskellige håndteringsstrategi i forhold til at begå sig i det danske og håndtere mødet med stigma. Disse tre typer vil være fundamentet for dette afsluttende analyseafsnit, hvormed jeg ønsker at tydeliggøre, hvordan man som herboende og velfungerende grønlænder håndterer mødet med stigma.

5.3.1 Den usynlige

Den usynlige er typen, som skjuler sig for ikke at tiltrække opmærksomhed, hvilket skyldes en forventning om, at hvis det kommer til en "konfrontation" vil denne være negativ, hvorfor han/hun på bedste vis søger at undgå disse. Angsten for at blive mødt med den stigmatiserende forståelse er styrende, og det synes at påvirke således at den usynlige lukker af for omverdenen for derved at beskytte sig selv. Usynligheden bliver strategien til at overleve i en verden, som umiddelbart virker truende, hvorfor håndteringen af stigma bliver at melde sig ud af interaktioner.

For mig er Nikoline inspirationen til denne type, idet hun som nævnt er kommet til Danmark for at give sin autistiske søn den bedst mulige hjælp, og synes at vie hele sit liv til familien, hvilket hun også selv giver udtryk for. Hun er påbegyndt en uddannelse for at bibeholde kontakten til det grønlandske gennem en årlig hjemrejse, men også for at lære noget og udvikle sig. Alligevel fravælger hun sociale tilbud på universitetet, og undgår i det hele taget at drage opmærksomhed på sig selv, for som hun selv siger, så skal hun bare igennem og tilbage på arbejdsmarkedet (Nikoline:24). Hun forsøger at holde fast i sine egne mål, idet hun oplever at omverden ikke tror på hende og på hendes berettigelse til at være på universitetet/ i Danmark, for som hun siger, vil hun ikke kæmpe forgæves, så hun kæmper slet ikke. Dette uddybes i det følgende citat:

"Det med at skulle holde fast i sig selv, selvom der ikke er så mange der tror på en, så vil jeg altid selv indeni vide, hvad jeg kan formå at overkomme og sætte delmål derfra. Så kan jeg nå at gøre de ting der kræves. Samtidig er jeg lidt tilbageholdende for ikke at dominere for meget, fordi jeg er så synlig i forvejen, uden at jeg siger noget" (Nikoline:25).

Som det fremgår af citatet overlever hun i det danske, og derved undgår at møde stigma, ved at være tilbageholdende og værne om det indeni, hvilket jeg opfatter som et forsøg på at be-

holde noget af sig selv, som omverden ikke kan påvirke eller skæmme. Hvis hun dog mødes med stigma eller blot italesatte forskelle mellem danskere og grønlandere ignorere hun eventuelle henvendelser og kommer videre, eftersom hun er af den mening, at hun ikke kan eller vil forsvare en hel nation (Nikoline:23).

Yderligere beskriver Nikoline i interviewet, hvordan hun forsøger at følge spillets regler i forhold til, hvad folk forventer af hende som person, fordi *"jeg vil ikke komme ned med nakken og være uduelig på nogen måde"* (Nikoline:25f). Dette må i hendes terminologi betyde, at hun via usynligheden som strategi tror, at dette er, hvad hendes omverden forventer af hende, eftersom hun er den fremmede i det danske. Ifølge hende må spillets regler være, at hun som grønlander ikke skal føre sig frem, idet hun så vil blive mødt med fordomme og stigma, hvorfor usynlighed i både det fysiske og psykiske bliver håndteringsstrategien. Hun afmonterer så at sige sin oprindelige personlighed for at overleve gennem usynligheden, hvilket hun beskriver således:

"Jeg er sådan en glad person, der elsker at snakke og grine, og det ligger så naturligt for mig at være glad og åben og snakke med folk. Det har aftaget, hvor jeg måske ikke er til at kende mere. Men jeg ved, hvem jeg er indeni, og jeg har sagt til mig selv, at det bare en periode og man bliver nødt til at ofre sig. Jeg skal ikke sætte så meget fokus på det, fordi hvorfor skal det knalde mig og mine fremtidige muligheder" (Nikoline:24).

For mig er denne udtalelse essensen af denne type håndtering, idet hun tydeliggør, hvorledes det at gøre sig usynlig i hverdagen mindsker konfrontationer med stigma. Hun har som beskrevet tidligere mødt fordomme om Grønland og grønlandere (jf. afsnit 5.2.2), hvilket efter min mening har gjort denne håndteringsstrategi mere vigtig for simpelthen at kunne klare sig i det danske. Jeg synes at se ligheder med håndteringsstrategier på to af Breakwells copingniveauer, hvilket er henholdsvis det intra-psykiske niveau og det interpersonelle (jf. afsnit 3.3.3). I forhold til det førstnævnte niveau foregår dette på det psykologiske plan under typen af *accepterende strategier*. Disse omhandler, hvorledes individet indordner sig så meget under den forventede identitet, at man går på kompromis med sin egen identitet. Den usynliges håndtering har den bivirkning, at identiteten ændrer sig, fordi det opleves som forventet fra omverden. Nikoline beskriver selv, at dette har været et nødvendigt offer for at kunne bibeholde sig selv, og derved efter min tolkning undgå stigmatiserende møder. I forhold til Breakwells interpersonelle niveau finder jeg også ligheder med den usynliges håndtering, idet en strategi på dette niveau kaldet *Isolation* foreskriver, at individet trækker sig helt fra de relationer, hvor truslen er til stede. Dette kan tydeliggøre den usynlighed, som særligt efterstræbes på studiet, hvilket kan skyldes, at Nikoline er blevet mødt med hentydninger til, hvorvidt hun som grøn-

lænder er berettiget til at gå på universitetet (jf. afsnit 5.2.2). Begge Breakwells niveauer synes her at være til stede, og anskueliggør sammen med typificeringen af den usynlige denne håndteringsstrategi. Selve strategien forekommer passiv og afstandstagende til omverden, men dette synes essentielt for at kunne bibeholde den usynlighed, som ligger til grund for håndteringen af mødet med stigma. Målet er simpelthen at undgå disse interaktioner.

5.3.2 Den tilpassede

Min definition af denne midterste type er de herboende grønlændere, som lever på en sådan måde, at der både er plads til det danske og det grønlandske. Jeg finder, at denne tilpasningsstrategi måske skyldes en vis ignorance overfor omgivelserne, idet måden at håndtere møder med stigma synes at være grundlagt ved ikke at lade sig påvirke af eventuelle negative interaktioner. Nogle af de interviewede, som jeg anser som inspiration for denne håndteringstype, synes at leve i det danske med god kontakt til deres grønlandske rødder, men uden at føle sig fuldt forpligtet til at forsvare sin herkomst ved eventuelle angreb; man vælger sine kampe. Endvidere vil den tilpassede gerne være et positivt billede på det grønlandske, hvilket kommer til udtryk gennem den gode kontakt til sine rødder og evnen til at hvile i sig selv, selvom man på en måde er en fremmed i et fremmed land.

De tre interviewpersoner, som jeg synes passer til denne type, er Emanuel, Vita og Ria, eftersom de alle fremhæver, hvordan de efterhånden har fået en del redskaber til at håndtere eventuelle møder med stigma. Generelt forsøger de at ignorere negative forforståelser, for som Emanuel beskriver: *"Jeg indså meget hurtigt, at jeg er en fremmed kultur og et fremmed menneske, og jeg må så indrette mig efter det – jeg kan ikke forvente at mine omgivelser laver sig om, fordi jeg er der"* (Emanuel:51). Han har, ligesom de to andre, vænnet sig til at være ligeglad med, om folk kigger efter ham, og han har besluttet sig for at ignorere eventuelle negative bemærkninger, for som han siger, så gider han ikke kæmpe, hvorfor han vælger eventuelle kampe med omhu (Emanuel:51ff). Vita beskriver, hvordan hun frygtede at skulle stå til ansvar for alt ved Grønland, da hun kom til Danmark, men understreger, at hun ikke har oplevet noget af den kaliber, selvom hun også udtalte, at det virker som om at danskerne har et register af forforståelser omkring grønlændere (Vita:48). Det negative og stigmatiserende billede er dog noget hun sjældent er blevet konfronteret med, men er blevet mødt med en forforståelse af det forventede grønlandske udseende, hvilket hun efter egen mening falder udenfor (jf. afsnit 5.2.3).

Tilpasningen bliver deres daglige håndteringsstrategi, men de fortæller alligevel, hvordan de til tider bliver påvirket af episoder, som spiller på deres følelser, hvor de enten reagerer eller får

lyst til at reagere mod det negative billede, som italesættes. De tre interviewpersoner søger derfor i visse situationer at fremhæve de positive sider af det grønlandske samfund, og derved forsøge at nuancere eventuelle forforståelser om det grønlandske, for som Vita siger, "*hvis jeg har mødt nogen som har en negativ indstilling, så plejer jeg at møde dem med at være positiv og så prøve at vende det til noget godt [...]*" (Vita:46). Som Ria endvidere fremhæver, så slår hun det hen, fordi det handler om nu'et, og hun ønsker ikke at gå og dvæle ved eventuelle negative oplevelser (Ria:8).

Ria fremhæver endvidere, at hun er træt af konstant at skulle integrere sig, hvorved hun fremhæver en vigtig pointe ved det at være tilpasset (Ria:8). Det handler ikke om at blive "danser", men om at være grønlænder i Danmark, hvorfor denne tilpasning bliver en proces, der sker over tid og gennem kendskab til det danske. Derfor synes disse tre personer at illustrere håndteringen gennem tilpasning, idet de adapterer den verden, som er omkring dem, men går ikke på kompromis med egne rødder. De håndterer eventuelle møder med stigma ved at være ligeglade med folks forventninger og krav til dem – hvad enten der er positivt eller negativt – og søger i stedet at leve deres egne liv som en tilpasset grønlænder i det danske.

Denne form for håndtering har mange ligheder med Goffmans forståelse af *passing* og Renfrows anvendelse af den *proaktive passing* (jf. afsnit 3.3.1 + 3.3.2). Den tilpassede søger i det daglige at håndtere det at være grønlænder i Danmark, hvilket gøres gennem situationelle relationer, hvor der passerer i større eller mindre grad. Det handler dog ikke om at skjule sit stigma, men om at gøre det acceptabelt i de forskellige relationer, der indgås i. Dette er ikke så ekstremt som den usynlige, der gemmer sig selv, men mere om at antage en form eller en tilstedeværelse, som kan gå an i forskellige interaktioner. Der opleves alligevel møder med den negative og stigmatiserende forståelse, men i kraft af, at den tilpassede hviler godt i sig selv, og i den rolle som han/hun indtager for at passere, bliver det muligt at vælge, om man vil forsvare sig eller lade det gå forbi. Modstanden mod stigma kan med andre ord til og fra vælges, da det ikke opfattes som noget man hverken tilskynder eller søger at undgå. Den tilpassede synes derfor at befinde sig godt i det danske, eftersom der er overskud og selv/velvære nok til at håndtere møder med stigma både ved at ignorere eller ved at konfrontere den stigmatiserende med dennes fordomme.

5.3.3 Ambassadøren

De resterende interviewpersoner kan samles under betegnelsen ambassadøren, hvilket efter min fortolkning står for dem, som kæmper aktivt for en forbedret opfattelse af det grønlandske, og som gerne tager konfrontationen, hvis den opstår. Disse tre er Johanne, Juliane og

Anna, eftersom de hver især i interviewene fremhæver en lyst til at lære fra sig, og derved forbedre billedet af Grønland. Denne kamp beskriver Johanne således:

"Jeg vælger at gå ind i debatten, fordi hvis der ikke er nogen debat, så kommer der heller ingen forståelse. Så jeg tager debatten og så må den tage lige så lang tid som det kræver. Om folk forstår det, det er jeg fuldstændig ligeglad med, det er op til dem. Men jeg får gjort det som jeg skal gøre – jeg vender ikke ryggen og siger rend mig – jeg tager debatten og siger "Hvad er dit syn, hvorfor gør du det?" (Johanne:15).

Pointen med kampen er, at hvis alle er tavse, så ændres der ikke noget ved det negative billede af den fordrukne grønlænder, som opleves at være i Danmark. Juliane gør eksempelvis dette ved at fremhæve sin egen generation, der tager til Danmark, og hvordan størstedelen gerne vil tage en akademisk uddannelse for derefter at vende tilbage til Grønland og være med til at forandre og forbedre (Juliane:38).

Alligevel fremhæver de alle, hvorledes de vælger kampe, men modsat tilpasseren er det ikke fordi noget eller nogen rammer dem mere end andet, men fordi de oplever at nogle mennesker simpelthen er for snæversynede til at kunne se nuancer i det, de forsøger at formidle. Juliane siger: *"Det kommer meget an på om folk lytter og hører efter, eller om de kigger på mig og hævder at det aldrig vil blive anderledes, fordi vi er en flok børnelokkere og fordrukne alkoholikere hele bundtet "* (Juliane:40).

Denne forholdsvis offensive håndtering af mødet med stigma synes dog at have en bagside, hvilket Johanne fremhæver, eftersom det er hårdt at skulle være dobbelt så god som andre, idet man konstant skal bevise, at man er anderledes en den gængse opfattelse af grønlændere (Johanne:11). Anna beskriver det samme ved at henvise til, hvordan hun har været hysterisk med, at hendes børn skulle være rene og pæne i skole og børnehave så folk ikke stemplede hende. Endvidere fortæller Anna, hvorledes hun nogle gange oplever en anspændthed ved at være sammen med danskere, idet hun synes hun skal anstrenge sig for at være en god grønlænder (Anna:30f). Jeg ser i den forbindelse en tendens til, at det at være forkæmper har den bagside, at man i hverdagens interaktioner forventer at blive mødt med det negative stigma, for derefter at skulle mane denne forforståelse til jorden, hvilket Johanne eksempelvis beskriver (Johanne:16). Derfor er man opmærksom på andre og deres forventninger i mødet, eftersom man ikke vil være uforberedt. Dette kræver både et solidt bagland og en konstant årvågenhed ved eksempel at følge med i medier og nyheder, så man kan nuancere eventuelle begivenheder, hvilket Juliane fremhæver:

"Jeg har brug for, når folk de kommer hen og begynder at bitche over grønlandere, lige at stå op og måske være lidt for patriotisk, og sige "nu skal i lige høre, nu skal jeg fortælle alle de god ting" [...] Så kan jeg gå sådan helt i grønlander mode, og begynde at snakke til folk på en anderledes måde og læse dem på en anderledes måde, fordi jeg nok føler at jeg skal forsvare mine landsmænd" (Juliane:40).

Det patriotiske bliver styrende i nogle relationer, eftersom interviewpersonerne synes at opleve møder med stigma som et angreb på deres kultur, etnicitet og herkomst, hvorfor den flam-mende fugl, som Juliane betegner det (Juliane:40), kommer op i dem. Kampen handler derfor både om at nuancere og vise de positive sider af Grønland og grønlanderne, men det handler lige så meget om at forsvare sit eget eksistensgrundlag, hvorfor kampen til tider synes at blive påvirket af følelser. Her skiller ambassadøren sig ud i forhold til de to andre håndteringstyper, idet jeg finder, at man her er mere følelsesmæssigt involveret, hvilket kan skyldes den næsten konstante forventning om at skulle forsvare sig mod stigma.

Alle tre betoner endvidere, at de har oplevet bagsiden af medaljen i forhold til det grønlandske samfund, og er derfor bekendte med skyggesiderne. For Johanne og Annas vedkommende er dette via deres arbejde med de udsatte i henholdsvis en kommune i Danmark og politiet i Nu-uk, hvilket er fremhævet tidligere, mens Juliane gør opmærksom på, at hun har set nok druk i Grønland, uden at komme yderligere ind på dette (Juliane:41). Alle tre har efter min mening fået rystet den romantiske forståelse af sig, og har måske i mødet med de udsatte oplevet, hvordan de behandles i henholdsvis det grønlandske og danske samfund, hvilket kan have hjulpet denne ambassadørposition på vej. Men dette mener jeg, at de ikke synes hævet over den mindre begunstige gruppe, men i stedet gennem nuanceringer forsøger at få folk til at fokusere på personerne bag og ikke på etniciteten.

Dette synes at være hovedpointerne for den måde ambassadøren håndterer mødet med stig-ma på, idet de forsøger at få etniciteten og de medfølgende forforståelser til at spille en min-dre rolle i mødet ved at aflive stigma. Alligevel opleves det, at etniciteten i forbindelse med stigma ofte er styrende, hvorfor den strategi, der ligger for dagen, er at forandre og nuancere det negative billede som de konfronteres med. Det er dog ikke en rebelsk ambassadør som yder modstanden gennem ulydighed eller happenings, men en ambassadør som bruger hver-dagens midler og situationer til at understrege nuancerne. Håndteringen af mødet med stigma består derfor i at være velforberedt med viden, pæne børn, godt bagland samt det at være et godt forbillede. Derigennem opstår den energi og lyst til at tage de diskussioner, som kan bry-de frem i relationer, og som til tider forventes at opstå, samtidig med at den følelsesmæssige involvering i det at forsvare sit eksistensgrundlag understøttes af de nære omgivelser.

Jeg ser ambassadøren som havende nogle træk, der ligner Breakwells *negativisme* på det interpersonelle niveau. Dette skyldes, at denne håndteringsstrategi foreskriver, at man går i direkte konfrontation med dem, som fremsætter truslen, fordi man oplever at alle ens identitetsprincipper trues (jf. afsnit 3.3.2). I forhold til ambassadøren finder jeg, at dennes forhold til trusler mod identiteten gennem møder med stigma netop går på, at man oplever de italesatte fordomme som nedværdigende for deres grønlandske herkomst og derved for deres identitet. Derfor tages diskussionen når den opstår, hvorfor der i hverdagen synes at være forventninger til at stigma italesættes i interaktioner. Dog finder jeg, at ambassadøren nogle gange vælger ikke at konfrontere de truende, hvis det fornemmes at denne person ikke vil se nuancerne. Endvidere er der det følelsesmæssige aspekt, hvilket Breakwell ikke synes at medregne, hvorved ambassadørens strategi synes at udvikle Breakwells negativisme-strategi. Med dette mener jeg, at eftersom der i relationen tydeliggøres den stigmatiserende forståelse af grønslænderen, da tydeliggøres den følelsesmæssig binding, hvorfor truslen i det italesatte stigma bliver mere virkelig, og det efterfølgende forsvar bliver derfor mere ægte, idet identiteten synes opbundet i følelserne mod stigma.

De ovenstående tre typer skal alle opfattes som idealtyper og ikke stringente kategorier, hvorfor der er muligt, at de inddragede interviewpersoner har elementer fra flere typer eller fra noget helt fjerde. Pointen er dog indenfor alle tre håndteringsstrategier, at de velfungerende grønlandske interviewpersoner, som teoretisk set er stigmatiserede, ikke påtager sig stigma. Der sker en håndtering af interaktioner, hvor stigma er bestemmende, idet de interviewede møder forforståelserne med en latent modstand, eftersom de allerede før interaktionen har valgt stigma om den fordrukne eller den ægte vilde fra. Derfor opleves det også, at der ikke findes en kategori, som man kan placere dem i, for derved at kunne forstå det menneske, man står overfor, eftersom udviklingen af sådanne alternativer til de indlejrede negative stereotypificeringer ikke eksisterer (endnu). Håndteringen sker derfor både direkte og indirekte, eftersom de aktivt lever deres liv som velfungerende, og allerede her bevidst eller ubevidst indirekte har taget afstand til de gældende diskurser. Ydermere kan der i daglige interaktioner opstå møder med stigma, hvorfor det direkte i situationen vurderes, hvorvidt kampen for at ændre billedet skal tages, med mindre man aktivt søger at undgå disse ved at være passiv. Håndteringen af stigma sker derfor gennem bestemte strategier, der konstant fordrer at de interviewede er på vagt overfor sin omverden, hvad enten der copes gennem usynlighed, til eller fra valg eller kamp. Dette skyldes en opfattelse af og erfaring med, at stigma kan komme snigende i alle typer af interaktioner grundet den stigmatiserende relations latente og indlejrede karakter samt hvordan den binder sig til den grønlandske etnicitet og kultur.

DEL 6 – KONKLUSION

I gennem specialet har jeg søgt at anskueliggøre, hvordan herboende og velfungerende grønlandere rammes af et generaliserende og nedvurderende stigma, og hvorfor dette er opstået, samt hvilken påvirkning det har på det enkelte individ. Jeg har igennem analysen tydeliggjort, at der skabes en stigmatiserende relation mellem to gruppe mennesker – i dette tilfælde herboende grønlandere og danskere generelt, og at denne relation opstår, når forholdet mellem de to grupper ikke længere blot bygger på forskelle. Den stigmatiserende relation bryder frem, når magtforholdet mellem de to grupper baseres på afvigelse og fordomme, hvilket jeg eksemplificerede ved at fremhæve, hvorvidt der er sket en ændring i opfattelsen af den grønlandske person. Grundet udviklingen og derved tydeliggørelsen af de socialt udsatte mennesker med grønlandsk herkomst, da er opfattelsen skiftet fra det romantiske og folkeskoleprægede billede af den ægte vilde, som blot var forskellig fra det danske, til et billede af den fortrukne og fortabte grønlander. Denne socialt udsatte person kommer til at fremstå som afviger fra det normale, og synes derfor at danne grundlaget for den stigmatiserende relation, der i analysen blev italesat som havende en tydelig indflydelse på interaktioner mellem danskere og grønlander – set med grønlandske øjne.

Som fremhævet i analysen har den inddragne gruppe den force, at de ikke lever op til den accepterede negative eller romantiske stereotypi qua deres arbejde, familieforhold, uddannelse etc. Alligevel oplever de interviewede at skille sig ud og ikke passe ind i det danske, eftersom de gældende kategorier ikke kan rumme sådanne velfungerende grønlandere. Den stigmatiserende relation har med andre ord skabt en fastlåst opfattelse af den grønlandske person, som både omfatter adfærd, udseende, grad af udsathed etc., og derfor opleves der i relationer, som styres af stigma, en blokering af interaktionen. Dette skyldes ifølge de interviewede, at den forventede afvigende adfærd ikke efterleves i mødet, hvorfor der enten opstår en vis ignorance overfor den grønlandske person, eller der sker et forsøg på at overføre denne til en anden og accepteret kategori; den danske grønlander. Den evigt tilstedeværende negative kategorisering er med andre ord blevet så indlejret i danskernes forståelse og forventninger til den grønlandske person, at afvigelser fra denne ikke trænger igennem i interaktionen, og i stedet medfører en form for dobbelt stigmatisering, idet spørgsmålet; "hvorfor er du ikke sådan?", også trænger sig på.

Mødet med stigma opleves derfor i hverdagens mangfoldighed af interaktioner, hvilket gør, at de håndteringsstrategier som de enkelte interviewpersoner anvender tilpasses deres omgivel-

ser. Grundlæggende handler valget af håndteringsstrategi om at overleve i det danske, men måden, hvorpå dette sker, er vidt forskellig, og synes at være meget baseret i, hvordan man befinder sig i det danske og med sig selv. Den usynlige søger væk fra interaktioner og møder med stigma ved ikke at gøre sig bemærket i det daglige. Derved forsøger den usynlige at passe på sig selv og ikke blive påvirket af den stigmatiserende relation. Man vil med andre ord hellere nedtone sig selv og sin tilstedeværelse end at skulle forsvare sin herkomst mod stigma. For den tilpassede handler det ikke om at skjule sit stigma, men om at gøre det acceptabelt i de forskellige relationer, der indgår i. Dette kan lade sig gøre grundet et personligt og socialt overskud, der opstår i evnen til at kunne tackle det at være grønlander i Danmark. Møder med stigma håndteres derfor gennem en vis ignorance, eftersom behovet for forsvar ikke synes presserende grundet en solid jordforbindelse. Ambassadøren håndterer møder med stigma ved at kæmpe og nuancere de forforståelser og fordomme, som bliver italesat eller udvist i interaktionen, for, som det fremhæves, så er der nogen, der må kæmpe for at ændre den stereotype opfattelse. På en måde forventer ambassadøren dog konstant at skulle forsvare sin grønlandske herkomst, men som beskrevet i det ovenstående, lever den stigmatiserende relation i bedste velgående i det danske og kommer til syne i mange forskellige relationer, hvorfor denne evige kamp synes nødvendig.

Som jeg beskrev i indledningen gennem Lippmanns citat, så ser vi ikke først og dernæst definerer, vi definerer og dernæst ser vi. Dette synes at være essensen i specialet, eftersom den stigmatiserende relation er så indgroet i det danske, at en afvisning af denne ikke forekommer mulig. Den accepterede opfattelse af den afvigende og fulde grønlander er tilsat en romantisk dimension om den ægte vilde. Derfor påvirker denne asymmetriske interaktionistiske magtbalance de personer med grønlandsk herkomst, som bor i Danmark, på en sådan måde, at de inddrages under samme negative kategori. Der er ikke plads til at være velfungerende, da det opleves af de interviewede at interaktionen blokeres og fokus i stedet kommer på spørgsmålet om, hvad der gør, at man – som grønlander – ikke er som alle de andre fortrukne og fortabte sjæle. Selv i denne glædelige overraskelse over at møde en ikke udsat grønlandsk person ligger den stigmatiserende relation og lur, hvilket gør at håndteringen af mødet med stigma bliver en kamp om at overleve. Hvad enten man er ambassadør, tilpasser eller usynlig, så handler det om i hverdagen at berede sig på at blive stemplet grundet sin etnicitet og den negative stigmatisering, der følger med. Konstruktionen af den grønlandske person reetableres gennem den stigmatiserende relation, og de velfungerende grønlanderes mulighed for at kunne konstruere sig selv synes at ligge langt ude i fremtiden så længe at den gældende stereotype opfattelse bliver italesat og accepteret i det danske samfund, og så længe at grønlanderne ikke samler sig og gør modstand mod stigma.

LITTERATURLISTE

- ❖ Andersen, Marianne Krogh (2008): *Grønland – Mægtig og afmægtig*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S København
- ❖ Antoft, Rasmus (2009): "Kvalitativ dataanalyse – tre stilarter". Power point præsentation lokaliseret på http://www.socsci.aau.dk/sociologi/Opslagstavlen/om-sociologi/nvivo_jan08/2009/overheads_4.ppt
- ❖ Allport, Gordon W. (1954): *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley, USA
- ❖ Baumann, Gerd og Andre Gingrich (Red.)(2004): *Grammars of Identity/Alterity – A Structural Approach*. The Easa Series
- ❖ Bauman, Zygmunt (1991): *Modernity and Ambivalence*. Polity Press in association with Blackwell Publishers Ltd.
- ❖ Bjørst, Lill Rastad (2008): *En anden verden – Fordomme og stereotyper om Grønland og Arktis*. Danmark, Forlaget BIOS
- ❖ Breakwell, Glynis M. (1986): *Coping with Threatened Identities* Methuen & Co. Ltd.
- ❖ Chase, Susan E. (2003): "Taking Narrative Seriously: Consequences for Method and Theory in Interview Studies". I Yvonna S. Lincoln and Norman K. Denzin (2003): *Turning points in Qualitative Research – Tying Knots in a Handkerchief*. Rowman Altamira
- ❖ De Vaus, David A (2001). *Research Design in Social Research*. Sage Publications
- ❖ DNAG/ Den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget (2007): *Grønlændere bosiddende i Danmark*
- ❖ Douglas, Mary (1997): *Rent og Urent*. Norsk udgave, Pax Forlag Norge

- ❖ Dovidio, John F. m.fl. (Red.) (2005): *On the Nature of Prejudice – Fifty Years after Allport*. Blackwell Publishing Ltd.
- ❖ Elias, Norbert og John L. Scotson (1994): *The Established and the Outsiders*. 2.udgave. Sage Publications Ltd.
- ❖ Freund, Aya Mortag (2008): *Grønlænder – En identitetskonstruktion i hjælpe- og udviklingsarbejdet*. Aalborg Universitet, Sociologi
- ❖ Gilje, Nils og Harald Grimen (2002): *Samfundsvidenskabernes forudsætninger - Indføring i samfundsvidenskabernes videnskabsfilosofi*. Hans Reitzels forlag
- ❖ Goffman, Erving (1963): *Stigma – Notes on the Management of Spoiled Identity*. Penguin Books Ltd.
- ❖ Heede, Dag (2002): *Det tomme menneske – Introduktion til Michel Foucault*. 2.udg. Museum Tusculanums Forlag, Københavns Universitet
- ❖ Jacobsen, Michael Hviid, Anja Jørgensen og Stine Svendsen-Tune (2002): "Sensitiv sociologi – Undersøgelser af udsatte og udstødte mennesker". I Michael Hviid Jacobsen, Søren Kristiansen og Annick Prieur (red.) (2005): *Liv, fortælling, tekst – Strejftog i kvalitativ sociologi*. 1.udg. 2. oplag Aalborg Universitetsforlag
- ❖ Jacobsen, Michael Hviid, Søren Kristiansen m.fl. (2002): *Erving Goffman - Sociologien om det elementære livs sociale former*. Gylling, Hans Reitzels Forlag
- ❖ Jacobsen, Michael Hviid og Søren Kristiansen (2005): "Hverdagslivssociologiens variationer". I Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristiansen (red.) (2005): *Hverdagslivet. Sociologien om det upåagtede*. Gylling, Hans Reitzels Forlag
- ❖ Jacobsen, Michael Hviid (2007): "Adaptiv teori – en tredje vej til viden – En stående invitation til syntesesociologi". I Rasmus Antoft & Michael Hviid Jacobsen m.fl. (red.): *Håndværk og Horisonter – tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk universitetsforlag.
- ❖ Joffe, Helene (1999): *Risk and "the Other"*. Port Chester, NY, USA: Cambridge University Press.

- ❖ Jørgensen, Anja (2008): "Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag" I Michael Hviid Jacobsen og Keith Pringle (red.) (2008): *At forstå det sociale – Sociologi og socialt arbejde*. Akademisk forlag, København.
- ❖ Kristiansen, Søren (2005): "Erving Goffman – Hverdagslivets rollespil". I Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristiansen (red.) (2005): *Hverdagslivet. Sociologien om det upåagtede*. Gylling, Hans Reitzels Forlag
- ❖ Kvale, Steinar (1997): *InterView – En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. Hans Reitzels Forlag
- ❖ Layder, Derek (1998): *Sociological Practice: Linking Theory and Social Research*. Sage Publications
- ❖ Lee, Raymond M. & Claire M. Renzetti (Red.) (1993): *Researching sensitive topics*. USA, Sage Publications
- ❖ Manning, Philip (1992): *Erving Goffman and Modern Sociology*. Polity Press
- ❖ Nørreklit, Lennart og Jes Adolphsen (1996): *Videnskabsteori*. Aalborg Universitetsforlag
- ❖ Renfrow, Daniel G.(2004): *A Cartography of Passing in Everyday Life*. Symbolic Interaction, Vol. 27, no.4, 2004
- ❖ Said, Edward W. (2002): *Orientalisme – Vestlig forestillinger om Orienten*. Gylling, Roskilde Universitetsforlag
- ❖ Schur, Edwin M. (1971): *Labelling Deviant Behaviour: Its Sociological Implications*. New York, Harper and Row
- ❖ Spivak, Gayatri Chakravorty (1985): "The Rani of Sirmur. An Essay in Reading the Archives". I *History and Theory*, Vol. 24, no. 3. (October 1985), pp. 247-272. Wesleyan University, Blackwell Publishing
- ❖ Solheim, Jorun (1997): "Forord". I Mary Douglas (1997): *Rent og Urent*. Norsk udgave, Pax Forlag Norge

- ❖ Søndergaard, Dorthe Marie (1996): *Tegnet på kroppen*. Museum Tusculanums Forlag Københavns Universitet
- ❖ Togeby, Lise (2002): *Grønlændere i Danmark – En overset minoritet*. Gylling, Århus Universitetsforlag
- ❖ Van Krieken, Robert (2002): *Norbert Elias*. Dansk oversættelse af Tom Havemann. Viborg, Hans Reitzels Forlag A/S København
- ❖ Zahavi Dan og Søren Overgaard (2005): "Fænomenologisk sociologi – Hverdagslivets subjekt". I Michael Hviid Jacobsen og Søren Kristiansen (red.) (2005): *Hverdagslivet. Sociologien om det upåagtede*. Gylling, Hans Reitzels Forlag

BILAG

Bilag 1 Interviewguide

Intro

Hvor er du født og hvor er du opvokset henne?

Alder?

Hvad laver du i øjeblikket og hvad er din uddannelse?

Forældres baggrund; Dansk eller grønlandsk mor/far?

Mødet med det danske;

hvordan har du stiftet bekendtskab med det danske samfund – gennem hvilke relationer (Fx forældre, skole, efterskole, studie, arbejde etc.?)

At leve i Danmark

Hvordan opleves det at leve i DK? Positivt og negativt

Oplever du en opdeling mellem danskere vs. grønlandere på de steder du befinder dig i det daglige?

Hvad med en generel opdeling i samfundet?

Viden om det grønlandske?

Oplever du, at danskere kender til den grønlandske kultur?

Hvad fremhæves efter din mening af danskere, når de taler om Grønland?

Hvordan oplever du, at medierne fremstiller grønlandere og Grønland – Hvordan beskrives din etnicitet?

Føler du, at du passer ind i det billede, man har af grønlandere i DK?

Hvad er ligheder/hvad er forskelle?

Ansigt til ansigt – mødet

I det daglige, når du skal indgå i samtaler, relationer etc. med en dansk person, har du så;

Forventninger om at blive behandlet som en dansker eller grønlander - kan du give eksempel på disse situationer?

Er det forventninger om at blive behandlet negativt pga. grønlandske aner? – kan du give eksempel på disse situationer?

Hvad når dine forventninger ikke mødes, altså når du i en relation forventer en bestemt behandling, og dette ikke sker? – kan du give eksempel på disse situationer?

Har du oplevet pludselig at skulle forsvare eller stå til ansvar for din grønlandske baggrund i en situation, hvor du ikke forventede det?

Hvad følte du da?

Har det ændret din opfattelse og forventning til lignende situationer?

De forventninger, som du har til en situation, bruger du da erfaringer fra lignende situationer til at kunne klare dig igennem et møde med evt. fordomsfulde mennesker?

Stigmatisering

Hvordan reagerer du på disse møder, hvor der er

Ingen fokus på det grønlandske aspekt

Meget fokus på det grønlandske

Negativt fokus på grønlandske

I hvilke situationer er det svært at være grønlænder i DK?

Hvad føler du, når du bliver mødt med fordomme om din etnicitet?

Hvordan reagerer du; svarer igen, bliver sur, trækker dig tilbage?

Opbygger man en mur/ distance til andre grundet forventninger om negativ behandling?

Passing og håndtering

Gør du noget for at virke mere/ mindre grønlandsk?

Fremhæver du traditionelle elementer eller afviser du disse?

Jeg har fundet jer alle gennem sociale fællesskaber, så hvad betyder det at kunne mødes med andre grønlændere for dig?

Mødes du med andre grønlændere i andre grupper? Eller undgår du sådanne grupper?

Handler du anderledes når du er sammen med danskere, end når du er med grønlændere?

Noget du vil tilføje her til slut?

Bilag 2 Transskriberinger af interviews

Findes på vedlagte CD.